

TUOMAS HEIKKILÄ &
ILKKA NIINILUOTO

HUMANISTISEN TUTKIMUKSEN ARVO

KUUSI MURRETTAVAA MYYTTIÄ
JA NELJÄ UUTTA AVAINTA

INSTITUTUM
ROMANUM
FINLANDIAE

Opuscula Instituti Romani Finlandiae V
ISBN 978-952-5323-12-9
ISSN 0394-4786

GRAAFINEN SUUNNITTELU
Anne Kaikkonen / www.timangi.fi

PAINOTYÖ
Pekan Offset Oy, Helsinki 2016

TUOMAS HEIKKILÄ & ILKKA NIINILUOTO

**HUMANISTISEN
TUTKIMUKSEN
ARVO**

**KUUSI MURRETTAVAA MYYTTIÄ
JA NELJÄ UUTTA AVAINTA**

SISÄLLYS

VALOKEILAAN JA VASTUUSEEN	6
Tämä on hyökkäys	7
Humanistisen tutkimuksen arvo eilen, tänään ja huomenna	9
Teesimme hyvään, humanistiseen tulevaisuuteen	14
Suosituksia Suomi-neidolle	15
Humanistitutkijan huoneentaulu	16
KUUSI MURRETTAVAA MYTTIÄ	17
Myytti 1: Suomalaiset eivät arvosta humanistista tutkimusta	18
Kansan ääni	19
Mitä päättäjät ajattelevat humanistisesta tieteestä?	31
Mitä tästä opimme?	37
Myytti 2: Humanistin tunnistaa helposti	39
Julistetaan humanisti-päivä	39
Mitä on humanistinen tutkimus – kuka on humanisti?	41
Ihmisen tutkimisen arvoituksia	42
Humanististen tieteiden erityisluonne	44
Kansainväliset humanistit	46
Myytti 3: Humanisti ei työllisty	48
Humanistiopiskelija on fiksu ja motivoitunut	48
Humanistinen tutkinto on loistoinvestointi	50
Humanisti voittaa tulevaisuuden työmarkkinoilla	56
Myytti 4: Humanistinen tutkimus on arvotonta	60
Ihmisyyden perustutkimusta	60
Miten mitata tutkimusta?	63
Humanisti on ennakoimattoman hyödyllinen	65
Yliopistojen yhteiskunnallinen vaikuttavuus	67
Soveltavat ihmistieteet ja sosiaaliset innovaatiot	68

Myytti 5: Humanistinen tutkimus on rahanhukkaa	71
Humanistisella tutkimuksella on mainio hinta-laatu -suhde.....	71
Onko Suomella varaa humanistiseen tutkimukseen?.....	74
Kuka todellisuudessa rahoittaa humanistista tutkimusta?.....	75
Sivistys ja talous.....	77
Myytti 6: Humanistista ei ole maailman pelastajaksi	82
Ihmiskunnan suuret haasteet ja ilkeät ongelmat.....	82
Suomalaisvaikuttajat: Humanistit ratkomaan laajoja ongelmia.....	84
Annetaanko humanistin auttaa?.....	87

NELJÄ AVAINTA HUMANISTISEN TUTKIMUKSEN KUKOISTUKSEEN

93

Loistavat lähtökohdat	94
Avain 1: Tutkimukselle monipuolinen, rohkea rahoitus	96
Avain 2: Humanistit varjoista valokeilaan	98
Avain 3: Digitaalisuus avaa uusia maailmoja	101
Avain 4: Humanisti ilmoittautuu yhteiskunnan palvelukseen	103

PÄHKINÄNKUORI: TIEDÄ AINAKIN TÄMÄ HUMANISTISESTA TUTKIMUKSESTA

107

Sammanfattning	113
Summary	117
Kiitokset	121
Lähteet ja kirjallisuus	122
Viitteet	127

VALOKEILAAN JA VASTUUSEEN

TÄMÄ ON HYÖKKÄYS

HYVIÄ UUTISIA! Suomalaiset arvostavat humanistista tutkimusta ja pitävät sitä hyvin tärkeänä yhteiskunnan kannalta. Suomalaiset asettavat humanisteihin ja heidän työhönsä myös suuria toiveita.

Mutta miksi nämä uutiset ovat hyviä? Miksi myönteinen suhtautuminen humanistiseen tutkimukseen on tärkeää? Koska humanistitutkijat pohtivat omilla aloillaan juuri niitä ihmisyyden, kulttuurien, etiikan ja moraalien teemoja, joiden kanssa Suomi ja ihmiskunta nykyisin painivat – ja koska heillä on käyttämättömiä avaimia aikamme ongelmiin.

Ristiriitaista kyllä, humanistit loistavat kuitenkin poissaolollaan, kun yhteisistä asioista päätetään tai yritetään ratkoa yhteiskunnan ja maailman käytännön ongelmia. Syyt ovat kahtalaiset: humanistisen alan tutkijaa ei kutsuta päätöksentekijöitten pöytään, eikä kaino humanisti tohdi itse ottaa hänelle kuuluvaa roolia. Näin ei voi jatkaa.

Globalisoitunut maailma on tänään monimutkaisempi ja hämmentävämpi paikka kuin koskaan aiemmin – samaan aikaan ihmisellä on nyt suuremmat mahdollisuudet vaikuttaa lajinsa kohtaloon kuin koskaan historiassa. Valta tarkoittaa vastuuta, ja maailmassa riehuvat kriisit pakkottavat pohtimaan lähtökohdat uusiksi. On typerää ja lyhytnäköistä, että Suomessa ei ymmärretä näinä vaikeiden päätösten vuosina käyttäjäkunnolla yhtä maamme suurta voimavaraa, humanistista huippututkimusta. Humanistitutkijat ovat yhtä lailla hölmöjä ja likinäköisiä, kun he eivät ota eettisten ja arvokysymysten asiantuntijoille luonnostaan lankeavaa roolia keskustelussa ja päätöksissä, jotka koskevat niin Suomelle kuin koko planeetalle tärkeitä asioita.

Tähän on tultava muutos. Humanistialojen tutkijoiden täytyy ottaa tärkeämpi rooli yhteiskunnallisessa keskustelussa. Heidät on päästettävä mukaan, kun Suomessa ja muuttuvassa maailmassa käydään arvokeskustelua. Ihmisyyden asiantuntijoiden on päästävä ääneen julkisuudessa ja kabineteissa.

” HUMANISTEILLE ROOLI YHTEISKUNNALLISESSA KESKUSTELUSSA

Suomi on jo pitkään ollut insinöörivetoinen maa. Kun silmäilee tuloksesta muotoutuneen nyky-Suomen ankeaa tilaa, tuntuu, että yksinäisen sankari-insinöörin tie on kuljettu loppuun. Propellipää kaipaa vetoavukseen humanistia. Nykyinen ratkaisu paremman tulevaisuuden luomiseksi ja kilpailukyvyn parantamiseksi tuntuu näköalattomalta. Suomen halutaan kilpailevan täsmälleen samalla saralla useimpien teollistuneitten maitten kanssa: teknologisessa kilpajuoksussa. Tätä on jo yritetty aiemmin. Ajatellaan siis uudestaan: miksi koulutuksenkin mallimaa ei profiloituisi sillä alalla, jolla jo olemme lähimpänä maailman huippua – humanistisessa tutkimuksessa? Miksi tyytyä kilpailemaan välineitten valmistuksessa, kun meillä on loistavat mahdollisuudet luoda ja arvioida sisältöjä?

” PROPELLIPÄÄ
KAIPAA
HUMANISTIA
VETOAVUKSI

HUMANISTISEN TUTKIMUKSEN ARVO EILEN, TÄNÄÄN JA HUOMENNA

Miksi humanistista tutkimusta täytyy arvioida juuri nyt?

SELVITYKSEMME EI OLE puolustuspuheenvuoro. Humanistinen tutkimus on niin vahva, että se ei tarvitse puolustelua. Pikemmin haluamme hyökätä! Juuri humanistisella tutkimuksella on paljon sellaista annettavaa, jota ei ole vielä kunnolla hyödynnetty kotoisan demokratian vahvistamisessa tai globaalien uhkakuvien karkottamisessa. Keinot voivat olla yhtä hyvin tutkimustulosten soveltamista kuin opintojen mukanaan tuomia monipuolisia taitoja ja arvoja.

Humanistiset tieteet ovat vuosisatojen saatossa muotoilleet arvomme ja ajattelutapamme. Siksi ne ovat alati ajankohtaisia. Ne tutkivat ja tuottavat sivistystä – oli kyse sitten oppineisuudesta tai sydämensivistyksestä –, ihmisyyden korkeinta ilmenemismuotoa. Koska sen kysymykset nousevat ympäröivästä yhteiskunnasta, se on peili, joka kuvastaa edistystämme ja taantumustamme. Humanististen alojen on havaittu kulkevan erityisen tiiviisti käsi kädessä demokratian ja hyvinvoinnin kanssa. Kaikista näistä syistä sen arvioiminen on tärkeää.

Mutta miksi juuri nyt on erityisesti tarpeen pohtia humanistisen tutkimuksen arvoa ja asemaa Suomessa? Viime vuosien taloudellinen ahdinko on vaikuttanut myös korkeakouluihin ja tutkimukseen, eikä säästöiltä ole välttytty millään alalla, tutkimuksessakaan. Yleisen käsityksen mukaan arvot ovat koventuneet viime vuosina, ja yleisen ankeuden ilmapiirin on arveltu langenneen Suomeen. Asetelma on varsin samanlainen laajemmin Pohjoismaissa. Keskustelua humanismin hyödyistä on

kin käyty innolla Suomen luontevimmissa vertailumaissa, Ruotsissa ja Norjassa sekä esimerkiksi Sveitsissä.¹

Taustalla vaikuttaa myös pidempi kehitys laajemmin teollisuusmaissa: humanistista tutkimusta ei pidetä enää niin itsestään selvästi yhtenä yhteiskunnan tukipilarina kuin aiemmin. Esimerkiksi myyntimiesvetoisen innovaatioteollisuuden katsotaan olevan suurempi tie kohti vaurautta, joka tulkitaan yksioikoisesti hyvinvoinniksi.² Seurauksena moni humanisti kokee olevansa ahtaalla.

Tämän selvityksen tärkein kysymys humanistisen *tutkimuksen* arvosta olisi ollut käsittämätön modernin yliopiston isänä pidetylle Wilhelm von Humboldtille (1767–1835): ilman tutkimusta ei voinut olla opetustakaan. Hänen ihanteensa mukaan opiskeleva nuoriso kasvoi juuri humanistisen tutkimuksen hedelmiä nauttimalla hyväksi kansalaisiksi. Koko Suomen korkeakoululaitos liputtaa tänäänkin seuraavansa humboldtilaista mallia, jossa jokainen tutkija opettaa ja jokainen opettaja tutkii.

Humanistisen tutkimuksen kyseenalaistava asetelma olisi ollut yhtä lailla järjetön keskiajan oppineille – tai oman aikamme anglosaksisen maailman *liberal arts* -koulutuksen saaneille. Heille kaikille humanistinen tutkimus ja siihen perustuva opetus olivat ja ovat kaiken muun perusta, jolta ponnistaa hyvin varustautuneena uralle kuin uralle. Kansankynttilästä kirjastonhoitajaksi, professorista pääjohtajaksi, mediagurusta diplomaatiksi ja pankkiirista paaviksi.

Samaa mieltä oli latinisti Edwin Linkomies (1894–1963), joka päätyi opintojensa kautta niin alansa professoriksi ja jatkosodan aikana Suomen pääministeriksi kuin sotasyllisenä vankilaan vuonna 1946. Hän kirjoitti tuona ahdistavana aikana, vankilan varjossa: ”Nykyaikana esiintyy virtauksia, jotka tahtovat väheksyä intellektualismia, järjen terävää toimintaa, ja jotka opettavat puhumaan halveksivasti intellektualisteista muka joinakin hedelmättöminä järjen itsetehostajina. Tämä taipumus on leimattava kulttuurille erittäin vaaralliseksi ja yleistyneenä se merkitsisi koko kulttuurin itsemurhaa.”³ Sanat ovat ajankohtaisia myös seitsemän vuosikymmentä myöhemmin.

» PISIMMÄLLE HIOUTUNUT YMMÄRRYS ITSESTÄMME

Humanistinen tiede edustaa ihmiskunnan pisimmälle hioutunutta ymmärrystä meistä itsestämme, miksi ja miten me toimimme. Humanistinen tutkimus on muodostanut antiikin Kreikan ja Rooman ajatteloitten vilpoisista pylväskäytävistä ja keskiajan yliopistojen koleista luentosaleista lähtien itsetuntonne ja tiedollisen sivistyksemme punaisen langan. Se on sitonut yhteen akateemikot ja käytännön yhteiskunnan. Sen asemaa eivät ole horjuttaneet kristinuskon nousu, Rooman tuho, kansainvaellukset, vieraitten maanosien löytyminen, maailmansodat tai avaruuden valloittaminen.

Miksi humanistit ovat polttopisteessä?

Humanistisen tutkimuksen arvo on noussut Suomessa uudella tavalla keskusteluun viime vuosina. Taustalla on kolme syytä yli muiden.

- 1. Mittaamisesta on tullut muodikasta.** Tavoitteena on osoittaa, kuinka tehokasta / tehotonta tai tuottavaa / tuottamatonta toiminta on. Parhaimmillaan se johtaa yhä parempiin käytäntöihin ja tuloksiin alalla kuin alalla. Kaikkiällä se ei ole kuitenkaan yhtä helppoa. Kuten ministeri Raimo Sailas on todennut: "Tuottavuuden merkitys ja mittaaminen on helppoa silloin, kun valmistetaan sementtiä tai kasvatetaan perunoita."⁴ Humanistinen tutkimus ei valmista sementtiä vaan tietoa ihmisestä ja yhteiskunnasta. Se ei liioin kasvata perunoita - vaan ihmistaimia oikeaan suuntaan. Miten mitata tuottavuutta ja vaikuttavuutta silloin, kun tuotos on jotakin abstraktia: hyvää elämää, demokratiaa, sujuvaa kanssakäymistä, itseymmärrystä ja tietoa ympäröivästä maailmasta?
- 2. Mittaaminen ja leikkaaminen** kuuluvat yhteen. Kun ikuinen talouskasvu osoittautuikin utopiaksi, on valittava, mihin yhteiskunta laittaa voimavaroja. Priorisointeja on tehtävä, eikä mikään ole liian pyhää. Kokonaisuuden kannalta se on ymmärrettävää: kaikkien kukkien on tärkeää antaa kukkia, mutta ei kaikkiällä. Viikate heiluukin parhaillaan akateemisessa puutarhassa. Pieniä, erityistä hoivaa tarvit-

sevia humanistisia tutkimusaloja kutsutaan osuvasti orkidea-aloiksi. Tyypillisestä humanistitutkijan näkökulmasta yhdenkin orkidean taittaminen yhdessäkin yliopistossa on merkki tutkimusvihamielisydestä ja kapeakatseisuudesta. Talouden taantuma on merkinnyt säästöjä monilla tutkimusaloilla, ja erityisesti pienet humanistiset alat pelkäävät joutuvansa kärsimään. Kokonaisuutta katsoessa jalostaminen ja harventaminen kuuluvat yhtä lailla puutarhurin toimiin kuin kukkien kauneuden ihailu. Myös meidän filosofien, historioitsijoiden, kansatieteilijöitten, lingvistien, esteetikkojen, arkeologien ja muiden humanistien pitää uskaltaa katsoa peiliin ja pystyä arvioimaan, mitä voidaan harventaa, kun kaikkialta muualtakin karstataan. Leikkaaminen tuuheuttaa niin ajatuksia kuin yrttitarhaa. Harventaminen puolestaan lisää elintilaa sekä tieteessä että taimistossa. Toisin kuin käydystä julkisesta keskustelusta voisi kuvitella, leikkaukset eivät kuitenkaan todellisuudessa tulleet yllätyksenä. Ne kirjattiin jo Jyrki Kataisen hallituksen suunnitelmiin vuonna 2011.⁵ Yliopistoilla on siis ollut kyllin aikaa pohtia omia priorisointejaan, eikä syytä ahdingosta voi laittaa vain poliitikkojen ilkeyden piikkiin. Asetelma on monimutkaisempi, ja kyse on myös akateemisen maailman sisäisestä ja tiedostetusta korjausliikkeestä.

3. Vuoropuhelu ja katseen siirtäminen eripurasta kohti tulevaa on sitäkin tärkeämpää, kun taivaanrantaan on jo pitkään kasautunut synkkiä pilviä. Ilmastonmuutos on totta, maailman väestö kasvaa nopeammin kuin hyvän elämän edellytykset, maailma muuttuu yhä monimutkaisemmaksi ja kulttuurit törmäävät vanhoihin ja uusiin tavoihin.⁶ Oman akateemisen nurkkakunnan puolustamisen sijasta humanistitutkijoille on tarjolla tähdellisempiä tehtäviä **ihmiskunnan suurten haasteitten ratkaisemisen** muodossa. Humanisteja tarvitaan enemmän kuin pitkään aikaan, ja humanistiselle tutkimukselle on työskarkaa niin kotona kuin maailmalla. Kun katsoo ihmis- ja yhteiskunnan lähitulevaisuudessa kohtaamia ongelmia, on selvää, että humanistisen tutkimuksen täytyy olla mukana löytämässä ratkaisuja.

Mielipiteet ovat kärjistyneet julkisessa keskustelussa. Poliittisten päätäjien puolihuolimattomat letkautukset ”kaiken maailman dosenteista” ja pitkillä kesälomilla lekottelevista tutkijoista ovat paljastaneet, että päätöksiä tehdään irrallaan akateemisesta todellisuudesta ja sen suomia mahdollisuuksia huonosti tuntien. Yliopistolaiset puolestaan ovat puolustautuneet lähinnä räksyttämällä mielipidekirjoituksissa ja järjestämällä kauniita sanoja ja hyviä aikomuksia tihkuvia seminaareja. Me haluamme tällä selvityksellä tuoda keskusteluun sekä joukon humanistista tutkimusta koskevia faktoja että asiallisen, kiihottoman ja iloisen, tulevaisuutta myönteisesti odottavan äänen. Vain siten on mahdollista päästä oikeaan vuoropuheluun, jossa toisen ymmärtäminen, keskinäinen kunnioitus ja eteenpäin pääseminen ovat tärkeämpiä päämääriä kuin oikeassa oleminen.

Pelottavaa kyllä, Suomen tilanne on vain yksityiskohta laajemmassa kuvassa. Globaalisti on meneillään on hiljainen, mutta seurauksiltaan huutava kriisi, joka nakertaa mahdollisuuksiamme rakentaa parempaa huomista: koulutuksen kriisi. Kun luovutaan lyhytnäköisin taloudellisin kriteerein oppiaineista, jotka ovat ihmisen ja maailman ymmärtämisen kannalta välttämättömiä, asetetaan samalla demokratian tulevaisuus vaakalaudalle.⁷ Humanistitutkijoiden, ihmisyden asiantuntijoiden, on oltava mukana sekä ratkomassa globaaleja ongelmia että haarukoimassa jokaisen elämään vaikuttavia nykyisyyden ja tulevaisuuden megatrendejä. Niin uhkakuvissa kuin trendeissä on kyse juuri monimutkaisista inhimillisistä teemoista ja toimintatavoista.⁸

” GLOBAALI KOULUTUKSEN KRIISI

TEESIMME HYVÄÄN, HUMANISTISEEN TULEVAISUUTEEN

SELVITYKSEMME ON SUUNNATTU yhtä hyvin päättäjille ja laajalle yleisölle kuin kannustukseksi humanistitutkijoille itselleen. Tutkimamme ja ymmärtämämme perusteella dynaaminen duomme laati yhtäältä suosituksia Suomelle: miten ja missä humanistinen tutkimus voisi olla avuksi? Miten humanistista tutkimusta voi edesauttaa? Toisaalta myös humanistitutkija saa syystä oman velvoittavan huoneentaulunsa. Hämmästyttävää kyllä, humanistit itse ovat kaihtaneet ottamasta yhteiskunnallisessa keskustelussa sitä roolia, joka heille asiantuntemuksensa mukaan kuuluisi ja jota heiltä odotetaan. On aika nostaa katse detaljeista suuriin kysymyksiin, astua tutkijankammioista toreille.

Suosituksia Suomi-neidolle

- **ÄLÄ AMMU ITSEÄSI JALKAAN!** Demokraattinen yhteiskunta seisoo arvoilla, joiden tuntijoita ja tutkijoita humanistit ovat. Älä ammu itseäsi jalkaan – vaan varmista tutkimuksen edellytykset myös jatkossa.
- **OTA HUMANISTI MUKAAN!** Humanistit ovat ihmisyyden asiantuntijoita. Ilman heitä yhteis- ja ihmiskunnan suuret haasteet jäävät ratkaisematta.
- **TUNNISTA JA TUNNUSTA!** Tunnista humanistisen tutkimuksen vaikutus yhteiskunnassa, ja anna sille ansaitsemansa arvo.
- **MURRA LUUTUNEET KUVIOT!** Julkisen hallinnon ja elinkeinoelämän on monipuolisesti käytettävä hyväksi humanistien kulttuurista, historiallista ja eettistä asiantuntemusta.
- **SJOITA SIVISTYKSEEN!** Ilman historiaa emme voi ymmärtää nykyhetkeä, ilman arvokeskustelua emme voi pitää huolta tulevasta.
- **ARVIOI REILUSTI!** Englanninkielistä artikkelituotantoa painottava malli yliopistojen rahanjaossa ei ole useimpien humanistialojen kannalta tasapuolinen. Mallia tulisi kehittää edelleen.
- **LASKE EURO EUROKSI!** Säätiöiltä saatava yliopiston ulkopuolinen tutkimusrahoitus tulisi yliopistojen tulosneuvotteluissa tunnustaa yhtä tärkeäksi rahoitusmuodoksi kuin muu ulkopuolinen rahoitus. Nykyinen laskutapa väheksyy humanistista tutkimusta.
- **PANOSTA HUMANISTISEEN TUTKIMUKSEEN!** Se ei ole vain sopivan huomaamaton leikkauskohde – vaan käyttämätön kilpailuvalti.

Humanistitutkijan huoneentaulu

- **NÄY!** Järjestetään vuosittainen humanisti-päivä, jolloin humanistit pitävät kerrankin itsestään ääntä ja jolloin heidät voisi heti tunnistaa jostakin ulkoisesta merkistä.
- **VIESTI!** Kerro tuloksistasi myös kansantajuisesti.
- **USKALLA!** Humanistien on entistä rohkeammin haettava kansainvälistä tutkimusrahoitusta ja rakennettava monitieteisiä yhteishankkeita.
- **TERÄSTÄYDY!** Vaikka tunnetun sanonnan mukaan ”humanisti on rautaa”, alan tutkijoitten tulisi terästäytyä: rohkeasti mukaan ihmiskunnan suurten haasteitten ja ilkeitten ongelmien ratkaisuun.
- **TUTKI LAAJASTI!** Humanistien on järkevän työnjaon puitteissa noudatettava kaksoisstrategiaa: yhtäältä rohkeasti tartuttava perustutkimuksesta nouseviin aiheisiin, mutta toisaalta myös ennakkoluulottomasti osallistuttava yliopistojen yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen, työhön isänmaan ja ihmiskunnan hyväksi.
- **PIDÄ ÄÄNTÄ YHTEISKUNNASSA!** Humanistien tulee yhteiskuntakriittikkoina puolustaa oikeudenmukaisuutta ja ihmisen arvokkuutta, mutta samalla myös antaa panoksensa kulttuuria kehittävään yritystoimintaan. Tarvittaisiinko Suomeen humanistinen ajatushautomo?
- **VAIKUTA MYÖS TIEDEPOLITIIKASSA!** Suomessa ja maailmalla on meneillään tutkimuksen uusjako. Älä jää statistiksi vaan auta tekemään tulevaisuuden yliopistosta nykyistä parempi.
- **VALISTA VAIKUTTAJIA!** Humanistien tulee valistaa etenkin kansanedustajia siitä, mitä humanistinen tutkimus todella on ja mihin sen tuloksia voi käyttää. Ikävä kyllä, kansanedustajien asiantuntemus on eri päättäjryhmien heikoin.

**KUUSI
MURRETTAVAA
MYTTIÄ**

Myytti 1:

SUOMALAISET EIVÄT ARVOSTA HUMANISTISTA TUTKIMUSTA

KUTEN SUURI OSA kaikesta Suomessa tehtävästä tieteellisestä tutkimuksesta, myös humanistinen tutkimus tehdään paljolti yhteiskunnan varoilla – ja yhteiskunnan hyväksi. Onkin syytä kysyä, mitä suomalaiset ajattelevat humanistisesta tutkimuksesta.

Kartoittaaksemme suomalaisten käsityksiä teetimme kaksi laajaa kyselytutkimusta: ensimmäisen huhtikuussa 2014 ja toisen huhtikuussa 2016.⁹ Lisäksi teetimme kesäkuussa 2016 vaikuttajahaastattelun,¹⁰ jotta saisimme selville, onko laajan kansalaismielipiteen sekä valtaapitävien ja vaikuttajien näkemyksissä eroja.

Molemmissa kyselyissä pyrittiin selvittämään yhtäältä ihmisten ymmärrystä siitä, mitä tieteenaloja humanistinen tutkimus käsittää ja mitkä ovat sen tärkeimmät päämäärät. Toisaalta vastaajia pyydettiin arvioimaan humanistisen tutkimuksen hyödyllisyyttä sekä kertomaan, kuinka paljon he arvostavat eri tieteenaloja. Humanistisen tutkimuksen osalta pyydettiin myös perustelemaan, miksi vastaaja arvosti tai ei arvostanut kyseistä tiedehaaraa.

Pieneen joukkoon eri alojen valikoituja vaikuttajia otimme yhteyttä suoraan ja pyysimme heitä vastaamaan juuri heille formuloituun täsmäkysymykseen. Näitä vastauksia käytämme tutkimuksessa suorina sitaateina.

Kansan ääni

Maija ja Kalle – kaksi erilaista suomalaista

Minkälainen on tutkimuksemme valossa tyypillisesti myönteisimmin humanistiseen tutkimukseen suhtautuva suomalainen? Hän on hieman todennäköisemmin nainen kuin mies, kastakaamme hänet siis vaikkapa Maija Myönteiseksi.

MAIJA MYÖNTEINEN

Sukupuoli: Nainen

Ikä: Yli 65-vuotias

Ammatti: Eläkkeellä

Asuu: Pääkaupunkiseudulla yksin tai puolisonsa kanssa

Tulotaso: Kohtalaisen pieni.

Joutuu ajoittain tinkimään ostoksistaan

Koulutus: Ylempi korkeakoulututkinto

Äänestää: Vasemmistoliittoa tai Vihreitä

Maija arvostaa tiedettä ylipäänsä paljon; tieteenaloista tärkein on hänen mielestään lääketiede, mutta heti sen perässä seuraa humanistinen tutkimus. Hän myös tuntee humanistisia tieteitä huomattavasti keskimääräistä paremmin ja pitää niiden tärkeimpänä tehtävänä syventää tietouttamme ihmisestä ja yhteiskunnasta. Henkilökohtaisella tasolla Maija arvostaa humanistisia tieteitä, koska hän katsoo niiden syventävän ymmärrystään asioista ja pitää niitä yleissivistyksen kannalta tärkeinä. Kuten jatkossa käy ilmi, Maijan näkemykset humanistisesta tutkimuksesta ovat varsin lähellä suomalaisen keskivertoaikaikuttajan ajatuksia.

Entä miltä näyttää kaikkein kriittisimmin humanistiseen tutkimukseen suhtautuva kuvitteellinen Kalle Kriittinen? Kalleja on Suomessa huomattavasti Maijoja harvemmassa. Täysin kriittisiä ääniä on kyselysämme niin vähän, että Kallen ääriviivat jäävät pakosta hiukan epämääräisiksi.

KALLE KRIITTINEN

- Sukupuoli:** Mies
Asuu: Maaseudulla perheensä kanssa
Ammatti: Yrittäjä
Tulotaso: Hieman korkeampi kuin Maijalla
Äänestää: Ei lainkaan tai Perussuomalaisia.
Sijoittaa itsensä poliittisesti oikealle.

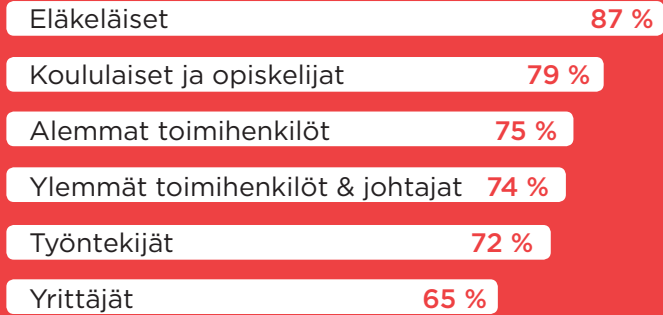
Kalle arvostaa tiedettä yleisesti Maijaa huomattavasti vähemmän; ainoastaan insinööritieteitä hän pitää korkeammassa arvossa kuin Maijaa. Tärkein tieteenala Kallen mielestä on lääketiede; sen sijaan humanistiselle tutkimukselle ja teologialle hän ei anna juuri lainkaan arvoa. Humanistialoja hän ei arvosta, koska pitää niitä kaukana käytännön elämästä olevana hömppänä, joka ei anna täsmällisiä tuloksia. Kallella on kuitenkin paljon Maijaa hatarampi käsitys siitä, mitä tieteenaloja humanistisen tutkimuksen piiriin tulisi lukea. Tyypillisesti hän ei myöskään osaa sanoa, mitä päämääriä humanistiselle tutkimukselle voisi asettaa.

” NAISET ARVOSTAVAT HUMANIORAA

Maija ja Kalle ovat tietenkin kuvitteellisia hahmoja. Mutta heidän kauttaan nousee esiin joitakin yhtäältä humanistista tutkimusta arvostaville ja toisaalta sen merkitystä väheksyville ihmisille tyypillisiä piirteitä. Naiset arvostavat ja tuntevat humanioraa – eli humanistisia aloja – miehiä paremmin ja osaavat myös hieman yleisemmin asettaa sille päämääriä; myös naisten yleinen tieteitten arvostus on miehiä korkeampaa. Pääkaupunkiseudulla humanistinen tutkimus arvioidaan hyödyllisemmäksi kuin muualla maassa.

Vastaajien koulutustaso näkyy selvästi: mitä korkeampi koulutus, sitä varmempi on mielipide humanistisen tutkimuksen tärkeydestä suomalaiselle yhteiskunnalle. Ei ole yllätys, että ylempään korkeakoulutuksen suorittaneet ovat tässä suhteessa kaikkein myönteisimpiä, mutta jo ylioppilas- ja opistoasteen tutkinto näyttävät lisäävän kiinnostusta ja

HUMANISTISEN TUTKIMUKSEN HYÖDYLLISYYS ammattikunnittain, %

ymmärrystä humanistisia aloja kohtaan huomattavasti. Asetelma on humanistisen tutkimuksen tulevaisuuden kannalta otollinen, sillä niin Jyrki Kataisen kuin Juha Sipilänkin hallitukset ovat pyrkineet nostamaan suomalaisten keskimääräistä koulutustasoa nopeassa tahdissa. Erityinen paino on juuri korkeakoulututkinnoissa.¹¹ Täytyessään tavoite näkynee yhä myönteisempänä suhtautumisena humanioraan.

Poliittisesti kaikkein myönteisimmin humanistiseen tutkimukseen suhtautuvat Vasemmistoliittoa kannattavat, joiden ehdoton valtaosa pitää humanistisia tieteitä erittäin tärkeinä. Myös Vihreiden kannattajat suhtautuvat humanistiseen tutkimukseen hyvin myönteisesti. Toista ääripäätä edustavat ne, jotka eivät olisi kyselyn toteutushetkellä äänestäneet lainkaan, sekä Perussuomalaisten kannattajakunta; kuitenkin myös näissä molemmissa ryhmissä humanistista tutkimusta pidettiin enemmän hyödyllisenä kuin hyödyttömänä. Vasemmisto-oikeisto -akselilla asetelma näyttää keskimäärin selvältä: vasemmalla humanioralla nähdään enemmän arvoa, oikealla vähemmän.

Onko humanistinen tutkimus hyödyllistä?

Halusimme selvittää suomalaisten käsityksiä myös humanistisen tutkimuksen hyödyllisyydestä. Humanistiset tieteenalat ovat tyypillisesti aloja, joita opiskelemaan hakeudutaan henkilökohtaisesta mielenkiinnosta, jopa kutsumuksesta. Omakohtaisen innostuksen ja siitä seuraavan työn mielekkyyden kokemuksen vuoksi humanistit ovat valmiita hyväksymään todennäköisesti montaa muuta alaa heikomman palkan ja yhteiskunnallisen statuksen.¹² Kyselyssämme emme kuitenkaan halunneet keskittyä henkilökohtaisuuksiin, vaan pyysimme vastaajia arvioimaan korkealaatuisen humanistisen tutkimuksen hyödyllisyyttä koko *suomalaiselle yhteiskunnalle*. Painotus tutkimuksen korkealaatuisuuteen oli kyselyn luonteva lähtökohta, koska kaikkeen tieteenharjoitukseen kohdistuu vahva laadunvarmistus, jonka humanistiset alat Suomessa myös täyttävät erinomaisesti.

Kansalaisykselyn tulokset olivat yksiselitteiset: vastaajista 77 % pitää humanistista tutkimusta yhteiskunnalle hyödyllisenä, 33 % peräti erittäin hyödyllisenä. Toisessa ääripäässä vain 3 % suomalaisista arvioi, että humanistisesta tutkimuksesta ei ole yhteiskunnalle mitään hyötyä; ei kovinkaan hyödyllisinä tutkimusaloja piti 12 % vastaajista. Suomalaiset suhtautuvat selvästi luottavamemmin humanistisen tutkimuksen hyötyihin kuin tieteen hyödyllisyyteen ylipäätään.¹³

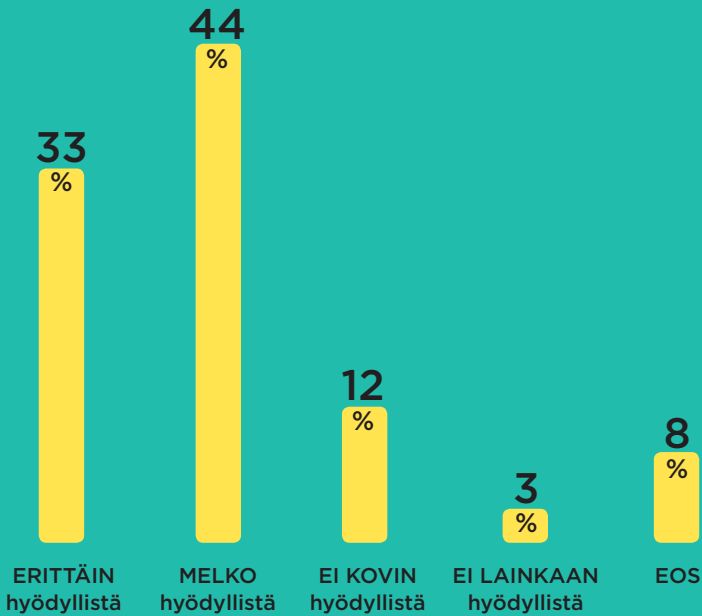
Muutamassa vuodessa vaaka on kallistunut yhä selvemmin humanistisen tutkimuksen hyödyllisyyden kannalle: yhä useampi suomalainen pitää sitä erittäin hyödyllisenä. Käsityksestään epätietoisten määrä on vastaavasti laskenut.

Kyselyn perusteella on selvää, että korkealaatuisen humanistisen tutkimuksen harjoittamiselle, kehittämiselle ja ylläpitämiselle on erittäin vahva yhteiskunnallinen tilaus – tilaus, joka on vain vahvistunut viime vuosina. Jos vertailussa otetaan mukaan vain käsityksensä muodostaneet ja ilmaisseet vastaajat – siis EOS-ryhmä jätetään pois –, asetelma on entistä selvempi: **lähes 84 % suomalaisista pitää humanistista tutkimusta juuri yhteiskunnan kannalta hyödyllisenä.**

**» VAIN 3 % SUOMALAISISTA
EI NÄE HUMANISTISESTA
TUTKIMUKSESTA HYÖTYÄ**

” 77 % SUOMALAISISTA:
HUMANISTINEN TUTKIMUS
ON HYÖDYLLISTÄ

KÄSITYKSET KORKEATASOISEN HUMANISTISEN
TUTKIMUKSEN HYÖDYSTÄ SUOMALAISELLE
YHTEISKUNNALLE VUONNA 2016, %

Mitkä ovat humanistisen tutkimuksen päämäärät?

Kun humanistinen tutkimus koetaan yhteiskunnallisesti niin tärkeäksi – mitkä ovat suomalaisten mielestä sen tärkeimmät tehtävät? Kaikkein tärkeimpänä päämääränä suomalaiset pitävät syvemmän ymmärryksen saavuttamista ihmisestä ja yhteiskunnasta (67 %). Tulos on sopusoinnussa humanistien itsemäärittelyn kanssa: kyse on sekä ihmisistä että heidän muodostamistaan yhteisöistä. Myös suomalaisten seuraavaksi tärkeimpinä pitämät päämäärät sopivat hyvin humanistiseen itseymmärrykseen: yleissivistyksen laajentaminen (56 %), menneisyyden ymmärtäminen (40 %), yhteiskunnan rakentaminen (40 %), uuden tiedon etsiminen (34 %) sekä suvaitsevaisuuteen kannustaminen (33 %). Sen sijaan kansallisen tutkimus- ja innovaatiopolitiikan tasolla kaiken tutkimuksen päämääriksi asetetut työllistäminen, yrittäminen ja taloudellinen voitto sijoittuvat kyselyssä annetuista vaihtoehdoista viimeisiksi.

Minkälaisia päämääriä humanistiselle tutkimukselle asettavat ne suomalaiset, joilla on varma vakaumus alan tutkimuksen hyödyllisyydestä tai hyödyttömyydestä? Arvostusten ääripäitä tarkastellessa esiin nousee kiehtovia eroja. Humanistista tutkimusta tärkeimpänä pitävien joukossa korostuvat ihmistieteisiin perinteisesti liitetyt tavoitteet: syvempi ymmärrys ihmisestä ja yhteiskunnasta (84 %), yleissivistyksen kasvattaminen (73 %), menneisyyden ymmärtäminen (60 %), yhteiskunnan

HUMANISTISEN TUTKIMUKSEN TÄRKEIMMÄT PÄÄMÄÄRÄT:

Ymmärrys ihmisestä ja yhteiskunnasta

Yleissivistyksen laajentaminen

Menneisyyden ymmärtäminen

Yht.kunnan rakentaminen

Uuden tiedon etsiminen

Suvaitsevaisuus

Juurten tuntemus

Perimmäiset kysymykset

Yht.kuntarauha

Tulevaisuuden ennustaminen

Työkalut päätöksentekoon

Työllistäminen

Yritysten edistäminen

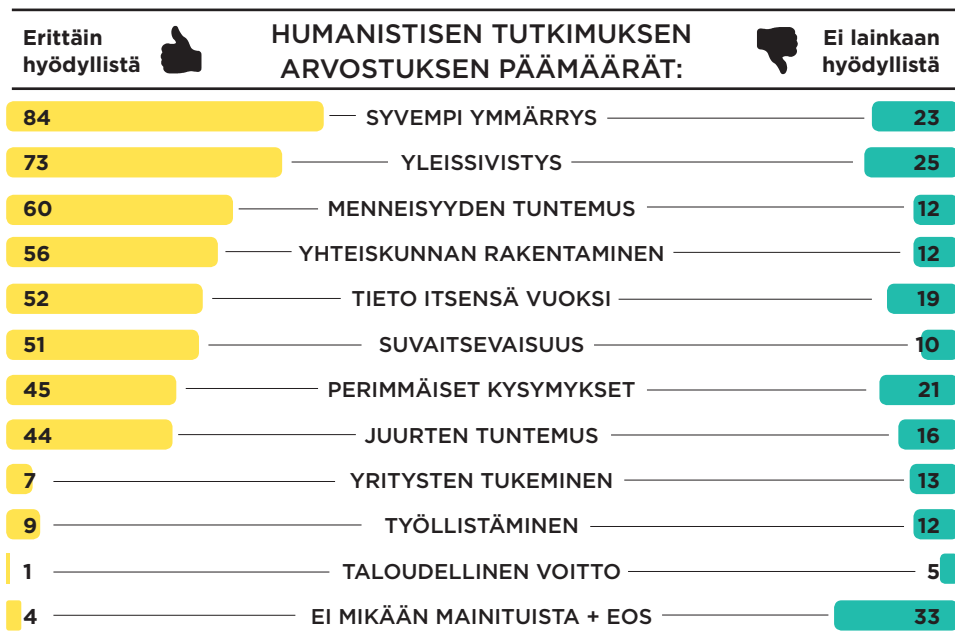
Taloudellinen voitto

” YMMÄRRYS IHMISESTÄ JA YHTEISKUNNASTA TÄRKEIN TEHTÄVÄ

rakentaminen (56 %), uuden tiedon tavoitteleminen sen itsensä vuoksi (52 %) sekä suvaitsevaisuuden kannustaminen (51 %). Tämä

ryhmä – kolmannes suomalaisista – ymmärtää siis humanististen tieteenalojen tehtävät kutakuinkin samoin kuin alojen tutkijat itse: tutkimuksella on sekä tieteen että yhteiskunnan piiristä kumpuavia tavoitteita.

Humanistista tutkimusta hyödyttömänä pitävien oli puolestaan hankalaa hahmottaa, mikä voisi olla humanistisen tutkimuksen päämäärä. Sama joukko hahmotti myös kaikkein heikoimmin, mitä aloja humanistit todella tutkivat. Peräti kolmannes heistä ei osannut mainita tutkimusaloille mitään käyttöä tai hyötyä. Niiden joukossa, jotka eivät pitäneet humanistista tutkimusta lainkaan tärkeänä, tämä oli suurin yksittäinen ryhmä. Muuten joukko nosti päämäärinä esiin yleissivistyksen laajentamisen (25 %), syvemmän ymmärryksen ihmisestä ja yhteiskunnasta (23 %) sekä perimmäisten kysymysten selvittämisen (21 %). Mielenkiintoisesti humanistisen tutkimuksen hyötyyn penseimmin suhtautuvilla korostuivat muita vastaajia hieman selvemmin tutkimuksen välineelliset päämäärät: yritysten toiminnan tukeminen, työllistäminen ja taloudellisen voiton tavoittelu.

TOTEUTUVATKO ODOTUKSET?

Selvityksessämme ei kysytty, kuinka todennäköisenä humanistiselle tutkimukselle asetettujen päämäärien saavuttamista pidetään. Suomalaisten yleisiä käsityksiä tieteestä ylipäänsä mittaava *Tiedebarometri* antaa kuitenkin jonkinlaisen mahdollisuuden arvioida myös tätä puolta. Vaikka se liikkuu meidän selvitystämme paljon yleisemmällä tasolla ja vaikka siinä ei ole nostettu humanistista tutkimusta erikseen esiin, se tarjoaa vertailukohtaan, johon suhteuttaa tuloksiamme. *Tiedebarometri* selvittää mm. tieteelle asetettuja odotuksia liittyen erilaisiin teemoihin. *Tiedebarometrin* tuloksissa on merkillepantavaa, että suomalaiset pitävät juuri tieteelle ylipäätään asetettujen yhteiskunnallisten odotusten toteutumista varsin epätodennäköisenä. Esimerkiksi vain 30 % *Tiedebarometrin* vastaajista katsoo, että tiede yleensä voi lisätä henkistä hyvinvointia, 23 %:n mukaan tiede voi edistää demokratiaa ja tasa-arvoa, ja 21 %:n mukaan tieteet voivat edistää rauhaa ja ehkäistä kriisejä.¹⁴

Perustelut mielipiteitten takana

Kyselyssämme vastaajia pyydettiin perustelemaan, miksi he arvostavat tai eivät arvosta humanistista tutkimusta. Suomalaiset perustelivat humanististen tieteitten arvostusta etenkin sillä, että tieteenalat syventävät ymmärrystä ja ovat sivistyksen kannalta tärkeitä. Suosittuja perusteluja olivat myös “auttaa ymmärtämään ihmisen roolia yhteiskunnassa”, “lisää ihmisen ymmärrystä monimuotoisuudesta” sekä “tärkeää tulevaisuuden ja yhteiskunnan kehityksen kannalta”. Samat argumentit näkyivät myös vuoden 2014 kyselyn avoimissa vastauksissa, joista siteeraamme kahta:

Ne [humanistiset tieteet] ovat ihmisyyden perusta samaan tapaan kuin taide tai moraali. Ne auttavat meitä ymmärtämään sitä, millaisia olemme ja miten meidän tulisi toimia, jotta yhteiskunnat voisivat olla oikeudenmukaisia ja hyvinvointia riittäisi kaikille.

Humanistiset tieteet pehmentävät näkökantoja ettei yhteiskunta pyöri vain vallan ja rahan avulla. Lisäksi on hyvä tietää ja ymmärtää, miksi yhteiskunta toimii niin kuin toimii.

Kriittisten äänien joukossa suosituin perustelu kielteiselle näkemykselle oli, että humanistiset alat ovat “hömppää, [joka] ei [saa] täsmällisiä tuloksia”. Lisäksi alojen arveltiin olevan kaukana käytännön elämästä tai vain yleisesti hyödyttömiä. Vuoden 2014 avoimista vastauksista henkilökohtaiseksi suosikiksemme valikoitui seuraava kaunopuheisesti argumentoitu näkemys:

Alalta puuttuu konkretia. Asioista lässytetään kohtuuttoman paljon, mutta mitään järkevää ei saada aikaiseksi (näin kärjistettynä). Eksaktimmat tieteet (lääketiede, luonnontieteet) antavat suurempia vastauksia yhteiskunnan hyödynnettäväksi. Humanistisista tieteistä tulee myös aina mieleen kaikki nollatutkimusta tekevät, apurahojen perään itkevät hipit.

Miten suomalaiset määrittelevät humanistisen tutkimuksen?

Mitä on se “humanistinen tutkimus”, jota kyselymme vastaajat mielestään arvioivat? Kansalaiskyselyssä esitetty kysymys humanististen tieteidenalojen määrittelystä ei ole helppo. Se ei myöskään ole täysin yksiselitteinen – etenkin, kun varsinaisen tieteellisen tutkimuksen puolella ollaan hiljalleen siirtymässä yhä monitieteisempään suuntaan, jolloin oppiainerajat hämärtyvät. Kysymys humanistisen tutkimuksen sisällöstä on kuitenkin tärkeä. Sen kautta voidaan luoda, kuinka asiantuntemalle pohjalle vastaajien käsitykset humanistisen tutkimuksen päämääristä, hyödyllisyydestä ja tärkeydestä rakentuvat.

Tässä selvityksessä määrittelemme humanististen tutkimusalojen käsittelevän esimerkiksi filosofian, historian, kielitieteet, arkeologian, taidehistorian / taiteen tutkimuksen, folkloristiikan, kulttuuriantropologian, eri kulttuurien – vaikkapa Aasian, Afrikan ja Amerikan – tutkimuksen, kirjallisuudentutkimuksen, estetiikan, uskontotieteen ja sukupuolentutkimuksen. Mahdollisuuksia on muitakin, ja eri maissa määritelmät poikkeavat hieman toisistaan. Vastaajille annettiin joukko vaihtoehtoja, joista osa luetaan perinteisesti humanistiseen tutkimukseen. Lähimainkaan kaikki humanistiset tutkimusalat eivät olleet edustettuina kyselyssä. Osa vaihtoehtoista taas kuuluu yhtä selvästi sen ulkopuolelle. Lisäksi mukana oli joitakin rajatapauksia (teologia, sosiologia ja valtio-oppi). Etenkin

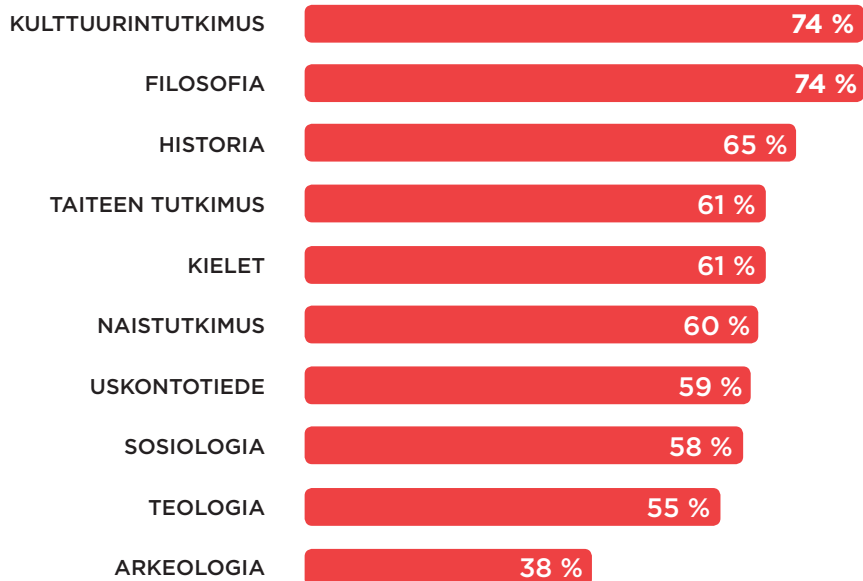
» SUOMALAISILLA ON HYVÄ KÄSITYS HUMANIORAN SISÄLLÖSTÄ

rajanveto yhteiskuntatieteisiin ja teologiaan on usein kuin veteen piirretty. Kuten luettelosta huomataan, mukana oli niin yksittäisiä tieteenaloja kuin niiden ryppäitäkin, joten vastaajan oli syytä olla valppaana.

Yleisesti ottaen suomalaisilla on varsin hyvä käsitys siitä, mitä tieteenaloja humanistiseen tutkimukseen kuuluu. Vastaajaryhmien välillä oli kuitenkin myös eroja. Pääkaupunkiseudulla, Suomen tiheimmässä korkeakoulujen keskittymässä, humanistiset alat tunnettiin muuta maata varmemmin. Kuten odottaa saattaa, korkeampi koulutus korreloi vahvasti humanististen tieteenalojen hyvän tunnistamisen kanssa. Koulutus selittänee myös osaltaan sitä, miksi mukavammin taloudellisesti toimeen tulevat hallitsivat tieteenalakarttansa pienituloisempia paremmin.

Kyselytutkimuksemme (2016) mukaan useampi kuin puolet vastaajista mielsi humanistisiin tutkimusaloihin kuuluviksi kulttuurintutkimuksen, filosofian, historian, taiteen tutkimuksen, eri kielet, naistutkimuksen, uskontotieteen, sosiologian sekä teologian. Yleensä humanistisiin

HUMANISTISEEN TUTKIMUKSEEN KUULUVAT TIETEENALAT 2016:

tieteisiin luetun, nykyisin korostetun monitieteisen arkeologian laski mukaan vain hieman yli kolmannes vastaajista; muuten vastaajien käsitykset ovat mainiosti linjassa yleensä tiedemaailmassa noudatetun jaottelun kanssa. Sosiologia luetaan Suomessa yleensä yhteiskuntatieteisiin, mutta kuten edellä on todettu, raja humanististen ja yhteiskuntatieteitten välillä on hiuksenhieno.

Vastaajista ne, jotka tunnistivat humanistiset tieteenalat varmimmin, suhtautuivat niihin myös kaikkein arvostavimmin. Toisaalta vastaajista kaikkein kriittisimmin humanistisen tutkimuksen hyödyllisyyteen suhtautuvilla oli myös kaikkein hatarin käsitys siitä, mitä tieteenalaja kokoa- van käsitteen alle kuuluu. Asetelmaa voidaan tulkita kahdella tavoin: humanistisen tutkimuksen sisällön tuntemus on omiaan korostamaan sen arvostusta – ja heikko alojen tuntemus saa helposti lyömään humanisti- seen tutkimukseen hyödyttömän puuhastelun leiman.

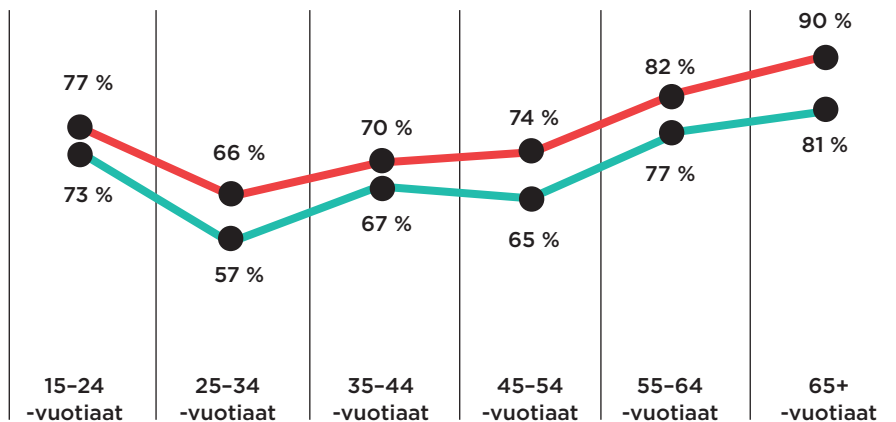
Kultainen sukupolvi?

Kyselyssämme vastaajan ikä näyttää pitkälti korreloivan humanististen tieteitten arvostuksen ja käsityksen niiden hyödyllisyydestä kanssa: nuoret työikäiset (25–34-vuotiaat) näkevät humanistisilla aloilla vähiten arvoa, vanhin ikäluokka taas kaikkein eniten. Sama kuvio toistuu niin vuoden 2014 kuin tämän vuoden kyselyssämme. *Tiedebarometrin* tulokset puhuvat yllättäen eri kieltä: niiden mukaan käsitykset humanististen ja yhteiskuntatieteitten hyödystä *yhteiskunnan kehittämässä* ovat kaikkein myönteisimmät nuorilla ja kielteisimmät vanhoilla.¹⁵ Taustalla lienee kysymyksen erilainen formulointi: siinä missä meidän selvityksemme tiedusteli mielipidettä “Kuinka hyödyllistä korkealaatuinen humanistinen tutkimus mielestäsi on suomalaiselle yhteiskunnalle?”, *Tiedebarometrin* kyselyssä tuli ottaa kantaa väittämään “Humanistisista tieteistä ja yhteiskuntatieteistä on paljon hyötyä yhteiskunnan kehittämässä”. Siltikin tulosten ristiriitaisuus on yllättävää, eikä humanistiseen tutkimukseen myönteisesti suhtautuvien ikäjakaumalle uskalla panna paljoa painoa.

Yhdestä seikasta meidän selvityksemme ja *Tiedebarometri* ovat kuitenkin samaa mieltä: kaikkein nuorin kyselyssä mukana ollut ikäluokka, 15-24-vuotiaat (*Tiedebarometrissa* 18-25-vuotiaat), on erityisen in- nostunut humaniorasta ja näkee siinä enemmän arvoa kuin useimmat

heitä vanhemmista ikäluokista. Akateemisen maailman kannalta juuri kyselyn nuorin ikäryhmä on tärkeä, sillä se käsittää sekä mahdollisesti pian yliopistoon pyrkivät lukiolaiset että suuren osan opiskeluikäisistä. Sen seuraavia, vanhempia ikäluokkia huomattavasti myönteisempää humanismi-suhdetta voi yrittää selittää monin tavoin: ovatko aiemmatkin ikäluokat arvostaneet nuorempina humanismia yhtä lailla, mutta ovatko opinnot tai käytännön työelämä onnistuneet sammuttamaan innostuksen humanistisia aloja kohtaan niin tehokkaasti, että siitä toipuminen kestää vuosikymmeniä? Vai onko todella niin, että akateemisissa opinahjoissa vaikuttaa nyt ja sinne on lähivuosina tulossa opiskelijoitten ikäluokka, joka arvostaa syystä tai toisesta humanismia vanhempia ikäluokkia enemmän? Oli kyse sitten aiemmista epäonnistumisista tai lähitulevaisuuden mahdollisuuksista, kyselyn tulokset antavat tältä osin runsaasti ajattelemisen aihetta humanististen tieteitten edustajille. Miten reagoida tilanteeseen parhaiten?

**HUMANISTISTEN TIETEIDEN
HYÖDYLLISYYS VS. ARVOSTUS,
% IKÄLUOKASTA (2016):**

Mitä päättäjät ajattelevat humanistisesta tieteestä?

Positiiviset päättäjät

Kansalaiskyselyn ohella teetimme puhelinhaastattelun 200 vaikuttajalle. Joukossa oli ihmisiä, jotka ovat suoraan päättämässä ylipäätään tieteen rahoituksesta ja jakamassa tieteelle jyvitettyä summaa eri alojen kesken: kansanedustajia, korkeita virkamiehiä ja tiedevaikuttajia. Toisaalta mukana oli humanistisen tutkimuksen “asiantuntijayleisöä”: kulttuurin, koululaitoksen ja median tärkeitä edustajia. Lisäksi haastateltaviin lukeutui joukko talouselämän ja eri ammattijärjestöjen kärkihahmoja.

Suomalaiset vaikuttajat tuntevat humanistisen tutkimuksen sisällön vielä kansan syviä rivejä selvästi paremmin.¹⁶ Tietämys siitä, mitä tieteenaloja luetaan humanistisiin aloihin, on yleisesti erittäin korkealla tasolla. Eri alojen vaikuttajien välillä on kuitenkin suuria, humanistitutkijoitten kannalta hälyttäviäkin eroja. Taidemaailman edustajien asiantuntemus oli selvästi paras humanistisen tutkimuksen sisällön osalta; toisena vertailussa erottuvat tieteen vaikuttajat. Molemmat tuntevat humanistista tutkimusta erinomaisesti, taidevaikuttajat vielä hieman paremmin.

Hiukan heikompa asiantuntemusta edustavat sen sijaan virkamiehet, median sekä eri ammattiliittojen edustajat. Koululaitoksen vaikuttajat eivät tunteneet humanistisen tutkimuksen sisältöä aivan yhtä hyvin. Tämä on humanistisen tutkimuksen tulevaisuuden kannalta sikäli arveluttavaa, että pohjatyö tulevaisuuden valintojen suhteen tehdään juuri koulunpenkillä.

” PÄÄTTÄJÄT: HUMANISTEILLA TÄRKEÄ ROOLI
AIKAMME ONGELMIEN RATKOMISESSA

Kyselymme kattamista päättäjien ja vaikuttajien ryhmistä kaksi erottuu asiantuntemukseltaan selvästi muita heikommiksi. Kansanedustajien ja talouselämän vaikuttajien näkemykset siitä, mitä humanistit todella tutkivat, ovat kaikista vaikuttajaryhmistä lähimpänä keskimääräisen suomalaisen käsityksiä. Humanistitutkijoitten näkökulmasta on huolestuttavaa, että heidän tutkimusalansa asiantuntemus on heikointa kansanedustajien eli juuri niiden parissa, jotka lopulta tekevät päätökset tieteen voimavarojen suuntaamisesta, oli kyse sitten vaikkapa rahoituksesta tai yliopistojen aloituspaikoista. Mainittakoon, että nykyisistä kansanedustajista vain joka kahdeskymmenes on saanut humanistisen alan koulutuksen.¹⁷

Humanistisella tutkimuksella on päättäjien ja vaikuttajien maailmassa monia tärkeitä päämääriä. Kuten laajemmin kansalla, myös suomalaisilla vaikuttajilla korostui kaksi teemaa ylitse muiden: yksilön kehittäminen ja yhteiskunnan rakentaminen. Tärkeimmiksi päämääräksi mainittiin yleisivistyksen laajentaminen (99 % vastaajista), syvempi ymmärrys ihmisestä ja yhteiskunnasta (98 %), omien juurten parempi ymmärrys sekä menneisyyden rekonstruoiminen ja ymmärtäminen (95 %), suvaitsevaisuuteen kannustaminen (91 %), yhteiskuntarauha ja yhteiskunnan rakentaminen (87 %). Neljä viidestä vaikuttajasta nimesi tärkeäksi päämääräksi myös tieteen logiikan mukaisen uuden tiedon etsimisen sen itsensä vuoksi; vain joka kolmas kansalaiskyselyn vastaaja piti tätä tärkeänä, joten vaikuttajilta tuntuu löytyvän enemmän ymmärrystä tieteen omista lähtökohdista nouseville tutkimusteemoille.

” 5 %

**KANSANEDUSTAJISTA
ON SAANUT
HUMANISTISEN
KOULUTUKSEN**

” KANSANEDUSTAJAT JA TALOUS- ELÄMÄ TUNTEVAT HUMANISTISTA TUTKIMUSTA HEIKOITEN

Päätäjät ja vaikuttajat eivät pidä humanistisen tutkimuksen päämäärinä vain pehmeänä paremman yhteiskunnan rakentamisena, henkilökohtaisena kehittymisenä tai tieteen sisäisenä askarteluna. Lähes kaikki (93 %) haastatelluista vaikuttajista katsoivat, että humanistisen tutkimuksen rooli aikamme suurten kysymysten ja globaalien haasteitten – oli kyse sitten maailman demokratisoimisesta, elinmahdollisuuksien yhtäläistämisestä ympäri maailmaa tai ilmastonmuutoksesta – ratkomisessa on merkittävä. Yli kolmasosan mielestä humanioran rooli on peräti erittäin merkittävä.

Samoin vaikuttajat pitivät humanistisen tutkimuksen välineellisiä tuloksia huomattavasti tärkeämpinä kuin Matti Meikäläinen, Kalle Kriitinen tai Maija Myönteinen. Lähes kolme neljästä vaikuttajasta katsoi humanistisella tutkimuksella olevan tärkeän roolin, kun pyritään ennustamaan tulevaisuutta. 69 % vaikuttajista arvioi humanistien tulosten tarjoavan työkaluja poliittiseen päätöksentekoon. Ylipäätään vaikuttajat pitivät humanistisen tutkimuksen vaikuttamismahdollisuuksia erilaisten tavoitteitten saavuttamiseen selvästi parempina kuin suomalaiset yleensä. Erityisesti kansanedustajat ja tieteen vaikuttajat suhtautuivat luottavaisesti humanistisen tutkimuksen mahdollisuuksiin tavoitella monipuolisia päämääriä; toista ääripäätä edustivat ammattiliittojen vaikuttajat.

Vaikuttajat näkivät myös humanistisella tutkimuksella olevan huomattavasti enemmän annettavaa yritysten toiminnan edistämiseen (33 %) ja työllistämiseen (32 %) kuin keskivertokansalainen. Keskimääräistä tärkeämpänä näitä päämääriä pitivät kansanedustajat ja talouden vaikuttajat – mutta heidänkin mielestään talouteen liittyvät tavoitteet liittyivät humanistiseen tutkimukseen annetuista vaihtoehtoista kaikkein harvimmin. Ylipäätään taloudellisen voiton tavoittelua humanistisen tutkimuksen tärkeänä päämääränä piti vain joka kymmenes vaikuttaja; koko kansan näkemyksissähän luku oli vielä alhaisempi, vain joka viideskymmenes.

” SUOMI ON SIVISTYSVALTIO!

Vaikuttajat vannovat humanioran nimiin

Jos kansalaiskyselyn tulosten lukeminen sai humanistitutkijan röyhistämään rintaansa, vaikuttajahaastattelujen tulokset saavat onnen kyyneleet kihoamaan silmäkulmiin: Suomi on vielä sivistysvaltio! Suomalaisista vaikuttajista näet peräti 98 % arvioi humanistisen tutkimuksen yhteiskuntamme kannalta hyödylliseksi. Tulos on sitäkin vakuuttavampi, kun ehdoton leijonanosa vastaajista pitää humanistista tutkimusta jopa erittäin hyödyllisenä.

Erityisen innokkaita humanistisen tutkimuksen hyötyjen arvostajia ovat taide- ja kulttuurialan sekä median vaikuttajat ja korkea virkamiehistö. Epäluuloisimmin suhtautuvat koululaitoksen ja talouselämän edustajat – tosin heidänkin osaltaan epäluuloisuus on suhteellista, sillä molemmista ryhmistä peräti yli 95 % katsoo humanistisen tutkimuksen hyödyttävän suomalaista yhteiskuntaa.

Ei ole yllättävää, että eri alojen vaikuttajat ovat keskiwertokansalaista paremmin perillä asioista ja osaavat suunnistaa hyvin myös tiedemaailmassa. Ei myöskään yllätä, että vaikuttajat arvostavat eri tieteenaloja huomattavasti enemmän kuin Matti Meikäläinen: siinä missä vain lää-

” **98 %**

**PÄÄTTÄJISTÄ:
HUMANISTISESTA
TUTKIMUKSESTA
HYÖTYÄ
YHTEISKUNNALLE**

ketiede kerää kansalaisilta yli 90 % arvostusluvut, vaikuttajista ainakin yhdeksän kymmenestä arvostaa lääketiedettä, humanistisia tieteitä, yhteiskuntatiedettä, teknillistieteitä, oikeustiedettä ja maa- ja metsätiedettä.

Todellinen yllätys on se, että vaikuttajat arvostavat humanistisia tieteitä kaikista aloista toiseksi eniten, heti lääketieteen jälkeen. Peräti 96 % haastatelluista päättäjistä ja vaikuttajista arvostaa humanistisia tieteitä. Vertailussa jäävät taakse niin kansan korkealle arvostamat juridiikka ja teknillistieteet kuin maa- ja metsätieteetkin. Synä humanistisen tutkimuksen korostuneeseen henkilökohtaiseen arvostukseen nousevat vaikuttajahaastatteluissa esiin samat asiat kuin joilla perusteltiin alan hyötyä Suomelle: sivistys, ihmisyyden ja yhteiskunnan ymmärtäminen.

Humanistitutkijan näkökulmasta kaikki tämä on palsamia yliopistojen leikkausten iskemille haavoille. Arvoilmasto on Suomessa edelleen humanistisen tutkimuksen osalta erittäin myönteinen ja suotuisa. Viime aikojen sinänsä dramaattisilta tuntuvat muutokset akateemisessa maailmassa ovatkin olleet pikemmin vain pilvipoutaa, eivät tuhoisa rajumyrsky. Pikemmin ulkopuolelta tuleva paine vaikuttaisi olevan hyvin otollinen tilaisuus kerätä voimat humanioran uudelle nousulle.

Kiinnostavaa kyllä, eri alojen tarkkanäköiset vaikuttajat kiinnittivät täsmähaastatteluissamme huomion juuri tähän mahdollisuuteen – lähes samoin sanoin. Antiikin yhteiskuntaa tutkinut säätiovaikuttaja Antti Arjava arvioi:

“Yliopistoihin kohdistuneet säästöt antaisivat parhaimmillaan mahdollisuuden korostaa laatua määrän sijaan, mutta käytännössä se ei ole koskaan helppoa”.

Talouselämän päättäjiin lukeutuva Björn Wahlroos puolestaan kertoi:

“Jokainen keskinkertaiseen projektiin upotettu euro on poissa todella tärkeältä tutkimukselta. Ikävä kyllä emme tule koskaan kaikki olemaan yhtä mieltä siitä, kumpi on kumpi.”

» ARVOILMASTO ON HUMANISTILLE SUOTUISA

Humanismi auttaa päättäjää ymmärtämään ihmistä

Humanistisen tutkimuksen tulokset hyödyttävät suomalaisia vaikuttajia lähimain alasta riippumatta. Vaikuttajahaastatteluussa pyysimme vastaajia arvioimaan, miten humanistisen tutkimuksen hedelmät näkyvät heidän työsarallaan. Ehdoton valtaosa vaikuttajista näkee humanistisella tutkimuksella merkitystä omassa arkisessa aherruksessaan. Kuten eräs vastaaja totesi: ”Joka päivä, eri tasoilla, peruskauraa.” Tai: ”Suoraan voin hyödyntää sitä oman alan edistämisessä. Epäsuorasti minä ihmisenä olen asiantuntevampi, laajakatseisempi ja tiedostavampi, kun saan tietoa humanistisesta tutkimuksesta.” Yksi toistuva teema vaikuttajien vastauksissa oli laajemman inhimillisen ymmärryksen rakentama selkänöjä päätöksenteossa:

Humanististen tieteiden avulla voi ymmärtää kokonaisvaltaisemmin yhteiskunnan eri puolia kuin vain tukeutumalla luonnontieteellisiin tai taloudellisiin faktoihin. Humanistiset tieteet ohjaavat asettumaan toisen asemaan ja ymmärtämään toistenkin näkökantoja mikä on politiikassa erityisen tärkeää.

Humanistinen tutkimus antaa aika pitkälle rakenteen niille puheenvuoroille joita poliitikkona käytän. Koko parlamentaarinen järjestelmä jota palvelen nojaa humanistiseen tutkimukseen. Monet asiat jotka parlamentaarisisessa demokratiassa hämmentävät ihmisiä ovat samoja asioita jotka hämmentävät ihmisiä muutenkin.

Olen mukana yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Ihmisten käyttäytyminen, mielipiteiden tausta, kehitys ja suunta näkyvät työssä.

Antaa perspektiivejä sille mitä päätöksiä pystytään tekemään. Lisää humanistisia arvoja yleensä yhteiskunnassa, auttaa humanistiseen kansainväliseen ja kansalliseen yhteisymmärrykseen.

Myös esimerkiksi niin liike-elämän ja juridiikan kuin opetusalan ja median vaikuttajat arvioivat humanistien tutkimuksen hyödyttävän heitä työssään:

Käyttäjälähtöisyys, ihmisten ymmärtäminen teknologiassa, tekniikan eettiset kysymykset.

Olen paljon työni puolesta mukana erilaisissa eettisissä toimikunnissa. Eettisten kysymysten pohtiminen tuo humanismin ja sen tutkimuksen hyvinkin lähelle.

Koska olen toimittaja niin näkyy miten käsittelen erilaisia aiheita ja mitä nostan esille. Tarvitsen sitä jäsentämiseen ja kattavan ymmärryksen luomiseen.

Olen juristi, tarvitsemme paljon yhteistyötä humanistien kanssa. Pelkkä juridiikka ei riitä.

Ylipäätään humanistisen tutkimuksen tulokset hyödyttävät suomalaisia vaikuttajia lähimain alasta riippumatta. Vaikuttaakin siltä, että epäluulot humanistisia tieteenoja kohtaan eivät ole työelämässäkään niin suuria kuin yliopistojen työelämävalmennuksessa pelätään. Kenties myös Suomessa olisi mahdollista irtautua perinteisestä ajatuksesta, jonka mukaan tietty koulutus valmistaa vain tiettyihin töihin.

Mitä tästä opimme?

Humanistisella tutkimuksella on erittäin vahva tuki Suomessa. Sen nojalla humanistitutkija voi syventyä imarreltuna ja hymyhuulin tutkimukseensa. Tuki on hyvä selkänöja – kansan ja päättäjien ojentama yksiselitteinen mandaatti –, mutta tutkijan on nojattava myös eteenpäin. Edellä on mainittu monia avainasioita, jotka humanistitieteilijöitten itsensä on otettava onkeensa, jos he mielivät saada aloilleen opiskelijoita, huomiota, arvostusta ja kenties rahaa – ja jotta tutkimustulokset voivat todella vaikuttaa yhteiskunnassa ja maailmassa.

Kyselyn tulokset tarjoavat tutkijoille sekä humanististen tieteitten mainosmiehille ja -naisille joitakin suorita tehtäviä. Nuorten aikuisten piirissä on nyt vallalla hyvin myönteinen suhtautuminen humanistisiin aloihin. Hetkeen on tartuttava, jotta innostus ei pääse latistumaan vaan

saa jalostua edelleen. Byrokraattiset rikkaruohot koulutuspoliittisista painotuksista kansallisen tuottavuuden tavoitteisiin ja aloituspaikkojen määrästä innovaatiopolitiikan vaatimuksiin eivät saa tukahduttaa näitä ihmistaimia. Kun jokainen humanistitutkija työskentelee pikemmin mielekkään työnsisällön ja oman innostuksen ohjaamana kuin rahakaan tulevaisuuden toivossa, juuri oma innostus on hienointa ja aidointa, mitä alasta kiinnostuneille voi näyttää.

Näyttäminen ja näkyminen kulkevat käsi kädessä. Oman tutkimuksen tekemistä ja tuloksia täytyy esitellä sekä akateemisessa maailmassa että sen ulkopuolella. Suuri yleisö ja median vaikuttajat ovat kiinnostuneita humanistisen tutkimuksen hedelmistä, mutta myös tutkijan itsensä on nähtävä vaivaa ja astuttava esiin.

Humanistien on tärkeää lyödä rumpua, sillä mikäli koululaitoksen vaikuttajien näkemykset peilaavat lainkaan koulujen tulevia ajatuksia humanistisesta tutkimuksesta, on syytä huoleen. Vaikka kouluvaikuttajien suhtautuminen alaan on myönteinen, he muodostavat yhdessä talouselämän edustajien kanssa haastateltujen päättäjien piirissä kaikkein nuivimmin suhtautuvien joukon. Humanistien tulisi vieraila myös silloin tällöin Arkadianmäellä: vaikka kansanedustajien suhtautuminen humanioraan on erittäin myönteinen, heidän asiantuntemuksensa humanistisen tutkimuksen aloista voisi olla parempikin.

Vaikka humanistisen tutkimuksen arvostusluvut ovat erittäin korkeat, paratiisissa luikertelee käärme. Kaikki eivät humanistista tiedettä arvosta. On selvää, että kriittinen suhtautuminen humanioraan kulkee käsi kädessä alojen huonon tuntemuksen kanssa. Ne, jotka eivät näe humanistisella tutkimuksella juuri lainkaan arvoa, osaavat kaikkein heikoimmin arvioida, mitä tieteenaloja humanioraan yleensä luetaan. Seurauksena he eivät myöskään näe, mitä tehtäviä humanistisella tutkimuksella voisi olla. Kun tämän kierteen alkupisteenä on tietyn väestönosan tietämättömyys, humanistitutkijoitten parempi omasta toiminnasta, tutkimuksesta ja tuloksista tiedottaminen ja tieteen monipuolinen popularisoiminen ovat otollinen yleisävain humanististen tutkimusalojen yhä suurempaan arvostukseen. Tässäkin tapauksessa tieto vähentää tuskaa.

Myytti 2:

HUMANISTIN TUNNISTAA HELPOSTI

Julistetaan humanisti-päivä

JOS HUMANISTISEN ALAN tutkijan voisi todellisuudessa erottaa silmistä säkenöivästä syvemmästä ymmärryksestä tai muusta ulkoisesta piirteestä, huomaisit tapaavasi heitä päivittäin. Humanistitutkijat ovat hyvin suuri joukko. Heillä ei kuitenkaan ole yhtä työnantajaa, yhteistä agendaa, saati sitten etujärjestöä turvaamassa heidän etujaan. Sanalla sanoen humanistisen alojen tutkijoilta puuttuu yhteinen ääni. Siksi he ovat todelliseen yhteiskunnalliseen ja akateemiseen merkitykseensä nähden hyvin hiljainen ja näkymätön ryhmä. Olisikin syytä järjestää Suomessa vuosittainen humanisti-päivä, jolloin humanistit pitäisivät kerrankin itsestään ääntä ja jolloin heidät voisi heti tunnistaa jostakin ulkoisesta merkistä.

Tämä kirja keskittyy humanistiseen *tutkimukseen* ja sen arvoon Suomessa. Tutkimusta tehdään myös yksittäisten tutkijakammioiden ulkopuolella, eikä sen vaikutus rajoitu vain muiden tutkijoiden piiriin. Humanistisen tutkimuksen vaikutus levittäytyy laajalti ja se kulkee punaisena lankana koko akateemisen maailman läpi. Se on läsnä perustutkinto-opetuksessa, muodostaa jatko-opintojen perustan, suurin osa merkittävästä tutkimuksesta tehdään post-doc -vaiheessa, ja lopulta tutkimusta tehdään ihmisten ja yhteiskunnan hyväksi.

Suomalaisissa yliopistoissa jokainen tutkija on samalla opettaja. Näin tutkija pysyy ajan hermolla yhä uusien opiskelijapolvien kiinnostuksen kohteista, ja opettaja pohjaa tulkintansa uusimpiin tutkimustulokseen. Yhtälö on toiminut hyvin: yliopistoissa opetettava tieto on aina alansa tuoreinta. Kun huippuhumanistit kouluttavat myös omien alojensa aineenopettajat

”

**HUMANISTIT
ÄÄNEEN JA
NÄKYVILLE!**

kouluihin, sama periaate toteutuu myös kouluissa. Filosofian, elämäntutkimuksen, psykologian, historian, yhteiskuntaopin, äidinkielen ja vieraiden kielten opettajat ovat avainasemassa, kun humanistisen tutkimuksen tuloksia välitetään nuorisolle yläasteella ja lukioissa. Opetuksen ja tutkimuksen personaaliunioni on siis myös yhteiskunnan kannalta erinomainen asia.

Humanistipuolella ei ole nähty Suomessa vielä samaa kehitystä kuin ulkomailla – tai joillakin muilla aloilla Suomessakin: akateemisen maailman ulkopuolisia tutkimuslaitoksia, jotka pyrkivät tuottamaan käytännönläheistä tutkimustietoa. Niiden päämääränä on usein vaikuttaa yhteiskunnassa tai vastata suoraan päätöksentekijöitten tarpeisiin tai tilaukseen. Kyse ei siis ole ensi sijassa tieteellisestä kiinnostuksesta, ja taustalla voi olla myös poliittisia motiiveja. Esimerkkejä tällaisista keskuksista ovat vaikkapa erilaiset ajatushautomot ja Ulkopoliittinen instituutti. Lähinaapurissa Ruotsissa humanismin asialla on ajatushautomo Humtank – kenties olisi aika, että Suomessakin humanistinen tutkimus saisi äänitorvekseen jotakin vastaavaa?

Humanistista tutkimusta tehdään joka päivä myös ilman mitään infrastruktuuria äkkiseltään yllättävissä paikoissa: lukemattomissa suomalaiskodeissa. Ketä kiinnostavat omat juuret, ketä taas kotiseudun tai oman kotitalon menneisyys tai vaikkapa tietyn taiteilijan tuotanto. Sukututkimus on parhaimmillaan hyvä esimerkki aidosta, hyvin laajasti harjoitetusta humanistisesta tutkimusalasta, jota eivät ehkä tee alan ammattilaiset, mutta jonka tulokset voivat hyödyttää myös akateemista tutkimusta. Heidän panoksensa on niin merkittävä, että puhutaan suorastaan kansalaistieteestä (*citizen science*).

”

**HUMANISTINEN
AJATUSHAUTOMO
SUOMEEN!**

Mitä on humanistinen tutkimus – kuka on humanisti?

Humanistinen tutkimus tutkii ja pohtii ihmistä, hänen tekojaan, ajatuksiaan ja suhteitaan muihin ihmisiin. Yhtä lailla tutkimuksen polttopisteessä ovat ihmisten muodostamat yhteisöt ja niiden välinen kanssakäyminen. Humanistitutkijalle ihminen itse on kaiken mitta, ja humanistinen tutkimus tähtää ihmiskunnan itsetuntemukseen.

Haastattelemamme talousvaikuttaja Björn Wahlroosin osuvin sanoin: ”Humanistinen tutkimus on sivistyksen perustutkimusta.” Humanistinen tutkimus pureutuu ihmiseen, hänen ajatuksiinsa, haaveisiinsa ja pelkoihinsa – hänen toimintaansa, sen syihin ja seurauksiin ennen, nyt ja tulevaisuudessa. Yhtä lailla humanistiset alat tutkivat kulttuureja ja niiden kohtaamista yksilötasolta massaliikkeisiin. Humanistinen tutkimus on kompassi, jonka ohjaamana vaellamme muuten kartoittamattomilla seuduilla ihmisiellussa ja maailmankaikkeudessa.

Tyypillisiä humanistisia tieteenaloja ovat esimerkiksi filosofia, historia, kielitieteet, arkeologia, taidehistoria / taiteen tutkimus, folkloristiikka, kansatiede, kulttuuriantropologia, eri kulttuurien – vaikkapa Aasian, Afrikan ja Amerikan – tutkimus, kirjallisuudentutkimus, estetiikka, uskontotiede ja sukupuolentutkimus. Tieteenalaluokitteluja on monia, mutta nämä alat luetaan niissä kaikissa humanioraan eli humanistisiin oppialoihin kuuluviksi. Näin humanististen tieteiden verkosto kattaa laajasti ja tarkasti koko kulttuurin. Se sisältää kaikki ne historiallisesti muuttuvat asiat, joita ihminen on tietoisella toiminnallaan saanut aikaan kielen, kansanperinteen, kirjallisuuden, taiteen, tieteen, uskonnon ja aatteiden piirissä.

Ihmisen toimintaa ja mieltä tutkii myös joukko muita ihmistieteitä, kuten psykologia, kasvatustieteet, teologia, oikeustiede sekä yhteiskunta- ja valtiotieteet, lääketiede ja liikuntatieteet. Rajanveto humanistisen ja näiden alojen tutkimuksen välillä on usein hankalaa ja vaihtelee maasta ja jopa yliopistosta toiseen. Lisäksi lähes kaikki tutkimus on nykyisin niin monitieteistä, että sen lokeroiminen vain yhden nimikkeen alle on vaikeaa.

Humanisti on henkilö, joka harjoittaa humanistista tutkimusta tai edustaa ihmiselle myönteisiä arvoja. Edellisessä merkityksessä humanis-

” HUMANISTINEN TUTKIMUS ON SIVISTYKSEN PERUSTUTKIMUSTA

tit erotetaan esimerkiksi lääkäreistä, luonnontieteilijöistä ja insinööreistä. Jälkimmäisessä merkityksessä humanisti on arvokäsité, joka ilmaisee elämänsänsenttä ja maailmankatsomusta: ”ihmisen parhaan” puolustamista.¹⁸ Lääkäri, matemaatikko tai insinöörikin voi siis olla humanisti. Tiukempi, eri taholle suuntautuva ja tämän raportin ulkopuolelle jäävä merkitys humanisti-termissä on omaksuttu sekulaarissa humanistiliikkeessä, jonka uskontokritiikki nojautuu Protagoraan (n. 490–420 e.Kr.) oppiin, jossa ihminen on kaiken mitta.¹⁹

Humanististen tieteiden keskeisiin tehtäviin kuuluu kulttuuriperinnön tallentaminen, tulkitseminen ja välittäminen uusille sukupolville. Siihen liittyvä sivistys- ja kasvatustyö ovat olleet olennainen ehto ihmiskunnan moraaliseen kehitykselle. Elämänsänsentte ei voi olla aidossa mielessä humanistinen, ellei siihen sisälly myös myönteistä suhtautumista humanistisen tutkimuksen harjoitukseen. Humanistin käsitystä ilmaisee osuvasti professori Päivi Setälän iskulause ”äidinkieli voittaa isänmaan”, jonka mukaan kulttuuri on ensisijaista poliittisiin ja valtiollisiin rakenteisiin nähden.

Ihmisen tutkimisen arvoituksia

Humanistisen tutkimuksen taustalla on peruskysymys siitä, mikä tai millainen on ihminen. Erityistieteiden jatkuvasta edistymisestä huolimatta ihminen on edelleen itselleen arvoitus. Ratkaisun avainten vähittäinen etsiminen edellyttää tieteidenvälistä yhteistyötä humanistien kesken, mutta myös esimerkiksi humanistien ja luonnontieteilijöiden välillä.

Tiedettä ovat aina vieneet eteenpäin suuret peruskysymykset, jotka ovat syntyneet yhtäältä ympäröivästä maailmasta, toisaalta tieteen sisäl-

tä, aikaisemman tutkimuksen avaamista ongelmanasetteluista. Myös nämä ”maailmanarvoitukset” täytyy taitavasti jäsentää kysymyksiksi, joihin voi etsiä ratkaisuja teoreettisen ja kokeellisen tutkimuksen avulla. Näiden ratkaisujen pisaroista syntyy puroja tiedon virtaan, joka rikastaa ja syventää maailmankuvaamme.

Perustutkimus on valtavasti edistynyt monilla rintamilla. Kosmologit tutkivat universumin alkuperää. Kvanttiteoria tunkeutuu syvälle aineen rakenteeseen. Fyysikot etsivät ”kaiken teoriaa”, joka sisältäisi kaikki luonnossa vaikuttavat voimat. Evoluutioteoria tuo valoa elämän syntyyn ja kehitykseen. Genetiikka, joka viidessäkymmenessä vuodessa johti DNA:n rakenteen ratkaisusta ihmisen genomien kartoitukseen, selvittää perinnöllisyyden mekanismeja. Sen avulla on voitu tutkia vaikkapa suomalaisten omalaatuista tautiperimää. Molekyylibiologian menetelmillä etsitään syövän syntytapoja ja sairauksien parantamisen uusia keinoja. Kaikki nämä tutkimustulokset antavat uutta informaatiota siitä, millainen olento ihminen on ja mikä on hänen paikkansa maailmankaikkeudessa.

Siltikin ihmisessä ja hänen toiminnassaan riittää tutkittavaa. Humanistiselle tutkimukselle tyypillistä on ollut historiallinen ja ajallinen orientaatio, ilmiöiden ymmärtäminen niiden synnyn ja kehityksen kautta. Toisaalta siihen kuuluu myös vakava huolenpito tulevaisuudesta. Monitieteisessä tulevaisuudentutkimuksessa on kehitelty ennakkoinnin ja tulevien kehityspolkujen luotaamisen menetelmiä. Optimistisissa informaatioyhteiskunnan visioissa jo 1970-luvulla uskottiin, että syntymässä on uusi ihminen, *homo intelligens*. Pessimistit näkevät ihmisten vähitellen muuttuvan mekaanisten varaosien, geeniteknologian ja käyttöliittymien kautta kyborgeiksi, ihmisen ja koneen hybrideiksi, joista tekoälyn ohjaamat robotit saavat yliotteen. Mitä näissä skenaarioissa tapahtuu ihmisen identiteetille ja ihmisarvolle?

Säätiövaikuttaja Hanna Nurminen tiivistää lukemattomien ihmisten tunnot sitoessaan yhteen humanistisen tutkimuksen ja ihmisen parhaan edistämisen myös tulevaisuudessa:

Humanistinen tutkimus on mielestäni välttämätöntä suomalaiselle yhteiskunnalle, sillä jos Suomessa ei harjoitettaisi korkeatasoista humanistista tutkimusta, Suomi lakkaisi olemasta sivistysvaltio. Se on pelottava tulevaisuudennäkymä. *Hanna Nurminen, säätiövaikuttaja*

Humanististen tieteiden erityisluonne

Kaikkia tieteitä koskee kriittisen tiedonetsinnän vaatimus, jonka mukaan tutkimustulokset voidaan hyväksyä vasta kaikille avoimien aineistojen nojalla. Vastaukset ovat siis alati kyseenalaistettavissa ja tarkasteltavissa uudelleen. Tiede etsii uusia totuuksia, joille voidaan antaa julkinen perustelu.²⁰ Tältä osin humanistinen tutkimus on samanlaista kuin kaikkien muiden tieteenalojen tutkimus.

Perinteisesti humanistisia tutkimusaloja on kuitenkin pidetty ”pehmeämpinä” kuin vaikkapa luonnon-, lääke- tai insinööritieteitä. Humanistien tutkimuskohteet eivät ole samalla tavoin mitattavissa ja laskettavissa kuin lämpötila, verenpaine tai sillan lujuus. Siksi humanistinen tutkimus käyttää enemmän laadullisia, kvalitatiivisia käsitteitä kuin esimerkiksi kvantitatiivista matemaattista teorianmuodostusta hyödyntävät fysiikka, kemia ja biologia.

Vaikka humanistisen tutkimuksen alalla on tietenkin absoluuttisia totuuksia, se ei etsi luonnonlakeja luonnontieteilijän tavoin. Humanistin käyttämät laadulliset käsitteet ovat tulkinnanvaraisia. Siksi humanistista tutkimusta on helppo kritisoida epätarkaksi. Toisaalta juuri tutkimuksen ja tulkintojen muuttuvaisuus tekee humanismista niin kiehtovan: sekä kysymykset että vastaukset nousevat tutkijan kulloisestakin ajasta ja omasta yhteisöstä, ja tutkimus peilaa niin varsinaista tutkimuskohdettaan kuin tutkijaansakin. Ihmistieteiden kohteilla on meille itsellemme ja elämällemme merkitystä: humanistinen tutkimus koskettaa. Silti myös humanistitutkijan on etsittävä objektiivista mittapuuta omien hypoteesiansa koettelemisessa ja hyväksymisessä.

Ihmisten toiminta ja sen tuloksina syntyvät kulttuurin tapahtumat ja tuotteet (kuten kirjoitetut tekstit, taideteokset, oppijärjestelmät, tavat, sosiaaliset instituutiot) poikkeavat luonnon tosiseikoista siinä, että niihin liittyy tekijöiden tai toimijoiden antamia merkityksiä. Siksi humanisti tyypillisesti kysyy, mitä hänen kohteensa tarkoittaa tai mikä sen merkitys on, ja vastaaminen edellyttää kohteen tulkintaa, pikemmin ymmärrystä kuin selitystä.

SUOMEN HUMANISTINEN TUTKIMUS NUMEROINA

10/14

Niiden yliopistojen osuus, joissa opetetaan ja tutkitaan humanistisia aloja: Helsinki, Turku, Tampere, Itä-Suomen yliopisto, Jyväskylä, Oulu, Vaasa, Åbo Akademi ja Lapin yliopisto. Lisäksi jotkut Aalto-yliopiston ja Maanpuolustuskorkeakoulun tutkimusteemat liittyvät osin humanioraan.²¹

60–70 %

Suomalaisten yliopistojen henkilökunnasta on suoraan tekemisissä opetuksen ja tutkimuksen kanssa.

n. 66 %

Osuus työajasta, jonka humanististen tieteenalojen varsinaiset opetus- ja tutkimushenkilökunnan jäsenet ilmoittavat pystyvänsä käyttämään tutkimukseen.²²

1038 HENKILÖTYÖVUOTTA

Vuonna 2014 Suomen eri yliopistoissa humanistiseen tutkimukseen käytettyjen henkilötyövuosien määrä. Suuria humanistisia tutkimuslaitoksia ovat yliopistojen ohella esimerkiksi Museovirasto, Arkistolaitos, Kansallisgalleria, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura ja Svenska litteratursällskapet i Finland.

2315 HENKEÄ

oli vuonna 2015 humanististen tieteenalojen tutkijakoulutuksessa.²³

17 ULKOMAILLA SIJAITSEVAA SUOMEN INSTITUUTTIA

Humanistisen tutkimuksen osalta tiedeinstituuttiarmadan lippulaivoja ovat Suomen Rooman-instituutti (Villa Lante) sekä Ateenan-instituutti, jotka luokituvat kansallis-kansainväliseltä merkitykseltään Suomen merkittävimpiin humanistisen alan tutkimuskeskuksiin.

Kansainväliset humanistit

Humanistista tutkimusta näkee toisinaan pidettävän kotikutoisena. Joidenkin mielikuvissa hallavapartaiset tutkijat pohtivat virttyneissä villapaidoissaan tuohivirsukulttuurin saloja tai viilaavat pilkkuja tomun laskeutuessa hiljaa heidän ylleen. Tämä on todellinen paradoksi, sillä juuri humanististen tieteenalojen piiriin lukeutuvat eksoottisimpienkin vieraitten kielten ja kulttuurien erityisyydet. Todellisuudessa humanistinen tutkimus sulkee syliinsä niin oman kuin muitten kulttuurien menneisyyden ja nykyisyyden. Itse asiassa juuri humanistiset tieteet sitovat parhaiten yhteen kansallisen ja kansainvälisen. Siksi ne ovat yhä tärkeämpiä kansainvälistyvässä ja monimutkaistuvassa maailmassa.

Humanistin tutkimuskysymykset koskevat ihmistä ja ihmisen toimintaa, asui kyseinen henkilö sitten Porissa tai Borneolla, Raumalla tai Roossa, Nakkilassa tai Nauru-saarilla. Esimerkiksi Suomen historiaa on mahdoton tutkia sellaisenaan, on tunnettava myös lähialueitten ja muitten maanosien menneisyyttä, jotta ymmärtää asiat oikeissa suhteissaan. Vaikkapa Suomen ja Pohjolan keskiaikaisen kirjallisen kulttuurin tutkimuksessa on hyödynnetty menestyksellä havaintoja, joita antropologit tekivät 1960-luvulla Pohjois-Ugandassa. Samaan tapaan suomalaisten folkloristien paljolti suomalaisten kansantarinoitten pohjalta aikanaan laatima tarinaluokitus on alan tutkijoiden käytössä ympäri planeettaa ja luonut pohjan kokonaiselle kansainväliselle tutkimussuuntaukselle. Kotimaisen *Pyhän Henrikin* legendan tutkimukseen yli vuosikymmen sitten kehitetty tietokoneavusteinen tekstintutkimuksen algoritmi on edelleen maailman huippua ja on auttanut ulkomaisia tutkijoita pääsemään esimerkiksi niin *Punahilkka*-sadun kuin intialaisen *Mahābhārata*-eepoksen alkulähteille. Jokaisella humanistisella tutkimusalalla olisi esittää yhtä kansainvälisiä menestysesimerkkejä.

Suomessa humanistialojen tutkijat ovat leijonanosaksi suomalaisia: noin 15 % alojen henkilötöyvuosista kotimaisissa korkeakouluissa tekevät muiden maiden kansalaiset. Muihin tieteenaloihin verrattuna tulos on hyvää keskitasoa. Tutkijoiden liikkuvuudessa humanistit ovat kuitenkin selvästi kansainvälisempiä kuin useimpien muiden alojen tutkijakollegat. On mielenkiintoista, kuinka kotikutoisina teknilliset ja lääketiede näyttäytyvät tällä saralla – siitä huolimatta, että niiden on julkisuudessa

julistettu lukeutuvan suomalaisen talouden pelastajiin yhä kansainvälisyytymässä maailmassa.

Mitä tulee suomalaisten korkeakoulujen opiskelija-ainekseen, sen osalta on melkein turha puhua kansainvälisyydestä. Lähes alalla kuin alalla 98-99 % korkeakouluun vuonna 2016 hakeneista on Suomen kansalaisia. Ainoat kansainvälisyyden valopilkut tarkastelemiemme tieteenalojen joukossa ovat kauppa- ja teknillistieteet sekä humanistiset tieteet, joille hakijoista edes hiukan suurempi osa edustaa planeettamme asujamiston kansainvälisempää kirjoa.²⁴ Mainittujen alojen opiskelijoitten kotiyliopistossaan vieraalla kielellä suorittamat opinnot ja heidän ulkomailta opiskelijavaihdossa suorittamansa opintopisteet antavat samanlaisen kuvan: kauppatieteet, teknillistieteet ja humanistiset tieteet ovat myös näillä mittareilla kaikkein kansainvälisimpiä: niiden opiskelijat suorittavat eniten opintoja vieraili kielillä ja ulkomailla.²⁵ Samaa kieltä hyvästä kansainvälisyyden tasosta puhuu myös humanistiopiskelijoitten into lähteä opiskeluaikanaan vaihtoon ulkomaille.²⁶

Tutkimusten julkaisufoorumeista ja niiden arvottamisesta on taitettu kiivaasti peistä viime vuodet; yliopistojen nykyinen rahanjakomallihan suosii tietyillä, alojensa johtaviksi arvioiduilla tahoilla julkaisemista. Tässä teoksessa pidämme lusikkamme mahdollisimman kaukana tuosta kuumasta sopasta. Meille riittää julkaisujen kansainvälisyyden yleinen arvioiminen eri aloilla. Koska tieteenalojen erilaiset perinteet painavat julkaisemisessa paljon, vertailussa ei ole syytä tuijottaa yksityiskohtiin vaan suureen kokonaiskuvaan. Sen mukaan halki tämän teoksen mukamme kuljettamista tieteenaloista teknillistieteitten, lääketieteen, humanististen tieteitten ja maatalous-metsätieteen julkaiseminen on muita kansainvälisempää.²⁷

”

**HUMANISTISET
TIEETEET YHDISTÄVÄT
KANSALLISEN JA
KANSAINVÄLISEN**

Myytti 3:

HUMANISTI EI TYÖLLISTY

Humanistiopiskelija on fiksu ja motivoitunut

HUMANISTISTA ALAA ON vaikea päästä opiskelemaan. Vuonna 2015 vain joka kolmas ensisijaisista hakijoista sai haluamansa opiskelupaikan humanistisella alalla. Jos mukaan otetaan kaikki hakijat, sisäänpääsyprosentti laskee alle viidennekseen. Prosenttien valossa suomalaisissa yliopistoissa on joukko tieteenaloja, joita on vielä vaikeampi päästä opiskelemaan, kuten lääketiede, oikeustiede ja kauppatiede – mutta myös aloja, joille pääsy ei ole yhtä kilpailtua. Jälkimmäisiin lukeutuvat vaikkapa luonnontieteelliset ja teknistieteelliset alat ja teologia.

Esimerkiksi Suomen yliopistoista suurimmassa, Helsingissä, on kuka-kuinkin yhtä vaikea päästä opiskelemaan taidehistoriaa, yleistä kirjallisuustiedettä, filosofiaa ja historiaa kuin lääke- tai oikeustiedettä. Nämä luvut perustuvat ensisijaisiin hakijoihin; jos mukaan otetaan alojen kaikki hakijat, mainitut humanistiset alat saavat lääkikseen tai oikikseen pääsyn näyttämään leppoisaalta päiväkävelyttä.²⁸

Tarkoituksemme ei ole vertailla tai arvottaa eri tieteenaloja. Luvut osoittavat kuitenkin vääjäämättä, että humanistialat kiinnostavat Suomen nousevaa polvea sekä ensimmäisenä valintana opiskelupaikaksi että varasuunnitelmana. Päästäkseen opiskelemaan niitä täytyy olla sekä erittäin motivoitunut että erittäin fiksu. Monet ikäluokkansa älykkäimmistä suomalaisista menevät lukemaan jotakin humanistista tieteenalaa.

”

LÄHES VIIDENNES
IKÄLUOKASTA
HALUAISI OPISKELLA
HUMANISTISTA ALAA

Julkisuudessa humanioraan isketään toisinaan pehmeän hörhöilyn tai hyödyttömän luksuksen leima. Kuten toisaalla tässä teoksessa kerromme, näille käsityksille on kuitenkin vain vähän sijaa suomalaisten enemmistön mielipiteissä, joiden mukaan humanistinen tutkimus on sekä tärkeää että arvostettua.

Jos tekee perusvirheen ja eksyy netin keskustelupalstoille, törmää pian eksoottisiin, hyvin kielteisiin näkemyksiin humanististen alojen opiskelusta ja tulevaisuudennäkymistä – mutta myös humanistien ärhäköihin puolustajiin. Hyvän kuvan argumenttien kirjosta saa vaikkapa tutustumalla nuorimman Suomen äänenkannattajan, Vauva-lehden, keskustelupalstalla joitakin vuosia sitten esiintyneen ahdistuneen äidin kysymyksen ”Tytär meinaa hakea opiskelemaan humanistista ainetta – mitä teen?” saamaan vastakaikuun.²⁹ Kommenttien kirjossa äitiraukka sai tukea, mutta myös tyttären valintaa puolustettiin aggressiivisesti.

Nuoria ajaa humanistisille aloille sama kuin monia pidemmälle ehtineitä humanisteja tutkijanuralle: kutsumus. Kun Jyväskylän yliopistossa tutkittiin joitakin vuosia sitten, miksi sen opiskelijat olivat valinneet juuri humanistisen tieteenalan, vastaus oli yksiselitteinen: mielenkiinto juuri omaan pääaineeseen.³⁰ Yliopiston ja onnellisen yhteiskunnan kannalta ei voisi olla parempaa vastausta kuin se, että ihminen pääsee toteuttamaan omia unelmiaan, itseään.

Vuosittain humanistista alaa yliopistossa opiskelemaan hakevien määrä vastaa nykyisin lähes viidennestä jokaisesta ikäluokasta. Se on aivan huikea määrä. Demokratiassa on epäilyttävää sanoa ääneen, että näin suuri joukko tekisi vääriä valintoja tai ei ymmärtäisi omaa parastaan. Ruotsissa, jossa humanistiopiskelijoiden määrä on vain kasvanut viime vuosina, teemasta käytiin taannoin kiivasta debattia. Kotoista Elinkeinoelämän keskusliittoa vastaava ruotsalainen Svenskt näringsliv julkaisi keuhalla 2011 pamflettinsa *Konsten att strula till ett liv* – ”Miten pilata elämä”.³¹

Ruotsalaistutkijoita huolestuttanut keino kokonaisen ihmiselämän pilaamiseen ei ollut kirjoittajien mukaan sortuminen huumeisiin, alkoholiin tai rikollisuuteen – vaan väärä valinta lähteä opiskelemaan humanistista alaa. Pamfletin sanavalinnat ovat herkullisia. Kirjoittajien mukaan tulee toimia niin, että ”korkeakouluilla ei ole syytä tarjota koulutusohjelmia joilla ei ole tulevaisuutta” – näihin koulutusohjelmiin lukeutuvat luonnollisesti humanistiset alat. Näin opiskelijat pakotetaan tekemään

”fiksua valintoja” – eli välttämään humanismia. Humanioran opiskelu leimataan ”hupiopiskeluksi”. Niinpä yhteiskunnan tulisi ohjata miedoin pakkokeinoin niitä nuoria, jotka ovat vaarassa hairahtua humanistialojen kaltevalle pinnalle. Käytännön keinoina ehdotettiin esimerkiksi, että humanistiopiskelijat saisivat muita vähemmän valtion tukea, jotta etenkin insinöörien koulutukseen saataisiin lisää varoja.³²

Kuten odottaa saattaa, elinkeinoelämän ehdotukset saivat yliopistoväen raivoihinsa. Seuranneessa keskustelussa oli kuitenkin outoa, että humanistista tutkimusta ei oikeastaan puolustettu sen hyödyllisyydellä, vaan että se oli muista syistä tärkeä säilyttää.³³ Liiemmin ei kyseenalaistettu lähtökohtaa, että yliopistojen tulisi olla kiinteästi osa yhteiskunnan taloutta ja toimia lähinnä tulevia työntekijöitä sopivista osista kokoavina liukuhihnoina.

Suomessakin on ollut vastaavanhenkisiä ajatuksia vapaan opintovalinnan ja humanististen alojen opiskelemisen turmiollisuudesta,³⁴ mutta virallisilta tahoilta ei ole esitetty yhtä repäiseviä toimia kuin naapurimaassa. Pikemmin asioita ohjailaan kulisseyksissä, pyrkimällä ennakoimaan yhteiskunnan kehitystä ja tulevaa tutkintotarvetta. Suomessa ei myöskään ole käyty samanlaista keskustelua humanistisen tutkimuksen hyödyistä – tai Svenskt näringslivin mukaan haitoista! – kuin Ruotsissa. Selvityksemme nostaa esiin kysymyksiä, jotka ovat tällaisen yhteiskunnallisen keskustelun kannalta tärkeitä.

Humanistinen tutkinto on loistoinvestointi

Korkeampi koulutus luo osaavampia, sivistyneempiä ja monitaitoisempia kansalaisia. Suomi pyrkii nostamaan yliopistokoulutuksen saaneitten osuuden väestöstä 42 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä.³⁵ Samanlaisia pyrkimyksiä edistää talouskasvua koulutuksen kautta on monissa maissa. Hyvä esimerkki on Norja, jossa on vastikään herätty siihen, että musta kulta ei enää kauaa kannattele maan hyvinvointia. Sielläkin lääkkeeksi tulevaisuuden kasvuun ja parempaan yhteiskuntaan on otettu koulutus ja sivistys.³⁶

” HUMANISTINEN TUTKIJANKOULUTUS → MONIPUOLISESTI SOVELLETTAVAT TAIDOT

Yksilön kannalta yliopistokoulutus on taloudellisesti kutakuinkin paras investointi, jonka nuori ihminen voi tehdä.³⁷ On laskettu, että akateeminen koulutus tuottaa työuran aikana käsittämättömän määrän selvää riihikuivaa. Henkilökohtaisten koulutusinvestointien reaalisen tuottoasteen on laskettu olevan keskimäärin jopa 14 prosenttia.³⁸ Kyse on uskomattoman korkeasta luvusta – lähimainkaan yhtä hyvään tuottoon ei pääsisi sijoittamalla kiinteistöihin tai keinottelemalla pörssissä. Korkea-koulutus kannattaa.

Keskimääräinen maisteri ansaitsee elinaikanaan verojen jälkeen jopa yli puoli miljoonaa euroa enemmän kuin keskimääräinen toisen asteen ammatillisen koulutuksen hankkinut.³⁹ Vaikka luvut ovat pikemmin suuntaa-antavia kuin tarkkoja ja vaihtelevat alalta toiselle, on selvää, että yleisesti ottaen yliopistollinen koulutus on loistoinvestointi paitsi sisällöllisesti, myös taloudellisesti. Vaikka humanistit keikkuvat Suomessa harvoin palkkatilastojen kärkipaikoilla, sama logiikka toimii moitteettomasti myös humanistisen yliopistotutkinnon osalta.

Koulutuksen ja tulojen välinen kuvio on yleisellä tasolla varsin suoraviivainen: mitä pitemmälle opiskelee, sitä suurempi on mahdollisuus yhä parempiin palkkoihin.⁴⁰ Erityisen mukavasti palkkapussia lihottaa tutkijankoulutus, tohtorintutkinto ja vihkimys oman alan korkeimpiin saloihin. Suuressa maailmassa myös tutkijankoulutuksen tuoma taloudellinen hyöty on suurempi: on havaittu, että Yhdysvalloissa humanistinenkin tutkijakoulutus voi johtaa huomattavasti parempiin palkkoihin kuin vaikkapa Ruotsissa⁴¹ – tai Suomessa. Taustalla on edellä esitetty, Yhdysvalloissa laajalti hyväksytty ajatus, että humanistinen koulutus, ja tutkijankoulutus erityisesti, antaa laajan paletin *transferable skillsejä*. Kyse on monipuolisesti sovellettavista taidoista, joita voi käyttää töissään niin tiedemaailmassa kuin sen ulkopuolellakin.⁴²

Monessa tutussa megaluokan amerikkalaisessa yrityksessä on ollut korkeimpana johtajana humanisti: American Expressin Ken Chenault, HP:n Carly Fiorina, miljardööri George Soros, Walt Disneyn Michael Eisner ja Robert Iger, Blackstonen Stephen Schwarzman, PayPalin Peter Thiel, Goldman Sachsin Hank Paulson ja Lloyd Blankfein, CNN:n Ted Turner, Xeroxin Anne Mulcahy, Bank of Americanin Brian Moynihan, IBM:n Sam Palmisano, Avonin Andrea Jung, Procter & Gamblen A. G. Lafley, MTV:n Judy McGrath, Fannie Maen Herbert Allison, Whole Foodsin John Mackey, YouTuben Susan Wojcicki...

Toisin kuin Pohjolassa, Yhdysvalloissa vastavalmistuneen historian tai filosofian maisterin ei tarvitse välttämättä tyytyä heikompiin tuloihin kuin hänen kenties uratietoisemmin *business administrationia* tai *marketingia* opiskelleen naapurinsa. Myöskään heidän myöhempi palkkakehityksensä ei ole huonompi.⁴³ Yhdysvalloissa humanistitutkijalle maksettu muhkeampi palkka ei näyttäydy ylimääräisestä luksuksesta maksettavana uhrauksena, vaan se on mitoitettu suhteessa työn vaativuuteen. Eikä maa, joka yleensä mielletään vapaan kapitalismin menestystarinaksi ja jossa työelämää pidetään *survival of the fittest* -henkisen evoluutiokamppailun kenttänä, ole tämän vuoksi menestynyt taloudellisesti Suomea heikommin – pikemmin päinvastoin.

Vaikka useimmat humanistitutkijat voivat vain haaveilla monen amerikkalaisen kollegansa palkkapsusta ja dollarihymystä, tutkijankoulutus on Suomessakin mainio sijoitus. Tohtorit myös työllistyvät Suomessa käytännössä kaikilla aloilla kaikista koulutusryhmistä parhaiten.⁴⁴ Tutkijankoulutus kannattaa työmarkkinoilla. Humanistisen alan tutkijat työllistyvät myös tohtoritulvassa keskimääräistä selvästi paremmin.⁴⁵ Suomessa ei siis ole ylituotantoa humanistisen tutkimuksen huippuosajista.

Raha on harvalle elämän tärkein asia, kaikesta päätellen kaikkein vähiten humanistille. Korkea koulutus tuo elämään kuitenkin muutakin kuin taloudellista varmuutta. Korkeammin koulutetut ovat kouluttamattomia naapureitaan ja kollegoitaan terveempiä ja elävät pitempään. Siksi he myös pysyvät pitempään työelämässä.⁴⁶ Kaikesta tästä iloitsee niin yksittäinen humanistitutkija lähipiireineen kuin yhteiskuntakin. Valtion pyrkimyksessä työurien pidentämiseen tutkija on mallikansalainen: hän työskentelee kutsumuksesta palkallisena niin pitkään kuin laki sallii – ja sen jälkeen ilmaiseksi.

Humanistisen alan perustutkinnon suorittaneitten ammattikirjo on laaja. Ihmistieteiden piiristä voidaan nykyisin valmistua – pappien ja juristien lisäksi – selkeästi määritelyihin ammatteihin, kuten opettajat, psykologit, logopedit, sosionomit, toimittajat, kielenkääntäjät, tulkit ja informaattikot. Mutta tyypillisintä humanistiselle koulutukselle on valmistaa ”generalisteja”, jotka voivat joustavan ja kriittisen ajattelun taitonsa avulla menestyksellisesti sijoittua erilaisiin tehtäviin julkisen hallinnon, koulutuksen, median, kirjastojen, museoiden, arkistojen, luovan kulttuurityön ja elinkeinoelämän piirissä.

Tyypillisesti humanistisen tutkijakoulutuksen saanut on Suomessa töissä koulutuksen ja tutkimuksen alalla, erilaisissa asiantuntija-, opetus- ja johtotehtävissä. Muita yleisiä työpaikkoja ovat erilaiset järjestöt, julkinen hallinto ja kulttuuriala.⁴⁷ Lukumääräisesti kaikkein tyypillisimmät ammatit ovat yliopistolla: lehtoreina, yliassistentteina ja professoreina, joiden työnsä hahmottaa vaeltaa suuntaansa hakevien nuorten aikuisten virta. He kouluttavat myös koulujen aineenopettajat, joiden kautta hyvä sanoma leviää edelleen. Kaikkiaan humanistinen tutkijakoulutus säteilee siis laajalti yhteiskunnan hyväksi.⁴⁸

Esimerkiksi Helsingin kaupungin työllisten keskuudessa tehdyn tuoreen tutkimuksen mukaan humanistisen ja kasvatustieteiden tutkinnolla työllistyi peräti 277 eri ammattiin; alan yliopistollisella tutkinnolla kirjo oli keskimääräistä suurempi.⁴⁹ Humanistitutkijoitten työllistyminen yksityisiin yrityksiin on perinteisesti ollut kohtalaisen harvinaista,⁵⁰ mutta esimerkiksi moni filosofi tai historioitsija työllistää jo nyt itsensä oman yrityksen kautta. Perinteinen ajatus valmiin työpaikan löytymisestä on kenties saamassa kilpailijan oman työpaikan luomisesta.

Tutkimuksen tekeminen ja niiden tulosten ymmärtäminen korostuvat humanistisissa tieteissä jo maisteritasolla. Lähes kaksi kolmesta maisteriksi valmistuneesta humanistista katsoo, että opinnot antoivat hyvät eväät tutkimuksen tekemiseen. Vieläkin parempina valmistuneet humanistit pitävät historian ja eri kulttuurien tuntemustaan sekä kielitaitoaan.⁵¹ Kaikki mainitut taidot ovat elintärkeitä yhä monimutkaisem-

massa maailmassa suunnistaessa. Enemmistö humanisteista katsoo, että opinnot antoivat hyvät eväät yllättävän monelle eri alalle.

**” TUTKIJAKOULUTUS
SÄTEILEE LAAJASTI
YHTEISKUNNAN
HYVÄKSI**

Maailmalla on lyöty paljon Suomea enemmän rumpua humanistisen perus- ja tutkijankoulutuksen yleispätevästä luonteesta. Nimikkeellä *transferable skills* kastetun sateenvarjon alta löytyy korostunut kyky kriittiseen pohdintaan ja pätevään argumentointiin, valmius tehdä valintoja kriittisesti, luova ajattelu, taito nähdä olennainen laajasta aineistosta, ongelmanratkaisu, kielitaito, hyvä kirjallinen ilmaisu, vieraitten kulttuurien tuntemus, kyky sijoittaa nykytapahtumat oikeisiin historiallisiin yhteyksiinsä, taito tiivistää – kahdella sanalla sanoen yleissivistys ja maailmankansalaisuus. On todettu, että juuri monipuoliset humanistiset opinnot ruokkivat näitä taitoja parhaiten.⁵² Siinä missä vaikkapa tekniikan kehitys vie pian pohjan monen alan detaljitietoudelta, ihmisluonto ja ihmisten väliset suhteet säilyvät samanlaisina. Siksi humanistinen perustieto on luonteeltaan pysyvää.

Selvitystämme varten haastattelemamme pankkiiri Thomas Thesleff – historian maisteri, joka päätyi suuren investointipankin perustajaksi ja johtajaksi – kiteytti humanistiseen tutkimukseen nojaavan tutkinnon vahvuudet ja vaatimukset:

”Mielestäni opiskelemalla ja tutkimalla humanistisia aineita ihminen oppii omaksumaan ja näkemään kokonaisuuksia muita paremmin, muotoilemaan kriittisiä kysymyksiä kokonaisvaltaisemmin ja siten pärjäämään muita paremmin, vaikkapa IT-alalla tai miksi ei finanssialalla. Uudet ammatit vaativat näet kykyä havainnollistaa ja käsitellä laajoja käsitteellisiä kokonaisuuksia. [...]

Humanisti oppii nopeasti sopeutumaan eri ympäristöihin, koska hänet on koulutettu ajattelemaan yllättäviä ratoja pitkin, rajoja ylittävästi, puhumaan useita eri kieliä, omaksumaan eri kulttuurien erikoispiirteitä ja luomaan tehokkaita verkostoja eri piirien välillä ja eritoten [...] ymmärtämään kausaliteetteja. [...]

Omaamalla riittävän paljon sivistystä koulutettu humanisti ei ole vielä valmis työelämään mutta hän pystyy etulyöntiasemastaan käsin sijoittautumaan työmarkkinoille aivan toisella vipueffektillä kuin pelkästään ammattikoulutuksen saanut. Siten eväitä riittää huomiseen taistoon.”

Thomas Thesleff, pankkiiri

Maailmalla ajatellaan usein Thesleffin linjoin, ja humanistista tutkimusta on usein pidetty pääsylippuna melkeinpä mihin hyvänsä ammattiin. Työn detaljit ja käytännöt voi oppia työpaikalla, valmiudet kriittiseen ajatteluun ja ongelmanratkaisuun täytyy olla jo aiemmin. Kun Oxfordin yliopisto tutki taannoin, mille aloille sen penkeiltä valmistuneet humanistit olivat sijoittuneet, eri alojen ja ammattien valikoima oli ällistyttävä. Neljäsnes teki töitä yliopiston ja koulutuksen parissa, viidennes erilaisissa muiden alojen johtotehtävissä. Muita tyypillisiä aloja olivat media, kirjallisuus ja taide, juridiikka, talouselämä, virkamieskunta ja sosiaalitali hyväntekeväisyysalan tehtävät.⁵³ Humanistien työarkka on muuttunut onnistuneesti yhteiskunnan kulloistenkin vaatimusten mukaan.

Humanistisella koulutuksella ja tutkimuksella on myös yhteiskunnallinen puolensa. Yhdysvaltalainen filosofi Martha Nussbaum pohti joitakin vuosia sitten, mitkä yksittäisten kansalaisten ominaisuudet tekevät yhteiskunnasta demokratian. Hänen luettelonsa sisälsi seuraavia ajatuksia: kyky arvioida kansakunnan ja yhteisiä asioita ja osallistua niistä käytävään keskusteluun; kyky ymmärtää muut kansalaiset ihmisiksi, joilla on yhtäläiset oikeudet, kyky kunnioittaa heitä; kyky kunnioittaa ylipäättään muiden elämää, ymmärtää, mitä seurauksia eri toimintaohjelmista on eri maiden ihmisille; kyky ottaa huomioon ihmiselämään vaikuttavien tekijöiden moninaisuus; kyky arvioida kriittisesti poliittisten johtajien toimia; kyky arvioida kansakunnan etua kaikkien eikä vain oman yhteisön kannalta; kyky ymmärtää oma kansakunta osaksi monimuotoista maailmanjärjestystä, kyky ymmärtää ylikansallista harkintaa.

Nussbaumin listan yhteiset nimittäjät ovat empatia, kriittinen ajattelu ja perusteltujen valintojen tekeminen. Nämä ovat keskeisiä demokratia-taitoja. Nussbaumin mukaan ne ovat myös taitoja, joihin erityisesti humanistiset tieteenalat valmentavat.⁵⁴ Erityisen ajankohtaisia Nussbaumin teesit ovat nyt, kun demokratia on ollut viime aikoina vastatuulella Euroopassakin. Mielenkiintoista kyllä, myös tätä selvitystä varten haastattelemamme suomalaiset päättäjät olivat samaa mieltä Nussbaum kanssa: humanistinen tutkimus ja hyvä yhteiskunta kuuluvat yhteen.

Humanisti voittaa tulevaisuuden työmarkkinoilla

Jatkossa humanisteja saattaa löytyä vielä kirjavammista työpaikoista. Jos kuulet kollegasi yrittävän briljeerata teknologiapainotteisia aloja kuvavalla termillä “STEM-alat” (*science, technology, engineering, mathematics*), tiedät hänen olevan jo ajastaan toivottomasti jäljessä. Jo jonkin aikaa maailmalla STEM on muuttunut muotoon STEAM, jolloin kirjainjoukkoon on lisätty humanistisia aloja tarkoittava iso-A (*arts*). Viime vuosikymmenien vauhdikas teknologinen kehitys on edennyt pisteeseen, jossa hyvät insinööritaidot tai koodauskyky eivät enää riitä – tarvitaan myös humanistien tuomaa laajaa ymmärrystä ja sosiaalisen alkemian taitoja.

Ehkä maailman arvostetuimman teknologiayliopiston MIT:n professorit Erik Brynjolfsson ja Andrew McAfee pohtivat taannoisessa kirjassaan *The Second Machine Age*, että nykyinen teknologiainnostus huipentuu uudenlaiseen työnjakoon. Heidän mukaansa tietokoneet ja teknologia tulevat huolehtimaan rutiineista, jotta ihminen voi keskittyä siihen, missä hän on paras – ajattelemiseen.⁵⁵ Suurimpia kärsijöitä eivät tule olevaan yhteiskunnan heikoimmat eivätkä vahvimmat vaan suuri keskiluokka, jonka työnkuvaan ja työpaikkojen määrään kohdistuu suurin isku. Opintojensa kautta ketterälle humanistille professorien maalailema kuva huomispäivästä ei kuulosta pahalta, pikemmin houkuttelevalta. Joustavat ja luovat ihmiset tulevat pärjäämään.

Murros tuo uusia mahdollisuuksia ja nostaa uusia kysymyksiä. Teknologinen kehitys johtaa helposti vauhtisokeuteen, ja muutokseen liittyvistä suurista eettisistä valinnoista on käytävä syvälinen keskustelu. Miten roboteille ja tekoälylle opetetaan eettistä harkintaa? Mitä mielekästä työnsä koneelle menettäneet ihmiset voivat tehdä lisääntyneenä vapaa-aikanaan? Miten yhteiskunta toimii ihmisarvoa kunnioittaen ja oikeudenmukaisesti, kun teknologian voima kasvaa uusiin mittasuhteisiin? Teknologia on vain väline, ja suuri kysymys on: mitä me haluamme sillä tehdä. Ihmiskunnalla on tänään enemmän kuin koskaan aiemmin valtaa

» HUMANISTILLE KUULUU TÄRKEÄ ROOLI
TEKNOLOGIAKESKUSTELUSSA

” JATKOSSA HUMANISTEJA LÖYTYY YHÄ KIRJAVAMMISTA TYÖPAIKOISTA

päittää, mitä haluamme, millaiseksi maailma muuttuu. Tässä keskustelussa humanistien tulee ottaa tärkeä rooli.

Myös automaation ja robotiikan läpäisemässä maailmassa yrityksillä on tärkeä yhteiskuntavastuu, jonka kohteina ovat luonnonympäristö, henkilöstö ja asiakkaat. Päätöksiin liittyvää moraalista harkintaa ei voi palauttaa pelkästään teknis-taloudelliseen osaamiseen tai ulkoistaa juristeille. Yhtenä ratkaisuna voi olla yritysetiikan neuvonantajan asiantuntijan palkkaaminen, joka tuo mukanaan alan tutkimukseen pohjautuvaa ammattietiikan asiantuntemusta.

Siinä missä Brynjolfsson ja McAfee pohtivat tulevaa, vuonna 2006 taloustieteen Nobelin saanut Edmund Phelps päätyy uudessa menestysteoksessaan *Mass Flourishing* samantapaisiin päätelmiin menneisyyttä analysoimalla. Hänen mukaansa maailman 1800- ja 1900-lukujen talousihmeen ytimessä oli kevyesti ja ilman turhia raja-aitoja liikkuva mieli: tieteen ja kulttuurin huiput etsivät uutta niin tieteen kuin kulttuurin alalla, usein yhteistyössä. Lääkkeeksi länsimaiden nykyiseen ahdinkoon ja ankeaan ilmapiiriin Phelps tarjoaa osaltaan humanismia: ihmisten tulisi tavoitella pikemmin hyvää elämää kuin rahaa. Tämän etsinnän tuloksena syntyisi enemmän innovaatioita kuin niitä tietoisesti ja hampaat irvessä kehitellessä. Luovuuden ilmapiiriin yksi tärkeä tekijä olisi humanistinen koulutus, joka rohkaisisi kokeiluihin ja itsensä toteuttamiseen.⁵⁶

Kun pyysimme monipuolista suomalaista talousvaikuttajaa Anne Brunilaa arvioimaan, onko Suomella nykytilanteessa varaa tukea humanistista tutkimusta, hän oli hyvin samoilla linjoilla MIT:n professorien ja taloustieteen nobelistin kanssa:

Suurten teknologisten murrosten ja globalisaation aikana on erityisen perusteltua rahoittaa monipuolista ja korkeatasoista humanistista tutkimusta, joka tuottaa uutta tietoa inhimillisestä toiminnasta ja vuorovaikutuksesta, kulttuureista, historiasta, uskonnoista sekä taiteesta, jota tarvitaan tasapainoisen ja moniarvoisen yhteiskuntakehityksen ja hyvinvoinnin perustaksi. Luonnontieteellisesti ja teknologisesti painottunut tutkimus yksinään ei tuota riittävän monipuolista ja laaja-alaista ymmärrystä teknologian vaikutuksista yhteiskuntaan, inhimilliseen toimintaan ja hyvinvointiin. *Anne Brunila, talousvaikuttaja*

Brunilan ja MIT:n professorien maalailema kehitys näkyy jo nyt innovatiivisuuden mallimaana pidetyssä Yhdysvalloissa. Sikäläinen *Bureau of Labor Statistics* arvioi, että vuoteen 2022 mennessä Yhdysvaltain työmarkkinat tulevat tarvitsemaan noin neljä kertaa enemmän opetukseen kuin ohjelmistosuunnitteluun koulutettuja työntekijöitä.⁵⁷ Tulevaisuus ei näytä olevan tiukasti rajattujen teknologisten alojen, vaan niiden työntekijöiden, joilla on näkemystä kokonaisuuksista ja kyky ajatella ja keksiä uutta. Ilmiö on maailmanlaajuinen, ja esimerkiksi UNESCO on identifioinut tähän liittyvän ”luovan talouden” yhdeksi maailman nopeimmin kasvavista aloista.⁵⁸

Suomessa on viime vuosina panostettu lähes täsmälleen päinvastaiseen suuntaan. Humanistisen alan tutkijakoulutettujen määrä on kyllä noussut 2000-luvun alkuvuosiin verrattuna, mutta hitaammin kuin monella muulla alalla. Heidän suhteellinen osuutensa korkeimmin koulutetuista on siis hiukan laskenut, kun taas etenkin tekniikan alan tutkijoiden osuus on kasvanut.⁵⁹ Perustutkintotasolla Suomen erityispiirteenä onkin kansainvälisessä vertailussa se, että niin moni korkeakouluun mielivä valitsee alakseen jonkin teknillisen tieteenalan. Sama asetelma on OECD-maista vain Etelä-Koreassa; kaikkialla muualla enemmän yhteiskunnalliset teemat dominoivat oppialan valinnassa.⁶⁰

Nyt Suomessakin on kuitenkin havahduttu siihen, että pelkkä teknologia ei tuo onnea ja innovaatioita. Huhtikuussa 2016 Aalto-yliopiston kyberturvallisuuden professori Jarno Limnell peräänkuulutti ihmistieteille vahvempaa roolia teknologian kehityksessä.⁶¹ Kun Porin Suomi-Areena kokosi heinäkuussa 2016 joukon asiantuntijoita pohtimaan ”suomalaista työtä” ja antamaan uran- ja koulutuksenvalintavinkkejä nousevalle polvelle, eksperteistä useimmat painottivat yleissivistävän koulutuksen tärkeyttä. Ammattiliitto Pamin puheenjohtaja Ann Selin puki ajatuksen kaunopuheisesti:

”Nuorelle sanon, että hanki yleissivistävä koulutus. Se tuo valmiuksia pohtia, mitä oikeasti tahtoo. Olen huolissani siitä, että tällä hetkellä jotkut ammattikoululaisetkin haluavat vain nopeasti duuniin ilman mitään yleissivistystä. Se on kaikista pahin juttu, koska pohja, josta elämään ponnistaa, on niin kapea. Silloin ei pilata vain näiden nuorten vaan myös Suomen tulevaisuutta.”

Myös Vasemmistoliiton Li Andersson ja sosiologian professori Juhon Saari kehottivat kuin yhdestä suusta nuoria hankkimaan yleissivistävän koulutuksen ja keskittymään itseä kiinnostaviin asioihin.⁶² Kuulostaa humanistisen tutkinnon ylistyslaululta.

Uusia mahdollisuuksia voi ajeta humanistille suunnasta jos toises-takin. Suomalaisetkin yritykset ovat jo pitkään kertoneet rakentavansa menestyksensä yhteiskunnallisesti ja inhimillisesti kestäville arvoille, usein ilman sen äänekkäämpää pohdintaa, mitä ne ovat. Kenties jatkossa keskustelu vilkastuu. Myös esimerkiksi lähitulevaisuudessa hämmöttävä Sote-uudistus vaikuttaa mutkan kautta myös humanistien työnäkymiin. Kun terveydenhuolto siirtyy jatkossa pois kuntien tehtävälis-toilta, sivistys ja koulutus jäävät kuntien suurimmiksi työ-saroiksi.

Suomalaisyrittysten suurimmat kansainväliset riemuvoitot sitten No-kian mahtiaikojen ovat puolestaan tulleet tarinateollisuuden rintamalla, jolla sisällöntuotanto ammentaa historian, kirjallisuuden ja ihmiskun-nan suurten kertomusten tuntemuksesta. Hyvä esimerkki ovat vaikka-pa mobiilipeleissä toisiaan kurittavat klaanit, joiden esikuvien tuntemus juontaa juurensa humanistisen tutkimuksen tuloksiin. Tarinateollisuu-dessa voittaja on se, jolla on paras kertomus. Kun humanisti tutkii juuri tarinoita, etsii inhimillistä totuutta niiden takana, tiivistää ja kyseenalais-taa itsestäänselvyyksiä, hän on selvää voittaja-ainesta.

**” NYT ON ERITYISEN
PERUSTELTUA
RAHOITTA
HUMANISTISTA
TUTKIMUSTA**

Myytti 4:

HUMANISTINEN TUTKIMUS ON ARVOTONTA

Ihmisyyden perustutkimusta

EMME OLE AINOITA, jotka ovat kiinnostuneet selvittämään humanistisen tutkimuksen monipuolista arvoa. Laaja *Humanities World Report 2015* jaottelee sen arvon yhdeksään suureen kokonaisuuteen:⁶³

- **ITSEISARVO:** vaikka tutkimus tuottaa suoraa ja välillistä hyötyä, sen tekemisellä on myös arvo itsessään. Humanistinen tutkimus keskittyy ihmisten toimiin – ja tuo siten uutta tietoa meistä itsestämme. Koska tulevaisuudessa tarvittavaa tietoa on vaikea ennakoida, laaja ihmisyyteen keskittyvä tutkimus on varmuudella järkevää myös tulevan kannalta.
- **SOSIAALINEN ARVO:** humanistinen tutkimus hyödyttää yhteiskuntaa lukemattomin tavoin. Se luo pohjaa suvaitsevaisuudelle, ihmisten ja yhteiskuntien väliselle ymmärrykselle sekä sosiaaliselle koheesiolle. Se auttaa päätöksenteossa, etenkin vaikeimmissa, eettisiin kysymyksiin liittyvissä päätöksissä. Lisäksi se haastaa kriittiseen ajatteluun ja yhteiskunnan uusiutumiseen. Kriittiseen ajatteluun liittyy myös omien näkökulmien punnitseminen ja argumentointi.
- **KULTTUURI, PERINTÖ, MUISTI:** humanistinen tutkimus osoittaa ihmisille heidän kulttuuritaustansa, auttaa ymmärtämään, säilyttämään, kehittämään sitä – ja kenties haastamaan sitä kriittisesti. Samalla se auttaa ymmärtämään muita kulttuureja. Nämä arvot ovat yhä tärkeämpiä, kun maailma tekee valintaa globalisaation ja paikallispatriotismin välillä.
- **TALOUDELLINEN ARVO:** vaikka taloudellista arvoa on hankala mitata, osa humanistisen tutkimuksen hedelmistä johtaa suoraan rahalli-

seen tuottoon. Hyviä esimerkkejä ovat vaikkapa kirjat, elokuvat, laajemmin media ja sisällöntuotanto, museot, koulutus – ja turismi.

- **TUKI MUILLE TIETEENALOILLE:** humanistinen tutkimus tukee ja tuottaa aineistoa myös muille tieteenaloille. Mainioita esimerkkejä ovat juridiikka, sosiaali-, tietojenkäsittely- ja lääketieteet, mutta myös vaikkapa teknillistieteet ja design hyötyvät humanistien tuloksista. Tutkimus on yhä monitieteisempää, ja humanistisen menetelmät, aineistot ja kysymykset ovat läsnä lähes kaikessa ihmisen toimintaan liittyvässä tutkimuksessa.
- **INNOVAATIO:** humanistisen tutkimuksen kulmakiviä ovat hyvä motivaatio, mielikuvitus, innostus sekä niihin pohjaava työteliäisyys. Sen vahvuuksia ovat myös laajakatseisuus, eri aineistojen välinen vertailu ja kriittisyys. Nämä johtavat kaikki innovaatioihin, uusiin sisältöihin ja uudenlaisiin näkökulmiin.
- **KRIITTISYYS:** humanistisen tutkimuksen ydin on kriittinen ajattelu, jonka soveltaminen yhteiskunnassa on demokratian peruskivi. Vaikka kriittisyys on läsnä kaikilla tieteenaloilla, humanistinen tutkimus analysoi juuri ihmisen toimintaa kriittisesti. Sikäli kyse on itsekritiikistä, joka johtaa parhaassa tapauksessa itseymmärrykseen.
- **HENKILÖKOHTAINEN KEHITYS:** humanistinen tutkimus askartelee ihmisyyden peruskysymysten äärellä. Siksi sen tuloksiin tutustuminen johtaa ihmisten mielestä henkilökohtaiseen kehitykseen ja avaa väyliä kohti parempaa, suvaitsevaisempaa ja ymmärtävämpää minää. On tyypillistä, että humanistisen tutkimuksen tuloksiin tutustuminen on monille myös rakas harrastus; kuka lukee kansanopistossa kieliä, kuka tekee itseksensä sukututkimusta, kuka taas löytää musiikista ja kirjallisuudesta uusia tasoja.
- **ESTEETTISET SISÄLLÖT:** humanistinen tutkimus perehtyy myös taiteeseen, musiikkiin ja kirjallisuuteen, joiden parempi tuntemus tuo sisältöjä ihmiselämään. Tutkimus myös avaa ja tulkitsee ihmiskunnan suuria kertomuksia, auttaa näkemään yhteyksiä ja eroja.

Monet mainituista puolista kiertyvät tiiviisti yhteen, niin että niitä on lopulta vaikea erottaa toisistaan. Esimerkiksi tutkimuksen tulokset näkyvät tutkijan pitämässä opetuksessa, joka puolestaan antaa opiskelijoille uusia valmiuksia, innovatiivisuutta ja intoa työelämään, joka puolestaan tuo yhteiskunnalle taloudellista hyötyä. Sama opetus puolestaan kehittää opiskelijaa ihmisenä ja kansalaisena ja auttaa häntä ymmärtämään ympäröivää kulttuuria paremmin.

Toisaalta samat teemat voisi niputtaa toisin, esimerkiksi tieteen, yhteiskunnan, yksilön ja taloudellisen hyödyn ryhmiin. Luettelo voisi myös olla paljon yksityiskohtaisempikin, mutta jo humanistisen tutkimuksen arvon esittely yhdeksän laajan kokonaisuuden kautta osoittaa, kuinka kaikkialle inhimilliseen toimintaan tutkimusala kietoutuu ja kuinka sen hyötyjä voi löytää joka puolelta.

Niin Suomessa kuin maailmalla humanistisen tutkimuksen tärkeimmiksi hyödyiksi mielletään sen ihmisyyteen, yhteiskuntaan ja ihmisten väliseen toimintaan liittyvät siunaukset. Humanistinen tutkimus vahvistaa kulttuurista osaamista sekä sosiaalista vuorovaikutusta ja ymmärrystä, jotka lukeutuvat puolestaan vakaan yhteiskunnan kulmakiviin. Sen tulokset edistävät kiinnostusta yhteisiin asioihin: keitä olemme? Mistä olemme tulleet? Minkälainen yhteiskuntamme on? Miksi? Mihin olemme menossa? Miten minä voin vaikuttaa asioihin? Humanistisen tutkimus myös ruokkii uteliaisuutta, kriittisyyttä ja innovatiivisuutta. Nämä taas ovat kaiken innovatiivisuuden alku ja juuri. Uudet ideat eivät synny vain mekaanisesti rahoitusta lisäämällä, vaan taustalla täytyy olla intellektuaalinen uteliaisuus, joka saa pohtimaan asioita uusista näkökulmista.

”

**HUMANISTINEN TUTKIMUS
KIETOUTUU KAIKKIALLE
INHIMILLISEEN TOIMINTAAN**

Miten mitata tutkimusta?

Tieteen perustehtävä on uuden tiedon tavoittelu, joten sen menestystä voidaan mitata tuotettujen tutkimustulosten määrällä. Tieteen julkisuusperiaatteen mukaan tutkimuksen tulokset on julkaistava, joten ne on ensin alistettava referee-menettelyyn eli vertaisarvointiin. Vielä julkaisemisen jälkeen tutkimuksia arvioidaan tiedeyhteisön kriittisessä keskustelussa. Tämä moninkertainen laadunvarmistus pyrkii takaamaan, että tutkimuksen kautta saadaan maailmaa koskevaa totuudenmukaista ja perusteltua tietoa, joka rikastuttaa maailmankuvaamme ja auttaa meitä ymmärtämään maailman erilaisia ilmiöitä. Erityisesti humanistisen perustutkimuksen kautta voimme ymmärtää historiaa, kulttuuria ja ihmistä itseään. Näin tiedellä – riippumatta muista hyötynäkökohdista – on itseisarvoa.

Tieteellisen tutkimusmenestyksen absoluuttinen mittaaminen on kuitenkin äärimmäisen vaikeaa. Alat, tutkimusaiheet, menetelmät, kysymykset ja lähdeaineistot poikkeavat toisistaan niin valtavasti, että yhtä useammalle alalle sopivaa mittatikkua on lähes mahdoton löytää. ”Skientometriikan” piirissä on kehitetty monia tieteen edistymisen bibliometrisiä indikaattoreita, kuten referoitujen artikkeleiden määrät aikakauslehdissä ja niiden saamat viittaukset. Tieteenalojen julkaisukäytäntöjen eroista johtuen nämä indikaattorit eivät aina tee oikeutta humanistiselle tutkimukselle, jota julkaistaan runsaasti artikkelien sijasta monografioidena ja lisäksi englannin sijasta kotimaisilla tai muilla kielillä. Näistä syistä humanistien tulokset eivät aina kirjaudu kansainvälisiin julkaisutietokantoihin, joten tieteen tilan mittaaminen esimerkiksi *Scopus*- ja *Web of Science* -tietokantojen perusteella on harhaanjohtavaa.⁶⁴

Humanistisen ja yhteiskuntatieteellisen julkaisemisen tulosindikaattorien painottuminen englanninkielisiin artikkelijulkaisuihin kaventaa näiden tieteiden ominta luonnetta ja yhteiskunnallista tehtävää. Laajoihin synteeseihin ja syvälliseen ja moniulotteiseen analyysiin pyrkivien tieteellisten monografioiden julkaisemisesta ei palkita niiden vaativuutta vastaavalla tavalla. Humanistista tutkimusta ei tule suunnata pelkästään kansainväliselle yleisölle tai tutkijayhteisölle. Historiallisen, kulttuurisen ja yhteiskunnallisen tiedon tuottaminen kansalliskielillä tukee monikulttuurista ja moniarvoista yhteiskuntaa ja rakentaa sen yhteisöllisyyttä, itseyttä ja arvoperustaa.⁶⁵

Luotettavampi – tosin työläämpi – tieteellisen laadun kriteeri on kansainvälisten paneelien suorittama vertaisarviointi, jonka työ perustuu tutkimusten sisällön arviointiin. Tätä menettelytapaa voidaan soveltaa arvioitaessa yksittäisiä tutkijoita (esimerkiksi professorin tehtävää täytettäessä), tutkimushankkeita (esimerkiksi Suomen Akatemian kilpailtavassa rahanjaossa) tai kokonaisia tieteenaloja ja yliopistoja (esimerkiksi Helsingin yliopistossakin käytetty brittien *Research Assessment Exercise*).

Erityisesti humanistisen tutkimuksen laajan merkityksen mittaamisella on omat lisähankaluutensa. Kuten edellä on käynyt ilmi, niin kansan syvät rivit Matti Meikäläisestä Mökin Miinaan ja Kalle Kriittisestä Maija Myönteiseen kuin eri alojen vaikuttajatkin pitävät humanistisen tutkimuksen välillistä yhteiskunnallista vaikutusta tärkeämpänä kuin varsinaisia suoria tutkimustuloksia. Yliopiston, tutkijan tai tutkimusalan yhteiskunnallisen vaikutuksen arvioiminen puolestaan saa hankaluudessaan Herkuleen urotyöt näyttämään kevyeltä verryttelyltä. Haasteista huolimatta toimeen on tartuttu: Suomen yliopistojen yhteenliittymä Unifi ja Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene pyrkivät parhaillaan kehittämään tapoja nähdä korkeakoulujen ja tutkimuksen yhteiskunnallista vaikutusta.⁶⁶ Onnistuminen likimain mahdollottomalta tuntuvassa tehtävässä toisi uusia välineitä humanistisen tutkimuksen merkityksen osoittamiseen.

Kyselyymme osallistuneet suomalaiset vaikuttajat nimesivät tapoja mitata humanistisen tutkimuksen laatua. Myöskään heidän mielestään bibliometrinen rankkausten pohjana olevat tutkijoiden laatimien julkaisujen määrät (lähinnä) kansainvälisillä areenoilla eivät olleet tärkein keino arvioida suomalaista tutkimusta humanioran aloilla. Sen sijaan tärkeimmiksi nousivat yhteiskunnalliset kriteerit: tutkimuksen tuottama aineeton hyöty Suomelle (89 %), tulosten vaikutus kansalliseen identiteettiin (78 %) ja tulosten vaikutus yhteiskunnalliseen päätöksentekoon (76 %).

**” TULOSINDIKAATTORIT
KAVENTAVAT TIETEEN
OMAA LUONNETTA JA
YHTEISKUNNALLISTA
TEHTÄVÄÄ**

Jopa tiedevaikuttajat itse pitivät aineetonta hyötyä kaikkein tärkeimpänä mittarina. Vähiten kannatusta saivat vaikuttajilta kyselymme vaihtoehdot “taloudellinen hyöty” (38 %), “tutkintojen hinta” (29 %), vain osin varsinaiseen tutkimukseen liittyvät “nopeat opiskeluaajat” (25 %) sekä “talouselämän kriteerein: kulut suhteessa taloudelliseen hyötyyn” (18 %). Mainittakoon, että viimeinen vaihtoehto sai vähiten kannatusta myös talouselämän vaikuttajien piirissä. Ajatus siitä, että talouselämän kriteeristö ulotettaisiin tieteen arviointiin, tyrmätään siis kaikilla rintamilla.

Björn Wahlroos, yksi Suomen tunnetuimmista talousvaikuttajista, kiteytti humanistisen tutkimuksen mittaamisen hankaluudet osuvasti:

“Hyvä humanistinen tutkimus on sivistyksemme perustutkimusta. Se on kulttuuriperintömme, perusarvojemme ja ihmisyytemme kartoitusta ja analysointia. Perustutkimus ei tietenkään ole arvioitavissa sen tuottaman välittömän hyödyn pohjalta. Humanistisissa tieteissä tuo hyöty on harvoin mitattavissa, ja [...] tulosten merkitys tulee yleensä ilmi vasta vuosien, ehkä vuosikymmenien kuluttua.

Silti humanistista tutkimusta on tehtävä. Ilman sitä olemme juurettomia, perinnöttömiä. Se tarjoaa tuleville sukupolville alustan, jolta jatkaa. [...] Mutta resurssit ovat rajallisia ja jonkun on päätettävä, miten ne kannattaa käyttää. [...] R]atkaisu kuuluu tiedeyhteisölle. Sen on vain opittava ymmärtämään, että rajallisten resurssien jakaminen on aina tuskallista.”
Björn Wahlroos, talousvaikuttaja

Humanisti on ennakoimattoman hyödyllinen

Helsingin yliopiston Tutkijakollegiumin 10-vuotisjuhla 2011 oli omistettu teemalle *What's the use? The Human Sciences in Contemporary Society*. Ilkka Niiniluoto muistutti puheenvuorossaan fyysikko ja tähtitieteilijä John Herschelin (1792–1871) jo vuonna 1831 esittämästä huomiosta:

”Kysymys *cui bono?* – mihin käytännön päämääriin ja etuihin tutkimuksesi pyrkii – on sellainen, jota spekulatiivinen filosofi, joka rakastaa tietoa

sen itsensä vuoksi ja nauttii rationaalisten olentojen tapaan harmonisten ja toisistaan riippuvien totuuksien mietiskelystä, voi harvoin kuulla ilman nöyryytyksen tunnetta. Mutta jos hän voi laskeutua tältä korkealta mutta reilulta tasolta ja on valmis oikeuttamaan itsensä, toimintonsa ja mielihyvänsä ympärillään olevien silmissä, hänen riittää vedota kaikkien tieteiden historiaan, jossa näennäisesti hyödyttömimmät spekulatiot ovat miltei poikkeuksetta olleet niitä, joilla on ollut kaikkein suurimmat käytännön sovellutukset.”⁶⁷

Herschelin argumentti, joka esitettiin ennen kuin perustutkimusta ja soveltavaa tutkimusta oli ryhdytty erottamaan, pätee myös ihmistieteisiin. Niiden totuudenmukaisilla tuloksilla, jotka koskevat yksilöllisen ja sosiaalisen toiminnan historiaa ja kulttuurisia seurauksia, on itseisarvoa, mutta usein myös tietoisesti tarkoitettuja – tai yllättäviä vaikutuksia.

Esimerkkejä humanistien tutkimustulosten yllättävästä hyödyllisyydestä on helppo löytää Suomen ja maailman historiasta. 1800-luvun kansallinen herääminen ja kansallisvaltion rakentaminen perustuivat Keisarikunnan Aleksanterin yliopistossa suoritettuun filosofian, historian, kielen, kansanperinteen, kirjallisuuden ja musiikin tutkimukseen. Oikeus- ja yhteiskuntatieteet olivat rakentamassa Suomesta demokraattista oikeusvaltiota 1900-luvun alussa. Toisen maailmansodan jälkeen sosiologia ja sosiaalipolitiikka olivat toteuttamassa pohjoismaista hyvinvointivaltiota. Suomalaisten identiteetti rakentuu edelleen paljolti kotimaisen historian tutkimuksen vuosikymmeniä sitten luomalle pohjalle.

Muita esimerkkejä tutkimuksen yllättävästä hyödyllisyydestä on lukuisia. G. A. Wallin teki Arabiaan matkoja jo 1840-luvulla, mutta arabistiikka nousi uuteen arvoon Lähi-idän öljylöytöjen jälkeen – Suomessa ala pysyi suurelle yleisölle näkymättömänä aina Persianlahden sotaan ja sen jälkeiseen kehitykseen saakka. G. J. Ramstedt laati 1930-luvulla ensimmäisen korean kieliopin, jonka USA:n armeija otti käyttöön 1950-luvun Korean sodassa. Loogikkojen tutkimukset laskettavuuden periaatteellisista rajoista 1930-luvulla synnyttivät seuraavan vuosikymmenen aikana tietokoneet ja lopulta uuden digitaaliseen viestintään pohjautuvan informaatioyhteiskunnan.

Vaikka emme vielä tiedä miten, ihmistieteet tulevat muuttamaan ja parantamaan maailmaa jatkossakin. Globaalissa maailmassa kielten,

kulttuurien ja ihmisten toimintatapojen asiantuntemuksella tulee olemaan myös odottamattomia poliittisia ja taloudellisia vaikutuksia, kunhan sitä vain älytään hyödyntää.

Yliopistojen yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Suomen yliopistolaki säätelee yliopistojen tehtäväksi ”edistää vapaata tutkimusta sekä tieteellistä ja taiteellista sivistystä, antaa tutkimukseen perustuvaa ylintä opetusta sekä kasvattaa opiskelijoita palvelemaan isänmaata ja ihmiskuntaa”. Kahden perustehtävän, tutkimuksen ja tutkimukseen pohjautuvan ylimmän opetuksen, kautta toteutuu sivistyksen edistäminen ja opiskelijoiden kasvattaminen. Tämän lisäksi vuoden 2005 lakiin lisättiin yliopistoille ”kolmas tehtävä”:

Tehtäviään hoitaessaan yliopistojen tulee toimia vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan kanssa sekä edistää tutkimustulosten ja taiteellisen toiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta.⁶⁸

”Vuorovaikutus muun yhteiskunnan kanssa” sai nopeasti lyhennetyn lempinimen ”YVV”.⁶⁹ Sen alaan kuuluu myös elinikäisen oppimisen edistäminen eli aikuiskoulutus, mikä lisättiin lakiin 2010.

Lain laatimisen yhteydessä puhuttiin paljon yliopistojen ja ammatikorkeakoulujen alueellisesta tehtävästä, joka toteutuu tilaustutkimuksen ja täydennyskoulutuksen kautta. Mutta jo perustoimintojensa kautta yliopistot monin tavoin vilkastuttavat kotikaupunkiensa kulttuuri- ja talouselämää. 2000-luvun alussa kaikki maamme kasvukeskukset ovat yliopistokaupunkeja (tilapäisenä poikkeuksena Salo, johon Nokia sijoitti matkapuhelimien – sekin tiedepohjainen keksintö – valmistusta).

Tieteellisen tiedon välittyminen yhteiskuntaan ymmärrettiin pitkään yksisuuntaisena prosessina, jossa yliopistoissa ja tutkimuslaitoksissa tuotettu tieto siirretään käyttäjille, jotka voivat olla julkisia virastoja, yksityisiä yrityksiä tai kansalaisia. Tätä tiedevalistuksen tehtävää hoitavat tiedettä popularisoivat tutkijat, tiedetoimittajat, aikuiskouluttajat, koulujen

opettajat, tieteelliset seurakunnat, *studies generalia* -esitelmät, tieteen päivät, museot ja tiedekeskukset. Englannissa ja Euroopan Unionissa on palkattu korkean tason poliittisille päättäjille tieteellisiä ja eettisiä neuvonantajia. Tiedon avoin saatavuus Internetin kautta antaa erinomaiset mahdollisuudet entistä tehokkaammalle tieteen tiedotukselle.

Perinteisen mallin rinnalle on kehitetty myös kaksisuuntaisen kehämäisen vuorovaikutuksen käytäntöjä, joissa tiedon tuottajat ja käyttäjät toimivat samassa sitoutuneessa tiimissä. Tätä kutsutaan nimillä ”tutkimuksen moodi 2” (*mode 2*), ”tiedon yhteisluominen” (*co-creation*), ”tutkimuksen yhteissuunnittelu” (*co-design*) ja käyttäjälähtöinen innovaatiotoiminta (*user-driven innovation*). Näitä toimintamalleja voidaan soveltaa yhteistyössä elinkeino- ja muun työelämän kanssa.

Yliopistojen yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen kaikkein vanhin ja ehkä sittenkin paras muoto on tietojen ja taitojen välittyminen työelämään koulutettujen ihmisten mukana. Yliopiston hienoimpia tuotteita ovat oppineet maisterit ja viisaat tohtorit, joilla on oppi korviensa välissä.

Soveltavat ihmistieteet ja sosiaaliset innovaatiot

Saksalainen filosofi Jürgen Habermas on teoksessaan *Erkenntnis und Interesse* (1968) erottanut kolme erilaista tiedon intressiä: tekninen intressi pyrkii luonnon hallintaan, hermeneuttinen intressi ihmisten kommunikaation ja ymmärryksen parantamiseen, emansipatorinen intressi jähmettyneistä tavoista ja rakenteista vapauttamiseen. Hän liittää tämän kolmijaon luonnontieteisiin, humanistisiin tieteisiin ja kriittisiin yhteiskuntatieteisiin.⁷⁰ Habermasin järjestelmästä kuitenkin puuttuu kaikkien tieteenalojen perustustutkimukselle ominainen teoreettinen intressi, joka tähtää totuuden etsintään. Evoluutioteoria ja ympäristötieteet osoittavat, että myös luonnontieteillä voi olla hermeneuttista ja emansipatorista merkitystä: edellinen kertoo ihmisen alkuperästä, jälkimmäinen ihmisen vastuusta ilmastonmuutoksen suhteen.

Luonnonhallinnan teknistä intressiä palvelevat soveltavat luonnontie-

teet ja lääketieteet: maatalous- ja metsätieteet kertovat, miten pelloista ja metsistä voidaan tehdä tuottoisia, insinööritieteet kehittävät tehokkaita ja taloudellisia teknisiä välineitä ja järjestelmiä, kliininen lääketiede perustelee tautien hoito-ohjeita. Yleisesti voimme sanoa, että soveltavat tieteet eivät kuvaile ja selitä todellisuutta, kuten perustieteet, vaan tutkivat keinojen ja tavoitteiden välisiä suhteita. Niiden tulokset ovat ehdollisia toimintasuosituksia: jos tavoitteet A:ta ja olet tilanteessa B, sinun pitää tai kannattaa tehdä X.

Soveltavien tieteiden välinerationaalisuus jättää tilaa arvokeskustelulle siitä, mitä hyvät tai oikeutetut tavoitteet A ovat – esimerkiksi miten kestävä kehityksen periaatteet otetaan huomioon maataloudessa, millaisia eettisiä rajoituksia pitäisi liittää tekniikan kehittämiseen, tai missä ovat terveyden ja sairauden rajat. Siten humanistisille tieteille, erityisesti filosofialle, tarjoutuu tärkeitä tehtäviä, jotka koskevat soveltavien luonnontieteiden ja tekniikan arvopäämääriä.⁷¹

Myös käyttäytymistieteiden ja yhteiskuntatieteiden piirissä on syntynyt soveltavaa tutkimusta. Esimerkkejä ovat hallintotieteet, soveltava psykologia, sosiaalipolitiikka, sosiaalityö, rauhantutkimus, kirjastotiede ja liiketaloustieteet. Myös ne tutkivat keinojen ja tavoitteiden suhteita, jolloin tavoitteena ovat ihmisen toimintaa parantavat sosiaaliset järjestelmät. Samaan tapaan kuin evidenssiin perustuvassa lääketieteessä, nämä tutkimusalat tähtäävät evidenssiin perustuvaan politiikkaan. Jälleen tavoitteiden asettamisessa jää tärkeä rooli eettiselle arvokeskustelulle hyvästä elämästä ja oikeudenmukaisesta yhteiskunnasta.

Soveltavien yhteiskuntatieteiden avulla syntyviä tuotteita ja palveluja voidaan kutsua *sosiaalisiksi innovaatioiksi*. Luonnontieteellis-tekniset innovaatiot ovat keksintöjä, joista voidaan kehittää kaupallisesti menestyviä tuotteita. Sosiaalisia innovaatioita voidaan hyödyntää julkisessa hallinnossa tai yksityisessä konsultti- ja yritystoiminnassa. Nämä keksinnöt kelpaavat myös vientituotteiksi. Mainioita esimerkkejä – äitiyspakkauksista astiankuivauskaappiin, kouluaterioista työeläkejärjestelmään, peruskoulusta eduskunnan tulevaisuusvaliokuntaan – löytyy monille kieleille käännetystä Ilkka Taipaleen toimittamasta teoksesta *100 sosiaalista innovaatiota Suomesta* (2006).⁷² Myös *Science Europe* on argumentoinut, että humanististen tieteiden tukema inhimillinen pääoma – henkilökohtainen varmuus, itseohjautuva oppiminen, aktiivinen osallistuminen ja

valveutunut kansalaisuus – on ydinasemassa, kun luodaan maailmaa syvästi muuttavia radikaaleja innovaatioita.

Humanistisilla tieteillä on suuri, mutta vielä laajalti käyttämätön potentiaali soveltavan tutkimuksen kehittämässä. Esimerkkiä näyttää kieliteknologia, jonka järjestelmiä voidaan hyödyntää älypuhelimissa ja muissa mobiililaitteissa. Tietokoneohjelmat pelaavat jo shakkia, keksivät logiikan teoreemojen todistuksia, tekevät teksteistä raakakäännöksiä, kirjoittavat tarinoita ja sommittelevat sävelmiä. Näitä arvokkaita toimintoja ei voi jättää vain insinöörien varaan, vaan humanistien tulisi olla mukana niiden johdossa. Yhdistettynä tekoälyn projekteihin digitaaliselta humanismilta voi myös odottaa uusia taloudellisesti merkittäviä avauksia.

Humanistisilla tieteillä, erityisesti kirjallisuuden ja taiteen tutkimuksella, on tärkeitä sovellusmahdollisuuksia sisältötuotannon ja kulttuuriteollisuuden kehittämässä. Hollywoodin käsikirjoittajat seuraavat yhä Aristoteleen poetiikan oppeja. Taiteen terapeutin arvo mielenterveydelle oli tuttua jo antiikin draamakirjailijoille. Kauno- ja tietokirjallisuus, radio, televisio, elokuva, videot, musiikki eri muodoissaan, virtuaaliteollisuus, tietokonepelit ja muut uudet mediat antavat ihmisille elämän sisältöä tarinoiden muodossa. Ne kuuluvatkin liikevaihdoltaan nopeimmin kasvaviin tuotannon aloihin, joilla on näin ollen huomattava kansantaloudellinen merkitys.

**” MUKAAN SOVELTAVAN
TUTKIMUKSEN
KEHITTÄMISEEN**

Myytti 5:

HUMANISTINEN TUTKIMUS ON RAHANHUKKAA

Humanistisella tutkimuksella on mainio hinta-laatu -suhde

HUMANISTISEN TUTKIMUKSEN KYLKEEN on vaikea liimata hintalappua – ehkä vielä vaikeampi kuin monen muun alan tutkimushankkeelle, sillä humanistisen tutkimuksen tulokset ovat vain harvoin suoraan taloudellisesti hyödynnettävissä. Niiden tulokset näkyvät usein pitkällä viiveellä, tiedon karttumisena, yhteiskunnan vakautena, kasvavana äyllisenä uteliaisuutena ja yleisenä tyytyväisyytenä.

Yliopistollisten perustutkintojen karkeitten kustannusten laskeminen sen sijaan on mahdollista. Saimme pyynnöstä opetus- ja kulttuuriministeriöstä korkeampien akateemisten perustutkintojen kustannustiedot aloittain. Ne on laskettu yksinkertaisesti jakamalla koulutuksen kustannukset tutkintojen määrillä.⁷³ Näin kustannuksiin sisältyvät myös esimerkiksi opintonsa keskeyttäneisiin käytetyt rahat. Olisi mahdollista laskea tiedot myös yliopistoittain,⁷⁴ mutta emme pitäneet sitä tarpeellisena. Yhtäältä haluamme tarkastella humanistista koulutusta ja tutkimusta valtakunnan kattavana kokonaisuutena, toisaalta taas yliopistojen väliset erot kertoisivat pikemmin paikallisten kustannuslaskentojen kuin tutkintojen hintojen eroista. Kokonaisuus siis hämärtyisi turhaan.

Tutkintojen hinnat eivät ole absoluuttisia. Pikemmin ne näyttävät suuntaa siitä, minkä alojen tutkinnot ovat muita kalliimpia tai halvempia. Kaikkein halvinta näyttää olevan teologin kouluttaminen, toisella sijalla ovat juristit. Myös humanistiset opinnot ovat halpoja, ”hinnaltaan” samaa luokkaa kuin kauppa- ja yhteiskuntatieteelliset opinnot. Sen sijaan teknillistieteet, luonnontieteet ja etenkin lääketiede ovat maisterintutkinnon hintalapulla mitattuna yhteiskunnalle kalliimpia. Eniten rahoi-

YLEMMÄN KORKEAKOULUTUTKINNON KUSTANNUKSET, €

» SUOMALAINEN
HUMANISTINEN
TUTKIMUS ON
MAAILMAN
HUIPPUA

Teologinen	15 701 €
Oikeustieteellinen	27 202 €
Yhteiskuntatieteellinen	31 628 €
Kauppatieteellinen	32 412 €
Humanistinen	33 381 €
Teknistieteellinen	46 518 €
Luonnontieteellinen	47 241 €
Lääketieteellinen	80 948 €

tusta vaativat pitkälle erikoistuneet alat, kuten teatteri- ja tanssiala, musiikkiala sekä eläinlääketiede, joiden kaikkien laskennalliset kulut ovat 200 000 euron luokkaa. Asetelma on kokonaisuutena looginen: ne alat, jotka tarvitsevat enemmän opetushenkilöstöä ja erityisiä laitteistoja, ovat kalliimpia kuin muut. Kenties parhaassa vertailumaassa Ruotsissa eri tutkintojen hinnat ovat varsin samanlaisessa suhteessa toisiinsa: humanistien kouluttaminen on halpaa, teknilliset, luonnon- ja lääketieteelliset tutkinnot puolestaan kalliita yhteiskunnalle.⁷⁵

Halpuus saattaa ilahduttaa veronmaksajaa, mutta ei ole kokonaisuuden kannalta välttämättä yksinomaan hyvä asia. Koulutuksen pienet kulut voivat kertoa myös oppimisen kannalta tehottomista massaluennoina, kirjatenteistä ja huonosta opettajien ja opiskelijoiden määrien suhteesta. Maailman huippuyliopistoissahan on todettu toistuvasti, että pienryhmäopetus, tutoriaalit ja pieni opiskelijamäärä opettajaa kohti takaavat parhaat lopputulokset.

Tutkijankoulutukselle on erittäin vaikea laskea rahallista hintaa, sillä eri aloilla ja eri yliopistoilla on hyvin erilaiset käytännöt tutkijakoulutuksen järjestämisessä. Tämän vuoksi esimerkiksi opetus- ja kulttuuriministeriö ei seuraa suoraan tohtorikoulutuksen kustannuksia. Perustutkintojen hinta ei kerro suoraan tutkijankoulutuksen, saati laajemmin humanistisen tutkimuksen hintaa. Se antaa kuitenkin osviittaa tutkimusalan yleisestä kustannustasosta. Tyypillinen humanistitutkija tarvitsee työssään yhtä vähän erityisiä kalliita laitteistoja kuin perustutkinto-opiskelijakin, kun taas hänen lääke- tai luonnontieteilijäkollegalleen hintavaa aivokuvauslaitteisto tai hiukkaskiihdytin ovat edellytyksiä menestykselle tutkimukselle. Myös humanistinen tutkijakoulutus on siis useimpia muita aloja halvempaa.

Humanistisen tutkijankoulutuksen kulut vaihtelevat käytäntöjen mukaan runsaasti, mutta ovat yleisesti ottaen perustutkintoa pienemmät.⁷⁶ Osa väitöskirjantekijöistä kirjoittaa tutkimustaan muun työn ohessa, jolloin yhteiskunnalle koituvat kulut ovat minimaaliset. Melkoinen osa jatko-opiskelijoista taas palkataan tutkijantoiimiin yliopistoille, jolloin rahoitus tulee tyypillisesti yliopiston ulkopuolelta, Suomen Akatemialta ja yksityisiltä säätiöiltä. On myös muistettava, että tutkijankoulutus ei ole vain menoera. Jatko-opiskelijat opettavat yliopistolla, ja he ovat tieteen edistämisen ohella jo täysin mukana siinä arvokkaassa yhteiskunnallisessa vaikutustyössä, joka korostuu erityisesti humanististen alojen kohdalla. Jokainen väitöskirja ja muu opinnäyte edistää humanistista sivistystä ja kartuttaa ihmiskunnan tietoa itsestään. Tutkijankoulutus siis tuottaa hyvin ja monipuolisesti.

Suomalaiset ovat myös päässeet suhteellisesti pienellä taloudellisella panostuksella hienosti maailmankartalle. Maailmalla arvostettujen ja seurattujen, kansainvälisten *QS University Rankingin* ja *Times Higher Educationin The World University Rankingin* uusimpien tutkimusten mukaan esimerkiksi parhaaksi arvioidun Helsingin yliopiston kaikista tutkimusaloista lähimpänä maailman huippua oli – humanistinen tutkimus.⁷⁷ Vaikka yliopistojen ja alojen rankinglistat ovat pahamaineisen monitulkintaisia, suunta on selvä. Suomalainen humanistinen tutkimus on kansainvälistä huippua.

**” PIKKURAHALLA TÄRKEITÄ
TUTKIMUSTULOKSIA**

Onko Suomella varaa humanistiseen tutkimukseen?

Haastoimme kyselyssämme eri alojen vaikuttajia myös humanistisen tutkimuksen taloudellisiin ja muihin resursseihin liittyvin kysymyksiin. Vastauksista nouseva perusasetelma on selvä: humanistinen tutkimus on niin tärkeää, että Suomella on ja tulee olla siihen varaa – 97 % vaikuttajista oli tätä mieltä.

Entä kenen kukkarosta niin tärkeäksi koettu humanistinen tutkimus tulisi rahoittaa? Haastateltujen 200 vaikuttajan vastaus on jälleen yksiselitteinen: meidän kaikkien. Kaikki vaikuttajaryhmät pitävät valtion suoraa budjettirahoitusta yliopistoille ja Suomen Akatemian kautta kierätettyä yhteistä rahaa selvästi tärkeimpinä humanistisen tutkimuksen raharuiskeina myös tulevaisuudessa. Tätä mieltä ovat niin valtion kukkaronnyörejä pitelevät kansanedustajat ja asiantuntijavaltaa käyttävät virkamiehet kuin tieteen vaikuttajat. Myös median, koululaitoksen, kulttuurielämän, ammattijärjestöjen ja talouden päättäjät ovat samaa mieltä: humanistinen tutkimus tulee kustantaa julkisin varoin.

Muina täydentävinä rahoituskeinoina saivat kannatusta etenkin yksityisten säätiöiden ja rahastojen tuki – joka on jo nykyisen tutkimuksen rahoituksessa tärkeä – sekä tutkimuslaitosten oma varainhankinta. Sen sijaan yritysrahoitusta ei selvästikään pidetty realistisena tutkimusrahoituksen muotona lähitulevaisuudessakaan.

” 97 %

VAIKUTTAJISTA:
SUOMELLA ON
VARAA HUMANISTISEEN
TUTKIMUKSEEN

Kuka todellisuudessa rahoittaa humanistista tutkimusta?

Humanistisen tutkimuksen rahoitusvirta koostuu monista pienistä puoroista.⁷⁸ Niiden alkulähteet löytyvät lähinnä yliopistojen perusrahoituksesta, Suomen Akatemian projekti- ja tutkijarahoituksesta sekä yksityisten säätiöitten jakovaroista. Yliopiston ulkopuolisia pienempiä purosia on useita, kuten Tekes, yritysmaailma, kunnat, ministeriöitten erityishankkeet, EU- ja muu ulkomainen rahoitus. Humanistisen tutkimuksen rahoituspohja on kuitenkin lähes täysin kotimainen: ulkomaista alkupe-
rää oleva raha kattaa vain muutaman prosentin yliopistojen ulkopuolista rahoituksesta humanistisilla tutkimusaloilla.

Useimmille yliopistolaisille yliopiston perusrahoitus on näistä tutuin. Virallisten tilastojen mukaan yli 60 % yliopistoissa tehtävästä tutkimuksesta tehdään perusrahoituksen turvin.⁷⁹ Kun yliopistot käyvät tulosneuvotteluja valtiovallan kanssa, kuitenkin erityisen tärkeää on osoittaa, että oma opinahjo on saanut “kilpailtua rahaa”. Tyypillisesti tämä tarkoittaa Suomen Akatemialta, Tekesiltä tai vaikkapa EU:n tiederahoituksesta saatua osuutta.

Todellisuudessa yliopistojen humanistisessa tutkimuksessa korostuu virallisissa tilastoissa hämmästyttävän heikosti tilastoitu ja siten näkyvis-
sä oleva rahoitusmuoto: säätiöiden ja rahastojen tuki. Arviomme mukaan esimerkiksi vuonna 2010 peräti yli kolmannes yliopistoille humanistiseen tutkimukseen myönnetystä ulkopuolisesta rahoituksesta tuli kotimaisilta säätiöiltä ja rahastoilta.⁸⁰ Säätiöiden asema alan tutkimuksen rahoittajina on pikemmin korostunut kuin heikentynyt viime vuosina.

Omituista kyllä, säätiöiltä saatua rahoitusta ei pidetä yliopistojen ja ministeriön tulosneuvotteluissa yhtä arvokkaana eikä sen saamista yhtä lailla ansiokkaana kuin vaikkapa Akatemialta saatua – vaikka se on käytännössä yhtä lailla “kilpailtua” ja hakemuksia arvioivat usein samat asiantuntijat kuin juuri Suomen Akatemiassa. Sää-

” YLIOPISTOJEN
RAHANJAKOMALLI
SYRJII SÄÄTIÖ-
RAHOITTEISTA
HUMANISTIA

» SUOMALAISET: TUTKIMUKSEN PERUSRAHOITUS KUULUU YHTEISKUNNALLE

tiöiltä haettavan rahoituksen hyvänä puolena tutkijan kannalta on usein nopeampi ja keveämpi hakuprosessi sekä säätiöiden kyky ottaa riskejä ja ennakoita, rahoittaa myös aluksi hullulta mutta lopulta nerokkaaksi osoittautuvia hankkeita.

Säätiörahoituksen syrjiminen yliopistojen rahanjakomallissa on omiaan syrjimään humanistista tutkimusta, sillä kotimainen säätiörahoitus on kaikista oppialoista tärkeintä juuri humanisteille.⁸¹ Käytännön elämässä maksuarvoltaan muun rahoituksen kanssa yhtä arvokkaat säätiöerot tulisikin tunnustaa sellaisiksi myös yliopistojen rahanjakomallissa. Nykyistä käytäntöä on mahdoton tukea millään järkevällä argumentilla, ja se on muutettava mitä pikimmin.

Kuten edellä esitellyt kansalaiskysely ja vaikuttajahaastattelut osoittavat, niin tavalliset suomalaiset kuin päättäjät ovat kuitenkin yhtä mieltä siitä, että humanistisen tutkimuksen perusrahoitus kuuluu yhteiskunnalle. Keskeisenä perusteluna on se, että kyse on ihmisen ja yhteiskunnan perustutkimuksesta, jota ilman emme voi olla. Suomen johtaviin ekonomisteihin lukeutuva Sixten Korkman perusteli kuviota meille järkeenkäyvästi myös työnjaon näkökulmasta:

Joskus ajatellaan, että valtion kannattaa pikemmin tukea teknistä ja kaupallista tutkimusta, josta on välittömämpää hyötyä. Ekonomistin silmin asia on päinvastoin: tekninen ja kaupallinen tutkimus tarvitsee vähemmän julkista tukea koska sitä tehdään joka tapauksessa siitäkkin syystä, että se on tekijöilleen kannattavaa. Humanistinen tutkimus on väistämättä julkisen rahoituksen (ja mesenaattien) armoilla. Ja kun sen yhteiskunnallinen merkitys on suuri, vaikkakin vaikeasti paikallistettavissa, on tämän julkishyödykkeen rahoittamiselle vahvat perustelut.

Sixten Korkman, ekonomisti

Sivistys ja talous

Elämän tärkeimpiä asioita ei mitata rahassa. Paljonko maksaisit maailmanrauhasta? Entä hyvästä parisuhteesta rakkaasi kanssa, vanhempiesi terveydestä ja lastesi onnesta? Yhteiskunnasta ilman pelkoa ja ristiriitoja, maailmasta ilman uhkia?

Aloittaessamme tämän selvityksen laatimisen loppukeväästä 2016 yksi tutkimuksemme päämääristä oli selvittää lukujen valossa, kuinka paljon humanistinen tutkimus hyödyttää yhteiskuntaa myös rahallisesti. Ajatuksemme oli, että kun tutkijan koulutukselle voidaan asettaa jonkinlainen suuntaa-antava hintalappu, sama voitaisiin tehdä myös hänen työstään koituvalle tulokselle. Jouduimme kuitenkin pian pettymään. Keskustelumme usean taloustieteilijän, yliopistoihmisen ja virkamiehen kanssa osoittivat, että laskelmat olisivat likimain mahdottomia tehdä. Ja jos saisimme jonkin luvun, se olisi niin epävarma, että sen varaan olisi typerää perustaa päätelmiä. Toisaalta kansalaiskysely ja vaikuttajahaastattelut osoittivat, että juuri kukaan humanistisen tutkimuksen maksumiehistä ja -naisista ei ajatellut, että tutkimuksen tuloksia tulisi mitata rahassa.

Tätä selvitystä tehdessämme keskustelimme Suomen talouspolitiikan arviointineuvoston puheenjohtajan, koulutuksen tuottavuuteen erikoistuneen taloustieteilijä Roope Uusitalon kanssa. Toiveikasta kysymystyämme, voisiko humanistitutkijan yhteiskunnalle antamaa panosta mitata millään keinolla rahassa, seurasi hiljaisuus. Lopulta hän virkkoi: ”Ei euroja voi laittaa sinne, minne ne eivät kuulu. Millä hinnalla muka voisi ostaa yhden yksikön sivistystä?”

Tavallaan Uusitalon vastaus on itsestään selvä ja jokaisen tajuttavissa: kun yksittäisen ihmisen elämässä jokainen teko ei ole laskelmoitu veto taloudellisen hyödyn saamiseksi, miksi niin olisi ihmisistä koostuvan yhteiskunnan tasollakaan? Yhteiskunta on ihmisten edunvalvoja, ihmisyyden ammattiliitto, joka käyntelee erilaisia työkaluja – taloudellisiakin – saavuttaakseen paremman elämän kaikille jäsenilleen. Mutta ne ovat vain työkaluja.

» SAANKO YHDEN YKSIKÖN SIVISTYSTÄ, KIITOS?

” TALOUS EI OLE AINOA HYÖDYN MITTATIKKU

Raha ei siis kelpaa todelliseksi mittariksi, kun selvitetään humanistisen tutkimuksen arvoa. Kuitenkin taloudesta on tullut viime vuosina paitsi leipää myös sirkushuveja yhä suuremmalle osalle suomalaisista. Yhä useammalla on omia pieniä sijoituksia, joita seurata – seurauksena talous on uudella tavalla läsnä tavallisten ihmisten elämässä. Taloudesta myös uutisoidaan aiempaa enemmän. Niin sisä- kuin ulkopolitiikassa taloudesta on tullut tärkein argumentti: siihen nojaten allokoidaan yhteiskunnan voimavaroja, taloudellisin kriteerein tehdään kansainvälisiä päätöksiä. Kaikkiaan taloudelliset arvot on onnistuneesti lanseerattu menestyksen ja hyvinvoinnin tärkeimmäksi mittariksi. Taloudesta, kasvusta ja voitosta on tullut osa kieltä, jonka avulla vallanpitäjät ja kansa ymmärtävät toisiaan: kun hallitus huolehtii taloudesta, se toimii vastuullisesti ja ihmisten parhaaksi. Ja tyytyväinen kansa äänestää oikein myös seuraavissa vaaleissa.

Kehityskulku on omituisuudessaan kiehtova, onhan taloudessa pohjimmitaan kyse vain yhdestä yhteiskunnan työkalusta – ei päämäärästä sinänsä. Taloudesta puhutaan usein yhteiskunnan ”moottorina”, mutta harvassa on motoristi, jolle moottorin korkeat kierrokset olisivat arvo sinänsä. Tärkeämpää on päästä hallitusti eteenpäin, haluttuun suuntaan, kohti oikeaa päämäärää. Mielenkiintoista kyllä, Ruotsin ja Suomen on osoitettu jäävän maailman huippututkimuksesta jälkeen osin juuri siksi, että tutkimuksen ohjauksessa suoraa yhteiskunnalle koituvaa hyötyä pidetään niin tärkeänä.⁸²

Tässä raportissa tarkoituksemme ei ole vähätellä talouden ja sen mittarien merkitystä, vaan antaa toinen näkökulma, jossa talous ei ole ainoa yhteiskunnallisen hyödyllisyyden mittatikka. Toki talouden ja sen mekaniikan tuntemus kuuluu nykyisin yleissivistykseen aivan yhtä lailla kuin historian pääkohtien tuntemus tai kielitaito.

Akateemisessa maailmassa tämä näkyy talouden kannalta itsestään selvissä vaatimuksissa, että tutkimuksen tulee tuottaa selvää taloudellista hyötyä, tutkintojen tulee maksaa itsensä takaisin, ja anonyymien veronmaksajan tulee saada yliopistoon sijoittamansa euro korkojen kera takaisin. Tämän logiikan kautta myös yliopistoille ja tutkijoille asetetaan tehtäviä, joita suorittamaan ne eivät ole syntyneet ja heitä ei ole koulutettu.

Asetelma on kieroutunut. On selvää, että teemme tiedettä, koska se on hyödyllistä. Yhtä selvää on, että kun yhteiskunta rahoittaa tutkimusta, sen tulee saada siitä myös vastinetta. Mutta että tuo hyöty olisi vain suoraa taloudellista voittoa, on järjettömyyksiin saakka yksinkertaistettu ja historiallisesti hyvin uusi ajatus. Vallalla on käsitys, että talouden kasvu parantaa automaattisesti ihmisten elämää. Historiassa on kuitenkin esimerkkejä lähinnä päinvastaisesta. Silloin kun talouskasvu on asetettu itse tavoitteeksi eikä vain hyvän elämän saavuttamisen työkaluksi, on useimmiten päädytty vaikeuksiin: kun katse on suunnattu talouden rattaisiin, ihmiset ja inhimilliset arvot ovat usein päätyneet samojen hammaspyörien väliin.

Hyviä esimerkkejä ovat muinaiset, orjuudelle rakentuneet yhteiskunnat, kylmän sodan aikaiset kommunistiset suunnitelmataloudet – tai vaikkapa oman aikamme Kiina. Kiina, maailmantalouden viime vuosien uuras veturi, on onnistunut hämmäntävästi yhdistämään kommunistisen doktriinin kapitalismin rankimpiin muotoihin. OECD:n tutkimusten mukaan Kiina on myös kaikista planeettamme maista se, jossa humanistista tutkimusta arvostetaan kaikkein vähiten. Haluaisiko kukaan suomalainen päättäjät tosissaan, että yhteiskuntamme muuttuisi arvoiltaan ja oloiltaan Kiinan kaltaiseksi?

Toisin kuin moni uusliberalisti väittää, talouskasvu ei väistämättä paranna ihmisten elämänlaatua ja vankista demokratiaa. Ensiksi mieleen tuleva esimerkki on apartheidin aikainen Etelä-Afrikka, jonka talous kyllä kukoisti, mutta jonka yhteiskuntaa ei voinut kehua tasa-arvoiseksi tai hyvinvoivaksi. Itse asiassa on osoitettu jo aikoja sitten varsin selvästi, että yksin talouskasvu ei luo onnellista yhteiskuntaa.⁸³

Kohta vuosikymmenen jatkunut yleismaailmallinen talouslama on osoittanut kipeästi, että loputon, jatkuva kasvu ei ole mahdollista. Tuotavuuden kasvu on laskenut halki läntisen maailman. Se on ollut yllätyks ja pettymys – ja pakottaa arvioimaan kaikkea. Kun pörssikurssit

luisuvat, humanistinen tutkimus pehmentää iskua. Se auttaa esittämään relevantimpia kysymyksiä ihmiselämästä: bruttokansantuotteen kasvu ei ole humanistille mielenkiintoinen

”

**SIVISTYKSEN JA
TALOUDEEN TURHA
VASTAKKAINASETELU**

tutkimuskohde. Humanisti kysyy, miten kasvu vaikuttaa ihmiseen. Miten yhteiskunta muuttuu, kun talous kasvaa? Entä jos ja kun talous ei kasva?

Edellä mainitut ihmistieteiden hyödyt näkyvät kokonaisvaltaisessa kansallisvaltion, sivistyksen ja koulutuksen, demokratian, oikeusvaltion, hyvinvointivaltion ja informaatioyhteiskunnan kehittämisessä. Niitä on vaikea mitata suoraviivaisilla taloudellisilla indikaattoreilla, kuten bruttokansantuotteen kasvu tai innovaatioiden, patenttien ja startup-yritysten lisääntyminen, joita on käytetty ilmaisemaan soveltavien luonnontieteiden, teknisten tieteiden ja kauppatieteiden vaikutusta elinkeinoelämään. Silti voi väittää, että luodessaan julkisen ja yksityisen sektorin tarvitsemaa sosiaalista pääomaa ja henkistä infrastruktuuria ihmistieteet ovat olleet taloudellisesti merkittäviä – jopa enemmän kuin rahalla voi mitata.

Sivistyksen ja talouden välinen turha vastakkainasettelu näkyy yliopistojen tehtäviä koskevassa keskustelussa. Ihanneyliopistossa tieteellinen sivistys edistyy tutkimukseen perustuvan opetuksen avulla: yliopisto kasvattaa nuorisoa isänmaan ja ihmiskunnan palvelukseen nimenomaan kriittistä tieteellistä ajattelua opettamalla. Tämä ei tarkoita, että yliopistot olisivat muusta maailmasta eristyneitä norsunluutorneja. Kuten suomalainen sivistysyliopiston kaunopuheinen puolustaja Johan Vilhelm Snellman (1806–1881) korosti esseessään akateemisesta opiskelusta 1840, yliopistosta valmistuvalla nuorukaisella on elinikäinen rakkaus tietoon ja siveellinen vakaumus asiantuntemuksensa käyttämiseen yhteiseksi hyväksi.⁸⁴ Snellman itse siirtyi filosofian professorin virasta Suomen suuriruhtinaskunnan senaattiin valtiovarainministerin paikalle toteuttamaan maalle tärkeitä reformeja.

Samanlaisen ajatuksen toistaa yhdysvaltalainen filosofi Martha Nussbaum teoksessaan *Taloukasvua tärkeämpää: Miksi demokratia tarvitsee humanistista sivistystä?* (2011), jonka mukaan filosofia ja muut humanistiset tieteet ovat edelleen avainasemassa demokraattisen yhteiskunnan kehittämisessä. Nussbaumin argumentti ei ole suunnattu taloukasvua vastaan, jonka vauhdittamiseen ekonomisteilta odotetaan tehokkaita keinoja. Mutta hän korostaa humanistisen sivistyksen – ihmistieteiden ja taiteiden – tärkeää vastuuta elämän laadun ja onnellisuuden ylläpitämisessä ja kohottamisessa. Tämä tieteen rakentava vaikutus näkyy myös siinä, että tiedevalistuksen ja koulutuksen kautta humanistien tutkimus-

” TUTKIMUSYLIOPISTOT TUOTTAVAT ENEMMÄN KUIN AUTO- JA LÄÄKE- TEOLLISUUS YHTEENSÄ

tulokset nopeasti vakiintuvat osaksi yleissivistystä, jota kaikki kansalaiset tarvitsevat elämänhallinnassaan selviytyäkseen arkielämän yhteisistä vaatimuksista.⁸⁵

Vaikka humanistisen tutkimuksen arvoa ei voi mitata rahalla, sen itseisarvo sivistyksen edistäjänä on yhteensopiva sen välinearvon kanssa. Humanistit itse ovat tästä turhankin hiljaa, ja esimerkiksi ympäri maailmaa tehdyssä humanistisen tutkimuksen arvoa mitanneessa haastattelututkimuksessa taloudelliset argumentit nousivat vain harvoin esiin.⁸⁶ Humanistisella tutkimuksella on kuitenkin myös erittäin suurta taloudellista merkitystä: yksin kulttuuriin ja kulttuuriseen tietoon perustuva liiketoiminta ylittää monien teollisten liiketoiminta-alueiden taloudellisen arvon.⁸⁷ Euroopan tutkimusyliopistojen liitto LERU puolestaan on arvioinut, että sen jäsenyliopistoon Helsingin yliopistoon sijoitettu euro tuo yhteiskunnalle takaisin 4,5 euroa.⁸⁸ Euroopan tutkimusyliopistot tuottavat jopa enemmän bruttoarvonlisäystä ja työllistävät välillisesti useampia ihmisiä kuin Euroopan koko autoteollisuus ja lääketeollisuus yhteensä.⁸⁹ On myös osoitettu, että perustutkimus – johon paljon humaniorasta kuuluu – edistää taloutta ja kasvua pitkällä tähtäimellä. Koska sen tähtäin on kuitenkin soveltavaa tutkimusta pidemmällä, sille on vaikea löytää yksityistä rahoitusta, ja tehtävä jää useimmiten yhteiskunnalle.⁹⁰

Kun valtioneuvosto tilasi filosofi Pekka Himaselta Suomen tiekartan tulevaisuuteen keskellä syvintä talouslamaa, vuonna 2010, Himanen nojautui tämänkaltaisiin laskelmiin. Hänen keskeinen ajatuksensa oli, että juuri humanismiin panostaminen olisi menestysresepti, joka nostaisi Suomen maailman huipulle 2010-luvulla. Himanen kaipasi monen vuosikymmenen ja miljardien eurojen teknologiapanostuksen rinnalle ihmistieteisiin ja taiteisiin sijoittamisen Suomen seuraavaksi suureksi yhteiskunnalliseksi investoinniksi Suomessa. Kun muu maailma menee kohti kovia teemoja, Suomen tulisi panostaa humanismiin ja taiteisiin. Hän esitti, että Suomi tekisi 2010-luvulla joka vuosi 5 % reaalisen lisäyksen noiden alojen rahoitukseen.⁹¹ Paradoksaalista kyllä, selvityksen tilannut hallitus ja sen seuraaja sitoutuivat pian tämän jälkeen laajoihin leikkauksiin tutkimuksenkin osalta.

Myytti 6:

HUMANISTISTA EI OLE MAAILMAN PELASTAJAKSI

Ihmiskunnan suuret haasteet ja ilkeät ongelmat

MINKÄLAISIIN KYSYMYKSIIN humanistinen tutkimus voi antaa vastauksia? Edellä on kerrottu alan pureutuvan ihmiseen ja ihmisyyteen liittyviin teemoihin. Vaikka kaikki tiede lähestyy luonnostaan kokonaisuuksia yksityiskohtien kautta, humanistiset tieteenalat eivät keskity vain nippelitietoon. Viime vuosina niin julkisessa keskustelussa kuin tiedepolitiikassa esiin nostetut ”suuret haasteet” antavat myös humanististen ja yhteiskuntatieteiden tieteiden edustajille näytön paikan osoittaa, että heidän aloillaan on olennaisen tärkeä merkitys globaalien ongelmien ratkaisemisessa ja hyvinvoinnin edistämisessä.

Avoin vuorovaikutus poliittisten päättäjien, hallinnon, yritysten ja kansalaisjärjestöjen kanssa antaa tieteelle uutta suuntaa ja vauhtia. Tutkimuksen sisältöjä ei voi kuitenkaan määritellä yksinomaan yhteiskunnallisista tarpeista lähtien. Voidakseen menestyä tehtävässään tutkijalla on oltava aitoa tiedon janoa, jonka lähteinä ovat häntä itseään kiehtovat ongelmat. Tiedettä ovat aina vieneet eteenpäin suuret peruskysymykset, jotka ovat syntyneet tieteen sisältä, aikaisemman tutkimuksen avaamista ongelmanasetteluista.

Usein tulevaisuuden aloina näkee mainittavan lähinnä ”kovia” tutkimusaloja. Jokaisen on helppo hahmottaa, että lääketieteellä on jatkossa tärkeä rooli ikääntyvän Suomen hyvinvoinnissa, luonnontieteillä etsittäessä vaihtoehtoja fossiilille polttoaineille ja insinööritieteillä kehitettäessä yhä monimutkaisempia teknisiä laitteita. Humanistisen tutkimuksen rooli tulevaisuudessa on puolestaan niin itsestään selvä, että se jää usein vaille huomiota: kun kyse on ihmiskunnan tulevaisuudesta, juuri

” HUMANISTISELLA TUTKIMUKSELLA ON SUURIA MAHDOLLISUUKSIA

humanistiset alat, jotka antavat uutta tietoa meistä itsestämme, ovat keskeisellä sijalla.

Viime vuosina on ryhdytty puhumaan planeettamme ”suurista haasteista”, tieteenalojen rajat ylittävistä laajoista teemoista, jotka liittyvät ihmiskunnan kannalta olennaisten ongelmien ratkaisemiseen.⁹² Euroopan tutkimusalueen neuvoston raportti ”uudesta renessanssista” ja Euroopan komission muistio ”innovaatiounionista” sijoittavat otsikon *Grand Challenges* alle ilmastonmuutoksen, energiantuotannon, vesivarannot, ikääntymisen, terveydenhoidon ja kestävä vaurauden kaikille.⁹³ Nordforskin raportissa tällaisia suuria yhteisiä ongelmia ovat ilmasto, ympäristö ja energia.⁹⁴ Suomen Akatemian hallitus puolestaan nimesi kesällä 2011 kuusi ihmiskunnan ja yhteiskunnan suurta haastetta: pohjoinen ilmasto ja ympäristö, kestävä energia, kulttuurien vuoropuhelu, oppiminen ja osaaminen mediayhteiskunnassa, terve arki kaikille sekä väestön ja yksilön ikääntyminen.

Epäilijät saattavat kysyä, onko puhe suurista haasteista pelkkää retoriikkaa, jolla tutkimuksen rahoittajia ja kansalaisia vakuutetaan tieteen relevanssista. Kyse ei kuitenkaan ole vain ohimenevästä muoti-ilmiöstä, sillä globalisaatio on aivan aidosti nostanut esiin ja kärjistänyt monia maailmanlaajuisia ongelmia, jotka vaativat kauaskantoisia ratkaisuja poliittisilta päätöksentekijöiltä. Nämä ”ilkeät ongelmat” eivät kuitenkaan vielä sellaisinaan ole tutkimusongelmia, vaan ne täytyy ensin jäsentää pienemmiksi ja terävimmiksi kysymyksiksi, joita voidaan lähestyä tieteen keinoin. Tällöin kyseessä voi olla ongelmalähtöinen soveltava tutkimus, mutta nimenomaan suurten kysymysten kohdalla tarvitaan myös uutta monitieteistä perustutkimusta.⁹⁵ Haasteet ovat niin suuria, että mikään ala ei pysty ratkomaan niitä itsekseen, vaan yhteistyön on korostuttava. Tällä saralla humanistisella tutkimuksella on suuria mahdollisuuksia.

Kuten Helsingin yliopiston humanistisen tiedekunnan dekaani Arto Mustajoki muotoilee:

”

MAAILMAN SYVIMMÄT ONGELMAT LIITTYVÄT IHMISEN KÄYTTÄYTYMISEEN JA VUOROVAIKUTUKSEEN

Maailman syvimät ongelmat eivät ole teknologisia, vaan ne liittyvät ihmisten käyttäytymiseen ja vuorovaikutukseen. Meidän on opittava tarttumaan näihin kysymyksiin entistä rohkeammin ja meidän on osallistuttava niihin keskusteluihin, joissa tutkimuksen suuntaviivoista ja painoaloista päätetään. Kaikkien ongelmien – oli kyse sitten energiasta, ilmastomuutoksesta, luonnon saastumisesta – ratkaisemisessa tarvitaan eri tieteenalojen yhteistyötä. Osa suurista haasteista, kuten eriarvoistuminen ja ihmisten, kulttuurien ja uskontojen välisen vuoropuhelun ongelmat, ovat meidän ominta aluettamme. Meidän on kyettävä ylittämään oman tutkimusalueemme rajat ja tartuttava tutkijakoulutuksen antamien valmiuksien avulla kysymyksiin, jotka [ovat] ihmiskunnan kannalta elintärkeitä. *Arto Mustajoki, tiedevaikuttaja*

Monissa tapauksissa ilkeiden ongelmien ratkaisemiseen tarvittava tieto on jo olemassa, mutta sitä ei osata tai haluta käyttää. Tämä näkyy yhtä lailla poliittisten päätösten valmistelussa (esimerkkinä Suomen sote-uudistus) kuin yksilöjen käyttäytymisessä (esimerkkinä ravintoa koskevat epäterveelliset valinnat). Uudet tiedeviestinnän muodot antavat kuitenkin lupaavia mahdollisuuksia, sillä tieto voi välittyä tutkijoilta käyttäjille nykyisin tehokkaammin; julkaisujen ja aineistojen mahdollisimman laaja avoin saatavuus sähköisissä tietoverkoissa on tälle edellytys.⁹⁶

Suomalaisvaikuttajat: Humanistit ratkomaan laajoja ongelmia

Pyysimme 200 eri alojen suomalaista vaikuttajaa vastaamaan nyt käsillä olevaa selvitystä varten ajankohtaiseen kysymykseen: mitkä ovat aikamme tärkeimmät kysymykset, joihin humanistinen tutkimus voi mielestänne antaa parhaiten vastauksia?

Tässä joitakin tyypillisiä haastattelemiemme vaikuttajien vastauksia:

”Yhteiskunnan demokraattisuus ja oikeudenmukaisuus. Yksilön hyvä elämä. Koko ihmiskunnan tulevaisuus ilmastonmuutoksen ja muiden globaalien haasteiden äärellä.”

”Globaaleihin ratkaisemattomiin ongelmiin, sotiin, rauhassa elämiseen, yhteisvastuullisiin ajatuksiin liittyviin teemoihin vastauksia.”

”Se voisi antaa eväitä ajankohtaisissa yhteiskunnallisissa myllerryksissä kuten pakolaisuus ja sen aiheuttamat ongelmat esim. rasismi ja yleinen vihamielisyyden kasvu. Jos humanistinen tutkimus voisi edesauttaa yhteiskuntarauhaa, uskontojen välistä rauhaa ja maailman rauhan säilymistä se todellakin täyttäisi tehtävänsä.”

”Ihmiskunnan isot tulevaisuuden kysymykset. Miten ihminen toimii paremman tulevaisuuden eteen. Ihmisen ymmärtäminen.”

”Humanistinen tutkimus vastaa kykyyn kulttuurin ja politiikan ja tätä kautta yhteiskunnan lukutaitoon. Humanistinen tutkimus vastaa myös monikulttuurisessa maailmassa monikulttuurisuuden lukutaitoon.”

”Suomalaisuutta ajatellen, pitää yllä kulttuuri-identiteettiä, mutta samalla luoda tulevaisuuskuva. Nykyään yritetään luoda tutkimuksille pohjaa kymmeniä vuosia liian vanhoilla tiedoilla. Pitäisi osata paremmin katsoa tulevaisuuteen.”

”Filosofis- ja arvovalintoihin liittyvät kysymykset ja niiden laajapohjainen tarkastelu. Uusia näkemyksiä miten kohdata suuret haasteet kuten ihmisten liikkuminen ja kulttuurien kohtaaminen. Ja mitä ovat yhteiskuntamme inhimilliset arvot. Teknillistieteeseen liittyvät moraaliset ja juridiset valinnat.”

”Nyky maailman tilaa ajatellen humanistinen tutkimus voisi ottaa vankemman roolin esim. pakolaistilanteeseen ja tuoda erilaisia näkökulmia nykyisten, ainakin Suomessa vallitsevien jyrkkien mielipiteiden tilalle tai ainakin rinnalle. Pelot johtuvat yleensä tietämättömyydestä ja humanistinen tutkimus voisi auttaa ymmärtämään nykytilannetta ja helpottaa pelkoja.”

Useimpien vastaajien mielestä humanistinen tutkimus voi todella vastata niihin ongelmiin, joiden ratkaisun samat vastaajat nimesivät tutkimuksen päämääriksi: kysymyksiin ihmisyydestä ja yhteiskunnasta. Äkkiseltään itsestään selvältä tuntuva vastauksen takana on jotakin suurempaa. Vaikuttajat todella uskovat, että humanistisen tutkimuksen avulla Suomesta ja maailmasta voi tulla parempi paikka. On mielenkiintoista, että päättäjien näkemys poikkeaa siten huomattavasti viimeisimmässä *Tiedebarometrissa* ilmenneestä kansan syvempien rivien näkemyksestä, jonka mukaan suomalaiset pitävät juuri tieteelle ylipäätään – ei siis humanioralle – asetettujen yhteiskunnallisten odotusten toteutumista varsin epätodennäköisenä.⁹⁷

Vaikuttajien näkemykset humanistisen tutkimuksen mahdollisuuksista parhaimmillaan ovat humanistitutkijan näkökulmasta mieltäylentävää, mutta myös vakavoittavaa luettavaa; onhan kyse joukosta ihmisyyden ja planeetan nykyisyyden ja tulevaisuuden kannalta keskeisistä kysymyksistä. Haasteet ovat niin valtavia, että yksittäisen tutkimusalan on mahdoton vastata niihin, mutta on hienoa, että suomalaisten päättäjien mielessä humanistinen tutkimus on ihmiskunnan tulevaisuuden eturintamassa – yhdessä monen muun tieteenalan kanssa.

Monessa päättäjien vastauksessa mainittiin myös yhteiskunnan ja ihmisten arvojen pohtiminen. Humanistiseen tutkimukseen, sen tuloksiin ja sovelluksiin liitetään selvästi rooli jonkinlaisena yhteiskunnan omatuntona. Mikä on hyvää ja mikä pahaa? Mitä voimme oppia muilta, mitä kenties antaa muille? Mistä arvomme kumpuavat, mihin suuntaan meidän tulisi yhteiskuntaamme kehittää? Minkälainen on hyvä elämä? Nämä ovat ihmisyyden ja ihmisyyhteisöjen perimmäisiä kysymyksiä, joihin ovat perinteisesti tarjonneet ohjenuoria lähinnä teologit ja filosofit. Kenties humanistisesta tutkimuksesta ja sen tarjoamista vastauksista on tulossa yhä tärkeämpiä, kun monikulttuurisuus ja liikkuvuus yhtäältä murentavat perinteisiä uskontojen ja kirkon tarjoamia vastauksia ja toisaalta mahdollistavat yhä laajemman mielipiteitten kirjon.

” HUMANISTIT IHMISKUNNAN TULEVAISUUDEN ETURINTAMASSA

” YHTEISKUNNAN OMATUNTO

Tulevaisuudentutkija, ajatushautomo Demos Helsingin perustaja Aleksi Neuvonen puki humanioralle asettamansa toiveet sanoiksi näin:

Näkemykseni kiteytettynä on, että humanistisen tutkimuksen [tehtävänä] on auttaa ihmiskuntaa rakentamaan yhteisiä merkityksiä ja sitä kautta mahdollisuuksia [ja] kykyä yhteisyyden ja myötäelämisen kokemiseen erilaisten ihmisten välillä. Näistä lähtökohdista on mahdollista luoda narratiiveja ihmiskunnan toivottavasta tulevaisuudesta, joissa samalla yhdistyy ratkaisujen, kulttuurien ja elämän moninaisuus.

Alexi Neuvonen, tulevaisuudentutkija

Annetaanko humanistin auttaa?

Humanistiseen tutkimukseen asetetaan siis – ainakin suoraan kysyttäessä ja juhlapuheitten tasolla – suuria toiveita. Käytännössä tilanne näyttää kuitenkin karummalta: kun kyse on tutkimusrahoituksen jakamisesta ilkeitten ongelmien ja suurten haasteitten ratkaisemiseen, humaniora päätyy sivurooliin niin kansainvälisessä kuin kansallisessa tiederahoituksessa.

Euroopan unionin tiedeohjelmassa *Horizon 2020* tutkimukselle on varattu 70 miljardin euron rahoitus vuosina 2014–2020. Sen tulee tukea eurooppalaista tietopohjaista taloutta, mutta myös vapaalle tutkimukselle on oma kanavansa Euroopan tutkimusneuvoston (ERC) kautta.

EU:n tiedeohjelmassa suuret kysymykset näyttävät painottuvan luonnontieteiden, tekniikan ja lääketieteen alueille. Yliopistojen piiristä onkin kuulunut huolestuneita puheenvuoroja. Onko humanistit ja yhteiskuntatieteilijät unohdettu eurooppalaisessa tiedepolitiikassa? Onko ihmistieteilijöitä kuultu tarpeeksi suurten haasteiden määrittelyssä? Onko humanisteilla arvoa vain tieteellis-teknisen kehityksen haittavaikutusten paikkaajina jälkikäteen?

Horizon 2020 -ohjelmassa on varattu 28 miljardia euroa suurten yhteiskunnallisten kysymysten tutkimiseen.⁹⁸ Otsikon *Societal Challenges* alle kuuluvat aiheet ovat:

- terveys, demografinen muutos ja hyvinvointi
- ruokaturvallisuus, kestävä maa- ja metsätalous, merien ja sisävesien tutkimus, bioekonomia
- turvallinen, puhdas ja tehokas energia
- älykäs, vihreä ja integroitu liikenne
- ilmasto, ympäristö, voimavarojen tehokkuus ja raaka-aineet
- Eurooppa muuttuvassa maailmassa – inklusiiviset, innovatiiviset ja refleksiiviset yhteiskunnat
- turvalliset yhteiskunnat – Euroopan ja sen kansalaisten vapauden ja turvallisuuden suojeleminen.

Useimmat näistä teemoista kuuluvat soveltavien teknisten tieteiden, ympäristötieteiden ja terveystieteiden alaan. Euroopan unionin huippukokouksessa syksyllä 2013 annettu Vilnan julistus kuitenkin vakuuttaa, että humanistisilla ja yhteiskuntatieteillä on nyt suuri mahdollisuus osoittaa merkityksensä demokratialle, politiikalle, innovaatioille, Euroopan uudelleen määrittelylle, tiedon moninaisuudelle, tieteidenvälisyydelle ja tutkimuksen arvioinnille.⁹⁹ Tämä edellyttää valmiutta yhteistyöhön muiden tieteenalojen kanssa. ERC:n presidentti Helga Nowotny, itse ansioitunut tieteen sosiologian tutkija, opastaa humanisteja blogissaan: *Don't just complain, take the lead!*: lopettakaa valitus ja astukaa johtoon!¹⁰⁰ Tosiasiassa työohjelmassa vuosille 2014–2015 alojen rahoitusosuus yhteiskunnallisten haasteiden tutkimuksessa on kuitenkin jäänyt marginaaliin 26 prosenttiin.

Epäilemättä syytä on humanistitutkijoissa. Myös haastattelemamme asiantuntija Suomen Akatemiassa on huomannut humanistien laiskkuuden lähteä kokeilemaan uusia rahoitus- ja tutkimusmuotoja:

” LIIAN LAISKAT HUMANISTIT?

Lähes jokainen kansallinen ja ylikansallinen rahoittaja tarjoaa tutkimusohjelmia ”suurten globaalien (tai kansallisten) haasteitten” hallinnaksi tutkimuksen keinoin. Nämä ohjelmat ovat jo määritelmänomaisesti monitieteisiä. HSS (humanistis-yhteiskuntatieteelliset) -tutkijat ovat oleellisen tärkeitä tuomaan yksilöä / yhteisöä / yhteiskuntaa käsittävän ekspertiisinsä näihin tutkimusohjelmiin, ja jo heti alussa eli tutkimussuunnitelman kirjoittamisvaiheessa. Vakaa näkemykseni on, ettei mikään teknologinen innovaatio tänä päivänä riitä, jos ei tutkimukseen liitä humanistis-yhteiskunnallista näkökulmaa ja osaamista.

Olen ollut havaitsevinani vastahakoisuutta HSS-tutkijoiden kesken monitieteistä yhteistyötä kohtaan. Ja jo tietämys *Grand Challenge* -ohjelmien ideasta ja olemassaolosta on vajavaisinta HSS-tutkijoiden keskuudessa. *Asiantuntija Suomen Akatemiassa*

Yksittäisen humanistitutkijan on vaikeata vaikuttaa edes kansallisen, saati kansainvälisen tason tiedelinjauksiin. Tämänkaltainen yhteisen edun valvonta kuuluu kansainväliseen (tiede)politiikkaan, jossa vaikuttajia ovat valtiot, korkeakoulujen yhteenliittymät ja kansalliset tiedeinstitiutit. Eivätkä nämä ole seuranneet täysin vaiti, kun humanioralle on sovitettu vain vaatimatonta sivuosaa planeetan haasteitten ratkomisessa. Esimerkiksi Euroopan tutkimusyliopistojen liitto LERU on julkaissut 2013 yksityiskohtaisen analyysin siitä, miten humanistiset ja yhteiskuntatieteet voivat osallistua kaikkiin *Horizon 2020* -ohjelman yhteiskunnallisiin kysymyksiin.¹⁰¹ LERU on myös laatinut agendan ohjelmaan liittyvälle etiikan tutkimukselle.¹⁰²

Keskeisten tiederahoittajien organisaatio Science Europe (jäsenenä mm. Suomen Akatemia) on puolestaan muistiossaan 2013 pyrkinyt esimerkkien avulla konkretisoimaan humanistien panosta yhteiskunnallisiin tutkimuskysymyksiin.¹⁰³ Muuttoliikkeiden arkeologinen tutkimus auttaa selittämään laktoositoleranssin kehitystä. Epileptisiä kohtauksia ja ahdistustiloja voidaan tunnistaa puheanalyysin avulla. Oikeustiede voi rakentaa bioteknologiaan liittyvää IPR-järjestelmää. Ekonomistit ja filosofit voivat tutkia energiaratkaisujen taloudellisia ja eettisiä ehtoja. Kansalaiset saadaan mukaan tuotteiden asiakaslähtöiseen suunnitteluun (*co-design*). Liikennepsykologit tutkivat autoilun turvallisuutta. Maan-

käytön, muuttoliikkeiden ja ilmaston yhteyksiä voidaan tutkia maantieteen avulla. Juridiikka ratkoo valvonnan ja kansalaisvapauksien suhdetta. Uskontotiede osallistuu arvokeskusteluun.

Esimerkit ovat kekseliäitä, mutta hyvin spesifeinä ne eivät onnistu kattamaan humanististen tieteiden omia kysymyksiä kovin hyvin. Suurisuuntaisemman näköalan tarjoaa LERU:n ”lippulaiva-aloite 2.0”, jossa ehdotetaan eurooppalaisen sosiaalisen, taloudellisen, poliittisen ja kulttuurisen mallin tutkimista tavalla, joka näyttää Euroopan aseman ja mahdollisuudet globaalin kasvun keskuksena.¹⁰⁴

LERU on yhdessä amerikkalaisten ja aasialaisten yliopistoverkostojen kanssa myös hyväksynyt vuonna 2014 Leidenin julistuksen, jossa korostetaan humanististen ja yhteiskuntatieteellisten alojen merkitystä luovan ajattelun potentiaalille ja kulttuurisen monimuotoisuuden syvälle ymmärtämiselle. Samalla vaaditaan kaikkia jäsenyliopistoja ja kansallisia rahoittajia turvaamaan humanististen ja yhteiskuntatieteellisten alojen voimavarat. Vuonna 2012 LERU esitti, että perustetaan yhteinen taho, joka voisi pitää huolta myös pienistä uhanlaisista ”orkidea-aloista” kansainvälisen yhteistyön avulla.

Meillä Suomessa valtioneuvosto on perustanut Suomen Akatemiaan uuden strategisen tutkimuksen neuvoston (STN), joka jakaa yhteiskunnallista relevanssia ja tieteellistä laatua koskevien arvioiden perusteella 70 miljoonan euron rahoituksen. Lisäksi valtioneuvoston kanslian tilaamiin selvityksiin varataan 12,5 miljoonan euron määräraha. STN:n ehdotusten mukaisesti valtioneuvosto on määritellyt strategisia tutkimusteemoja:

- 2015:** Tasa-arvo ja sen edistäminen
- 2016:** Osaaminen ja muuttuva työelämä
Terveys ja elämäntapojen muuttuminen
Kaupungistumisen dynamiikka
- 2017:** Muuttuva kansalaisuus –
demokratia globaalissa murroksessa
- 2018:** Uudistu tai surkastu – resurssit ja ratkaisut.¹⁰⁵

Joukossa on myös ihmistieteellisiä aiheita, mutta humanistit ovat perinteisesti olleet laiskoja hakemaan tämänkaltaista rahoitusta:

Strategisen tutkimuksen yksikön ja neuvoston ja rahoitusinstrumentin rantauduttua Akatemiaan, kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimuksen toimikunta on ollut vähiten kiinnostunut edes tietämään mitä se tarkoittaa, ja se tutkimus jos mikä on kerta kaikkiaan kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimusta. *Asiantuntija Suomen Akatemiassa*

Humanistitutkijoiden tulisi pohtia ennakkoluulottomasti liittoutumista keskenään ja muiden tieteenalojen kanssa monitieteisiksi konsortioiksi, joilla olisi todella mahdollisuuksia saada rahoitusta ja ratkaista tärkeitä kysymyksiä.

Suomalaiset yliopistot ovat ottaneet suuret haasteet vakavasti omissa agendoissaan.¹⁰⁶ Humanistisia tutkintoja antavan kahdeksan yliopiston strategioista ja profiloitumishankkeista löytyy monia alan tutkimukseen ja koulutukseen liittyviä aiheita:

- Helsingin yliopisto: globaali vaikuttaja, digitaaliset ihmistieteet, monitieteinen Venäjä-tutkimus
- Jyväskylän yliopisto: kielet, kulttuuri ja yhteisöt muuttuvassa maailmassa, informaatioteknologia ja ihminen tietoyhteiskunnassa
- Itä-Suomen yliopisto: rajat, liikkuvuus ja kulttuurien kohtaaminen
- Oulun yliopisto: ihminen muuttuvassa maailmassa
- Tampereen yliopisto: oppiminen, monitieteinen yhteiskuntatutkimus
- Turun yliopisto: digitaaliset tulevaisuudet, kulttuurinen muisti ja yhteiskunnan muutos, lapset, nuoret ja oppiminen
- Vaasan yliopisto: johtaminen ja muutos
- Åbo Akademi: minoritetsforskning.

” KOHTI ENNAKKOLUULOTONTA YHTEISTYÖTÄ

Lisäksi profiileihin kuuluu Aalto-yliopistossa ihmislähtöinen rakennettu ympäristö, Lapin yliopistossa arktinen muotoilu ja taide ja Taideyliopistossa musiikin historia ja taidekasvatus. Humanistisen ammattikorkeakoulun (Humak) erityisiä teemoja ovat nuorisotyö ja kulttuurinen välittäjätoiminta.

Yliopistojen ohjelmissa korostuvat positiiviset aihepiirit, joihin myös Tutkimus- ja innovaationeuvosto kiinnitti huomiota ohjelmassaan *Uudistuva Suomi* vuosille 2015–2020: digitalisaatio, kansainvälistyminen ja monikulttuurisuus, uuden kasvun ainekset.¹⁰⁷

Vaikka ilkeitä ongelmia ei suoraan ohjelmissa mainita, tehtäviä riittää myös tällä sektorilla: ihmistieteiden tulisi selittää, miksi ilkeät ongelmat ovat juuri ihmisestä johtuen ilkeitä, miksi ihmiset arkielämässä käyttäytyvät irrationaalisesti vastoin parempaa tietoaan, miksi ihmiset helposti ymmärtävät toisiaan väärin, ja miksi sosiaalinen yhteistoiminta hyvistä tarkoituksista huolimatta usein johtaa epätoivottaviin tuloksiin. Vastaus-ten tulisi puolestaan tarjota rakennuspuita ongelmien ratkaisuun.

Edellä mainittujen teemojen rinnalla on helppo luetella myös muita ajankohtaisia kysymyksiä ihmistieteille: Euroopan historia ja identiteetti, Suomen historian käännekohdat ja kipupisteet, hyvinvoinnin ja terveydenhoidon järjestelmät, koulutus ja hallinto monikulttuurisessa maailmassa, työn ja vapaa-ajan sisällöt robotiikan läpäisemässä yhteiskunnassa, uudet demokratian muodot, innovatiiviset kaupungit, talous ja kansainvälinen oikeus, arvoja koskeva dialogi päättäjien, tutkijoiden ja kansalaisten välillä, postmoderni kulttuuri ja sosiaalinen media informaatioajassa. Luetteloa voisi jatkaa loputtomiin.

Kaiken kaikkiaan ihmistieteiden mahdollisuudet ovat paljon laajemmat ja merkittävämmät kuin eurooppalaisessa tiedepolitiikassa tai missä virallisissa ohjelmissa on onnistuttu hahmottamaan. Tärkeät ja kiehtovat tutkimusaiheet eivät tule tyhjentymään tai loppumaan, mikä on hyvä uutinen meille humanisteille. Humanistinen tutkimus olisi kuitenkin saatava itsestään selvemmin osaksi sitä työkalupakkia, jonka sisällön avulla ihmiskuntaa ja Maa-planeettaa korjataan.

**NELJÄ AVAINTA
HUMANISTISEN
TUTKIMUKSEN
KUKOISTUKSEEN**

LOISTAVAT LÄHTÖKOHDAT

LÄHTÖKOHDAT HUMANISTIEN UUTEEN, tärkeämpään rooliin Suomessa ja maailmalla ovat erinomaiset:

- **GLOBAALI TILAUS:** Maailma on astumassa uudenlaiseen aikaan, ja maailmalla riehuvat kriisit osoittavat, että tarvitaan uudenlaisia ratkaisuja. Esimerkiksi globalisaatio, digitalisaatio ja teknologian edistysaskelet vaativat arvojen terävöittämistä ja keskustelua niistä. Hyvät neuvot ovat tarpeen.
- **VASTAUKSET:** Humanistinen tutkimus tarjoaa nipun vielä käyttämättömiä avaimia aikamme suuriin suomalaisiin ja globaaleihin ongelmiin, kuten maailman resurssien ja vaurauden oikeudenmukaiseen jakamiseen, eettisesti kestäviin valintoihin, demokratian säilyttämiseen ja kehittämiseen, ihmisarvoiseen elämään, kulttuurien vuoropuheluun, omien juurten vaalimiseen ja vielä käymättömään arvokeskusteluun. Näissä kansainvälisissä kysymyksissä humanistit ovat mainioita moniosaajia, joiden asiantuntemuksen perustana on vahva yliopistotutkimuksen tausta.
- **HYVÄT ASEMAT:** Suomalainen humanistinen tutkimus on vertailujen mukaan eri tieteenhaaroista kaikkein kansainvälisesti menestyneintä tutkimusta ja kaikkein lähimpänä maailman absoluuttista huippua.
- **HALPA HINTA:** Humanistinen tutkimus on hyvin halpaa. Alan koulutus maksaa vain murto-osan monen muun tieteenalan hinnasta. Vaikka tutkimuksen hyödyt koituvat koko yhteiskunnalle, poikkeuksellisen suuri osa humanistisesta tutkimuksesta rahoitetaan muin kuin yhteiskunnan varoin.
- **MAINIO JUNIORITYÖ:** Humanistisille aloille on erittäin kova pyrky, ja vain pieni prosentti halukkaista pääsee opiskelemaan humanistialoja. Tiiviin seulan läpäisseet lukeutuvat fiksuimpiin suomalaisiin.

- **YHTEISKUNNAN ARVOSTUS:** Tavalliset suomalaiset arvostavat humanistista tutkimusta korkealle: lähes 84 prosenttia suomalaisista pitää humanistista tutkimusta yhteiskunnan kannalta hyödyllisenä.
- **PÄÄTTÄJIEN SUOSIO:** Suomalaiset eri alojen vaikuttajat suhtautuvat humanistiseen tutkimukseen vielä kansalaisia arvostavammin: heistä käytännössä kaikki arvioivat sen yhteiskunnalle hyödylliseksi. Humanistista tutkimusta arvostaa 96 prosenttia päättäjistä; eri tieteenaloista he arvioivat humanioran heti lääketieteen jälkeen kaikkein tärkeimmäksi.
- **SUURET ODOTUKSET:** Suomalaisilla – niin kansalla kuin vaikuttajilla – on suuret odotukset humanistiselle tutkimukselle. Alan keskeisenä päämääränä pidetään ihmisen ja yhteiskunnan itseyttä ja kykyä vuoropuheluun. Päättäjistä 93 prosenttia arvioi, että humanistisen tutkimuksen rooli aikamme suurten kysymysten ja globaalien haasteitten ratkomisessa on merkittävä.

Askelmerkit humanistisen tutkimuksen uuteen asemaan ovat siis valmiina, ja myötämielinen yleisö odottaa. On aika, että humanistitutkijat astuvat viimeisen askeleen valokeilaan ja vastuuseen, yhteiskunnan palvelukseen. Edellä esitettyjen teesien ohella tarjoamme neljää avainta humanistisen tutkimuksen vielä nykyistä kauniimpaan kukoistukseen Suomessa.

» HUMANISTITUTKIJAT VALOKEILAAN JA VASTUUSEEN

Avain 1:

TUTKIMUKSELLE MONIPUOLINEN, ROHKEA RAHOITUS

JOUKKOISTIMME POHDINNAN humanistisen tutkimuksen tulevaisuudesta ja pyysimme haastattelemiamme suomalaisvaikuttajia haarukoimaan, mistä humanistiseen tutkimukseen löydettäisiin jatkossa lisää voimavaroja. Selvästi tärkeimmäksi ajatukseksi nousi yhteistyön lisääminen ulkomaisten tutkijoiden ja tutkijaryhmien kanssa; kyse voi olla yhtä hyvin ajatustenvaihdosta kuin vaikkapa yrityksestä vääntää yhteisvoimin kansainvälisiä rahahanoja. Myös omaehtoinen rahoituksen hakeminen ulkomailta oli monen vaikuttajan niksilistalla. Tällä saralla humanisteilla riittää runsaasti parannettavaa.

Kolme neljästä kyselymme päättäjistä piti hyvänä ajatuksena kannustaa (esimerkiksi verohelpotuksin) yksityisiä säätiöitä ja rahastoja tukemaan humanistista tutkimusta vielä nykyistä enemmän. Kiinnostavaa kyllä, kansanedustajat – joilla on kyselyn osallistujista parhaat mahdollisuuden vaikuttaa asiaan – halusivat erityisen innokkaasti säätiöiden kasalippaille. Edeltä on käynyt ilmi, että säätiöt rahoittavat jo nykyisellään huomattavasti suuremman osan humanistisesta tutkimuksesta kuin viralliset tilastot antavat ymmärtää.

Kolme neljästä vaikuttajasta tarjosi viisasten kiveksi myös tutkijoiden laajempaa yhteistyötä liike-elämän kanssa. Miten tämä käytännössä tapahtuisi, jää epäselväksi, sillä vain harvat katsoivat, että humanistisen tutkimuksen tuloksista olisi kauppatarvaksi. Ylipäättään niin vaikuttajat kuin koko kansa ovat yksimielisiä: humanistisen tutkimuksen tärkeimmät tulokset ovat aineettomia, ja epämateriaan on hankala liimata hintalappua.

” KANSAINVÄLISEMPÄÄ RAHOITUSTA

Suomalaisissa yliopistoissa on parhaillaan menossa mittava priorisointi: valtiovalta edellyttää niiden keskittyvän vahvuusalueilleen ja karsivan turhia päällekkäisyyksiä ja rönsyjä. Äkkiseltään huipputieteen kannalta järkevä ja monen tutkijan kaikessa hiljaisuudessa kannattama, mutta julkisessa sanassa kauhisteltu ajatusmalli saa vain varsin harvan vaikuttajan kannatuksen. Vain joka kolmas kyselymme päättäjistä piti hyvänä ajatuksena siirtää “vähemmän tärkeitten” humanististen tutkimusalojen rahoitus “tärkeimmille” aloille. Ainoastaan talouselämän vaikuttajat lämpenivät ajatukselle hieman. Vastaavasti emme mekään ehdota, että humanistien rahoitusta lisätään ottamalla muilta pois, vaan kannustamme ihmistieteilijöitä osoittamaan idearikkautensa ja kompetenssinsa laatuun perustuvassa kilpailussa.

Vaikka humanistitutkijat ovat useimpia kollegoitaan kansainvälisempiä, mitä tulee tutkijanvaihtoon, ulkomailla tehtyyn tutkimukseen ja opettajavierailuihin, heidän rahoituksensa tulee lähes yksinomaan kotimaasta. Humanistien tulisikin olla huomattavasti aktiivisempia kansainvälisen rahoituksen hakemisessa. Suomalaiset pärjäävät kansainvälisissä hauissa varsin hyvin, mutta humanistisen alan hakemukset loistavat usein poissaolollaan. Tilannetta kuvaa hyvin se, että Suomessa on tätä kirjoitettaessa 90 tutkimushanketta, jotka saavat rahoituksensa *European Research Councililta*. Jo erittäin halutun rahoittajatahon nimi saa sukat pyörimään useimpien ammattitutkijoiden jaloissa – mutta 90 hankkeesta vain joka kymmenes on alaltaan humanistinen.¹⁰⁸

Vastuu laihasta ulkomaisesta tutkimusrahoituksesta lankeaa tutkijoille itselleen. Toisaalta myös tiedepolitiikan kamareissa on pidettävä huolta, että humanistit pääsevät mukaan esimerkiksi suurten ihmis- ja yhteiskunnallisten haasteitten ratkaisuun tähtääviin rahoitusohjelmiin. Tämä puolestaan kulkee käsi kädessä humanistisen tutkimuksen mahdollisuuksiin liittyvän laajemman yhteiskunnallisen ymmärryksen kanssa. On herättävä siihen, että humanisti voi auttaa ratkomaan myös muita kuin hyvin perinteisiä tieteen tutkimusongelmia.

Ymmärryksen laajenemisen lisäksi myös turhaa byrokratiaa on karstittava. Eri rahoitusmuotojen – olivat ne suomalaisia tai kansainvälisiä – reunaehdot ovat usein omiaan pirstomaan tutkimusta, jolloin toive suuriin tieteellisiin ja yhteiskunnallisiin haasteisiin vastaamisesta monipuolisin ja -tieteisin tutkimushankkein karkaa helposti. Suurempi jousta-

vuus vaikkapa eri rahoituslähteitten yhdistämisessä auttaisi humanistia-kin muotoilemaan hankkeensa todellisten tutkimuskysymysten mukaan. Humanistisen tutkimuksen yliopistojen rahoituskuvioissa saaman painoarvon kannalta on onnetonta, että nykyiset rahanjakomallit väheksyvät säätiöiltä peräisin olevia euroja. Asetelma onkin korjattava mitä pikimmin.

Avain 2:

HUMANISTIT VARJOISTA VALOKEILAAN

PYYSIMME HAASTATTELEMILTAMME 200 vaikuttajalta ajatuksia myös siitä, miten humanistisen tutkimusalan yleistä arvostusta voisi nostaa entisestään. Työpöytiensä äärestä ja lomiltaan vastanneiden päättäjien spontaanissa ideapajassa nousi esiin toistuvasti samoja teemoja:

- Saata tutkimustulokset ymmärrettävään muotoon, ymmärrettävällä kielellä!
- Kansantajuista, popularisoi!
- Älä tyydy väittelemään pienessä akateemisessa piirissä vaan astu rohkeasti yhteiskuntaan, mediaan ja päätöksentekoon!

Tutkijoilla on huono tapa käpertyä väittelemään detaljeista oman pienen piirin kanssa, kun tutkimustulosten suuria linjoja kaivattaisiin rakennuspiiksi laajemmissa yhteyksissä. Monessa vaikuttajan vastauksessa hämmästeltiin sitä, kuinka humanistitutkijat, joilla on työnsä kautta ratkaisuja niin moneen aikaamme suureen kysymykseen, tyytyvät yhteiskunnallisessa keskustelussa vain sivurooliin. Heidän tulisi olla paljon hanakampia osallistumaan laajempaan keskusteluun ja debattiin, olla vahvemmin läsnä eri medioissa ja rakentaa siten sekä oman alan että yksittäisen tutkijan imagoa. Näin humanistit pääsisivät myös aiempaa paremmin mukaan

päätöksentekoon ja vaikuttamaan asioihin suoraan – nyt humanistitutkijoita pidetään yhteiskunnassa turhan näkymättömänä ryhmänä.

Vaikuttajien ideat ovat varmasti soveltamisen arvoisia, ja niiden taustalla on vinha perä. Mitä syvemmälle mennään varsinaiseen uutta löytävään huippututkimukseen, sitä vahvempi on taipumus iloita sen tuloksista vain pienissä asiantuntijapiireissä. Ongelma ei millään muotoa ole vain suomalainen, vaan pikemmin globaali. Esimerkiksi Ruotsissa on havahduttu pohtimaan toimia, joilla humanististen alojen tieteellinen tieto saataisiin helpommin ja ymmärrettävämmin laajan yleisön saataville. Ehdotetut toimenpiteet ulottuvat tieteenjulkaisupalkinnoista tutkijoiden ja journalistien tiiviimpään yhteistyöhön ja tutkimuksen popularisoimisen parempaan huomioimiseen akateemisessa ansioitumisessa.¹⁰⁹

Vaikka moni tutkija epäilemättä paistattelisi mielellään median valokeilassa, itse yliopistomaailma ajaa nykyisin tutkijaa fakki-idiootiksi. Sekä yksittäisen tutkijan että koko korkeakoulun tasolla menestystä mitataan ja rahoitusta saa etenkin tiedejulkaisemisen määrän ja laadun perusteella. Yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen mittaamiseen ei ole nykyisellään keinoja, mutta ei kovin laajaa haluakaan. Niin kauan kuin tutkimuksen menestystä mitataan vain sitaatein ja julkaisufoorumien tieteellisin kriteerein, tutkijan on itsetuhoista heittäytyä liikaan popularisointiin – jollei hänen ole onnistunut kavuta pysyvän professuurin vihreälle oksalle. Silloin lähes kaikki on mahdollista: niin kansainvälinen huipputiede tai tutkimuksen kansantajuistaminen kuin mukavan asennon ottaminen ja eläkepäivien rauhaisa odottelu, joista kaikista on riittämiin esimerkkejä.

**” HALUAAKO YLIOPISTO
FAKKI-IDIOOTTEJA?**

” TIETO KAIKKIEN KÄYTTÖÖN!

” HUMANISTISEN TUTKIMUKSEN TULOKSET KOSKETTAVAT

Tiede on suomalaisten mielestä kiinnostavaa, ja kuvitteellisia, usein stereotyyppisiä tutkijoita arkeologi Indiana Jonesista cooleihin rikospaikkatutkijoihin seikkailee viihteessä niin kirjojen lehdillä, mobiilipeleissä ja valkokankaalla kuin televisioitten ja tietokoneitten kuvaruudulla.¹¹⁰ Varsinaisen uutismedian osalta on arvioitu, että sen esiin nostamista teemoista hieman yli viisi prosenttia käsittelee tiedettä ja tutkimusta. Eri tieteenaloista lääketiede on parhaiten esillä uutisissa, mutta humanistinen tutkimus seuraa hyvänä kakkosena.¹¹¹ Vaikka luvut ovat vaatimattomia – vuonna 2010 vain 1,5 prosenttia uutisteemoista käsittelee humanistista tutkimusta –, kiinnostusta ja pohjaa humanistitutkijoiden laajemmalle näkyvyydelle siis on.

Suomessa on jo nyt vaikuttajien kaipaamia tutkijaimagoja, mediassa hyvin näkyviä humanistitutkijoita, jotka kommentoivat pyydettyä tai pyytämättä asiaa kuin asiaa nuorison pukeutumisesta kaupunkisuunnitteluun ja kuningashuoneista köyhyyteen. He osoittavat, että humanistisen alan tutkijan on mahdollista päästä esille ja kommentoimaan yhteiskunnan asioita. Yhtälö on kuitenkin vaikea, ja paljon olisi tehtävää sen molemmilla puolilla. Tutkijoiden tulisi varmasti pitää enemmän ääntä varsinaisista tutkimuksistaan, ja hanakasti julkisuudessa esiintyvä skolaari saa kollegoitien parissa helposti mediapellen maineen.¹¹² Toisaalta myös medialla on pahe nojautua usein samoihin hanakoihin luottokomentaattoreihin, liittyy käsiteltävä asia heidän asiantuntemuksensa alaan tai ei. Näin suuri yleisö saa myös vääristyneen käsityksen humanistisen tutkimuksen loputtoman monimuotoisesta koko kuvasta. Vaivaa on nähtävä molemmin puolin.

Tutkimuksen ja median suhteet ovat monimutkaiset. Radio, televisio, sanomalehdet ja netti eivät ole vain tiedonvälitystä – vaan myös liiketoimintaa. Tätä selvitystä varten haastattelemamme Antti Arjava, tutkijataustainen Suomen Kulttuurirahaston yliasiainmies, kiteytti tutkimuksen ja median kimurantin suhteen osuvasti:

“[...] julkisuuteen nousevat helpoimmin tutkijat, joilla on voimakas tarve saada äänensä kuuluviin yhteiskunnallisesti kiistanalaisissa asioissa. Halu vaikuttaa yhteiskuntaan ja tehdä luotettavaa tutkimusta taas eivät useinkaan korreloi keskenään. [...] tiedotusvälineet lisäävät ongelmaa sitteeraamalla näkyvimmin mahdollisimman poikkeavia ja provokatiivisia ajatuksia. Ajassamme ei näytä olevan suurta kysyntää tasapuolisille ja monelta kannalta analysoiville näkemyksille, jotka auttavat ymmärtämään ihmisten ja yhteiskuntien toimintaa. Sen sijaan ihmiset rakastavat tuohtumista ja toistensa luokittelemista, enemmän etsitään vihollisia kuin liittolaisia.” *Antti Arjava, Suomen kulttuurirahaston yliasiainmies*

Humanistisen tutkimuksen suuri haaste ja mahdollisuus piilee siinä, että monet humanististen alojen aiheet ja kysymykset ovat paljon lähempänä jokaisen ihmisen arkea ja juhlaa kuin vaikkapa oikeus- tai luonnontieteen. Useimmilla ihmisillä on sekä tietoa että mielipiteitä historiasta, kielistä, kulttuurista, perinteistä, uskonnoista ja filosofiasta. Näin humanistitutkijan oman lähdeaineistonsa pohjalta saamat tulokset ovat paljon alttiimpia arjen kokemuksista kumpuavalle kritiikille kuin vaikkapa hänen valkotakkikollegansa tutkimukset.

Humanististen tieteitten ihmisläheisyys on humanistisen tutkimuksen suurin voimavara ja mahdollisuus, johon ei ole osattu tarttua riittävän tomerasti. On tietenkin hienoa, että jokaisena isänpäivänä armeijat iskevät edelleen yhteen lahjakirjojen sivuilla, vuoden 1918 tapahtumat kammataan läpi vielä aiempaa tarkemmin ja Mannerheimin elämästä löytyy aiemmin huomiotta jäänyt yksityiskohta. Mutta vielä hienompaa olisi, jos hyvin suuressa osassa suomalaisia asustava pieni humanisti ja hänen innostuksensa humanistisen tutkimuksen kysymyksiin osattaisiin herätellä laajemmin, detaljikykyisistä suuriin teemoihin ja isänpäivistä vuoden joka päivään. Tämä on haaste, johon humanistitutkijoitten on keskityttävä.

Avain 3:

DIGITAALISUUS AVAA UUSIA MAAILMOJA

KAIKKIEN HUULILLA OLEVA digitalisaatio muuttaa myös humanistista tutkimusta. Myös ihmistieteiden tutkijalla on käytettävissään enemmän materiaalia kuin koskaan. Suuri osa lähdemateriaalista löytyy monilla aloilla tietokannoista, tietokoneavusteinen tiedon louhinta ja analysointi paljastaa uusia ulottuvuuksia jo loppuun kalutuiksi luulluista aiheista, ja tieto välittyy tutkijalta yleisölle sähköän nopeudella. Tieteelle avautuu uusia mahdollisuuksia. Samalla melkoinen osa ihmiskunnan kumuloituneesta tiedosta on kenen tahansa tutkailtavissa ja tutkimustulokset siten monen arvioitavissa. Se asettaa uusia vaatimuksia tieteen avoimuudelle ja mahdollisuuksia joukkoistamiseen.

Kotimaisista yliopistoista Helsinki ja Turku ovat nimenneet digitaalisen tutkimuksen kärkiteemojensa joukkoon, ja myös Tutkimus- ja innovaationeuvosto lukee digitalisaation yhdeksi tärkeimmistä aihepiireistä vuosille 2015–2020 ajoittuvassa *Uudistuva Suomi* -ohjelmassaan.¹³ Humanistipuolella etenkin kielitieteilijät ovat jo pitkään käyttäneet sähköisten aineistojen mahdollisuuksia, ja esimerkiksi vanhan englanninkielen *Helsinki Corpus* on alan tutkijoiden piirissä maineikas koko maailmassa.¹⁴ Historiantutkijat ovat seuranneet innolla perässä, ja Suomi on ollut edelläkävijä myös vaikkapa keskiaikaisen materiaalin tietokantajulkaisemisessa. Kansalliskirjaston *Fragmenta membranea* -tietokanta on kuvaava uudenlaiselle *open access* -henkiselle asenteelle: tuhannet Suomen vanhimman kirjakulttuurin keskiaikaiset lehdet ovat kenen hyvänsä ladatavissa ja jatkojalostettavissa.¹⁵

Valtavat lähdeaineistot vaativat uusia työkaluja. Suomalaistutkijat ovat olleet innokkaita myös uudenlaisten digitaalisten tutkimustyökalujen kehittämisessä. Tälle työlle on kuvaavaa, että kaikki tapahtuu tiiviissä kansainvälisessä yhteistyössä. Kun esimerkiksi suomalaisten koordinoi-

» RAJATUISTA REVIIREISTÄ YHTEISTYÖHÖN

ma *Studia Stemmatalogica* -verkosto kehitteli kulttuurintutkimuksen digitaalisia menetelmiä, mukana oli nelisenkymmentä eri alojen tutkijaa – tilastotieteilijästä musikologiin ja keskiajan historioitsijasta molekyyli-biologiin – viideltä manterelta.

Ylipäätään digitaaliset ihmistieteet ovat omiaan madaltamaan rajaa kansallisen ja kansainvälisen välillä. Siksi ne ovat sekä yksittäiselle humanistitutkijalle että laajemmin Suomen tieteelle oiva mahdollisuus profiloitua uudessa uljaassa ja verkottuneessa tutkimusmaailmassa. Samalla ne ovat humanistiselle tutkimukselle erinomainen mahdollisuus osoittaa hyödyllisyyttään uusilla aloilla ja voittaa uusia yleisöjä.

Digitaaliset ihmistieteet korostavat kahta puolta, jotka ovat jatkossa yhä tärkeämpiä humanistisessa tutkimuksessa: monitieteisyyttä ja kansainvälisyyttä. Tutkijoilla riittää parannettavaa kummallakin saralla. Suomen yliopistojen perinteinen, tiukka oppiainejako on ollut omiaan asettamaan esteitä tieteidenväliselle yhteistyölle, ja rajojen ylittäjiä on helposti katsottu karsaasti. Pienessä maassa myös oppituolien pysyvillä haltijoilla on suuremmat mahdollisuudet tehdä niin hyvää kuin hal- laakin omalla tieteenalallaan: oman tieteellisen reviiirin paaluttaminen ja vasalliverkoston rakentaminen on toisinaan tärkeämpää kuin tiedon edistäminen.

Viimeaikainen kehitys kohti suurempia yksiköitä yliopistoissa on mahdollisuus poistaa turhia raja-aitoja. Monessa tapauksessa kehityksen taustalla ovat olleet toiveet säästöistä, mutta seuraukset voivat hyvinkin olla siunauksellisia itse tieteelle. Suomen yliopistot Unifi ry:n taannoin teettämän selvityksen mukaan kehitystä kohti suurempia ja selkeämpiä kokonaisuuksia tulisikin jatkaa.¹¹⁶

Säästöt ja parempi tutkimus eivät ole aina toistensa vastakohtia. Toivottavasti myös viime aikoina yliopistoissa toteutetut leikkaukset onnistutaan kääntämään lopulta voitoksi. Suomen akateemisessa maailmassa on menossa uusjako, ja humanistien täytyy olla valppaina. Jos karsinta osataan kohdistaa oikein, tutkimus kasvaa pian entistä vahvempana.

Mikäli humanististen alojen tutkijat haluavat todella tuoda kaivatun panoksensa yhteis- ja ihmiskunnan suurten ongelmien ratkaisemiseen, heidän on jätettävä perinteiset ympyränsä. Digitaaliset ihmistieteet, monitieteisyys ja kansainvälisyys ovat hyviä esimerkkejä niistä suunnista, joissa humanistinen tutkimus voi löytää uusia vaikutuskenttiä.

Avain 4:

HUMANISTI ILMOITTAUTUU YHTEISKUNNAN PALVELUKSEEN

SUOMESSA ON TAPAHTUMASSA suuria muutoksia. Vaivalla rakennettua hyvinvointivaltiota uhkaavat uudet uhkakuvat, ja sen takeena ollut, ikuisiksi kuviteltu jatkuva nopea talouskasvu on osoittautunut vain unelmaksi. Ilmeiseksi pelastusrenkaaksi on otettu yhtäältä säästäminen sieltä, mistä voidaan – ja toisaalta uudet panostukset niille aloille, joita toivotaan tulevaisuuden menestystarinoiksi.

Säästöiltä ei ole turvassa juuri kukaan. Päiväkotilapset ja vanhuksket, opiskelijat ja tutkijat, kantasuomalaiset ja maahanmuuttajat, terveet ja sairaat kantavat yhtä lailla uhrinsa isänmaan alttarille. Uudet panostukset ovat välttämättömiä – epäilyksiä niiden menestyksestä on kuitenkin omiaan herättämään se, että niistä suurimmat tehdään aloille, joihin useimmat muutkin teollisuusmaat keskittyvät.

Kun monilta otetaan ja joillekin annetaan lisää, joku tuntee itsensä aina kaltoin kohdelluksi. Pitkään niin yhtenäisessä Suomessa onkin kylvetty viime vuosina puolihuolimattomasti sisäisen eripurana siemeniä, joiden kasvuolosuhteet ovat yhä paremmat. Maahanmuuttovastaisuus on tästä yksi esimerkki, mutta ehkä suurin juopa yhteiskunnan sisällä uhkaa avautua sukupolvien välillä. Suuret ikäluokat pitävät lapsiaan kiittämättöminä: ovathan pullamössösukupolvet saaneet helpolla koulutuksen ja muut hyvinvointivaltion edut, mutta kehtaavat valittaa, kun olisi maksettava vanhempien eläkkeet. Ja toisin päin: nuoremmat pitävät suuria ikäluokkia kyltymättöminä omien etujen hamstraajina, jotka elelevät tyytyväisinä luomansa hyvinvointivaltion pehmeässä sylissä, vaikka kaikkiin etuisuuksiin ei olisi enää varaa.

” MIKSI PANOSTAA SAMAN KUIN MUUT?

” RÄKSYTTÄMISEN SIJASTA RAKENTAVA ROOLI

Kotimaisen kissanhännänvedon ylle lankeaa myös joukko paljon synkempiä varjoja. Ne saavat paikalliset ongelmamme kalpenemaan oikeisiin mittasuhteisiinsa, pois pilattujen ja etuoikeutettujen väliseksi ki-nasteluksi. Ihmiskunnan suuret haasteet – kuten ilmastonmuutos, väes-tönkasvu, ihmisten räikeä eriarvoisuus, ruoan ja veden riittäminen ja kestävä kehitys – uhkaavat todella koko planeetan tulevaisuutta. Niihin on löydettävä ratkaisu pian. Vain talouslukuihin tuijottaminen ja talous-kasvun hiipuvaan hiillokseen hönkiminen eivät riitä – ovathan ongelmat myös osin juuri holtittoman talouden ja itsekkäitten ratkaisujen aiheut-tamia.

Suomi ja maailma tarvitsevat parhaat voimansa ratkomaan niin pai-kallisia kuin globaaleja haasteita. Humanistien on aika ilmoittautua pal-velukseen ja ottaa räksyttämisen sijaan rakentava rooli. Poliitiikan logiikka ei ole omiaan saamaan aikaan kestäviä ratkaisuja, sillä se tähtää aina seuraavista vaaleista voittajina selviämiseen. Tarvitaan siis myös pidem-mällä kaarella ajattelevia humanisteja, joiden horisontti on päivänpolitiikan ja pörssikurssien kuohun yläpuolella.

Leikkausten ja purnauksen jälkeen on aika nostaa pää pystyyn ja kat-soa eteenpäin. Suomi rakennettiin 1800- ja 1900-luvuilla panostamalla koulutukseen, sivistykseen ja osaamiseen. Se on ollut menestysresepti aiempina, nykyistä paljon ankeampina aikoina, ja siihen tulisi voida luot-taa myös jatkossa. Ylipäätään tutkimukseen ja tutkijakoulutukseen pa-nostaminen on sijoitus parempaan ja osuvammin tiedolle rakentuvaan yhteiskuntaan. Esimerkiksi tuore norjalainen selvitys pitää tieteellisen tutkimuksen tason tuntuva nosta-mista yhtä kaikkein tärkeimmistä toi-menpiteistä, kun Norja yrittää jatkossa säilyttää asemansa maailman menes-tyksekkäimpien valtioiden joukossa.¹¹⁷

Monet Suomen viisaimmista ihmi-sistä ovat humanististen tieteitten tut-kijoita, alojensa kansainvälisiä guru-

” PARHAAT
VOIMAT
RATKOMAAN
YHTEISIÄ
ONGELMIA

” HUMANISTISEN TUTKIMUKSEN TILANNE ON HYVÄ

ja, joiden näkemyksiä kuunnellaan tiedemaailmassa. Humanistitutkijat ovat ihmisten, kulttuurien, ristiriitojen ja hankalien tilanteitten asiantuntijoita. Miksi siis he eivät ole äänessä juuri lainkaan, kun vaikeitten ratkaisujen kanssa painiskelevassa Suomessa käydään yhteiskunnallista keskustelua? Väittely käydään ja tulevaisuuden ratkaisut tehdään lähinnä humanistipuolen seikoista huonosti perillä olevien poliitikkojen ja taloudellisten intressiryhmien kesken. Humanististen tieteitten tutkijat ovat rajanneet itsensä epäkiitolliseen mutta helppoon rooliin, kättyilemään ja valittamaan. Jos asiat menevät hyvin, on helppo olla tyytyväinen – jos taas huonosti, voi aina muistuttaa: ”Mitä minä sanoin!” Jos humanistisen tutkimuksen tärkeimmäksi kontribuutioksi yhteisten ongelmien ratkaisemiseen jää lähinnä passiivinen besserwisseröinti, ei ole ihme, jos humanistit on myös helppo ohittaa yhteiskunnallisessa keskustelussa ja vähätellä heitä hyvinvointiyhteiskunnan luksuksena, johon meillä on toistaiseksi varaa.

Suomalaisten – niin tavallisten kansalaisten kuin päättäjien – suhtautuminen humanistiseen tutkimukseen osoittautui olevan monin verroin myönteisempi kuin olisimme odottaneet. Myös tutkimuksen tuloksille asetetut toiveet ovat valtavat. Humanistitutkijat ovat kuitenkin tässä suhteessa alisuorittaneet: tutkimustuloksia ei ole osattu tuoda ihmisten arkeen ja päätöksenteon avuksi riittävän hyvin.

Humanistisen tutkimuksen tilanne Suomessa on kokonaisuutena hyvä. Kansa ja päättäjät arvostavat sitä ja antavat sille aivan keskeisiä tehtäviä niin yksilön kuin yhteiskunnan kannalta. Korkeakoulujen ovista virtaa sisään nousevan polven lahjakkaimpia nuoria, jotka haluavat omistautua juuri humanistiselle alalle. Tutkimus saa rahoitusta sekä yhteiskunnalta että yksityisiltä. Kansainvälisissä arvioissa humanistiset alat pärjäävät erinomaisesti. Nämä tutkimuksen kulmakivet eivät näytä horjuvan aivan pian. Niille on hyvä rakentaa yhä parempaa ja tärkeämpää tutkimusta tieteen ja yhteiskunnan hyväksi, ihmisen parhaaksi.

” KOHTI PAREMPAA JA TÄRKEÄMPÄÄ TUTKIMUSTA

PÄHKINÄNKUORI: TIEDÄ AINAKIN TÄMÄ HUMANISTISESTA TUTKIMUKSESTA

Mitä on humanistinen tutkimus?

- Humanistiset tieteet tutkivat ihmistä – yksin ja yhdessä, ennen, nyt ja tulevaisuudessa.
- Humanistisia tutkimusaloja ovat esimerkiksi filosofia, historia, kielitieteet, arkeologia, taidehistoria / taiteen tutkimus, folkloristiikka, kansatiede, kulttuuriantropologia, eri kulttuurien – vaikkapa Aasian, Afrikan ja Amerikan – tutkimus, kirjallisuudentutkimus, estetiikka, uskontotiede ja sukupuolentutkimus.
- Ihmisen toimintaa ja mieltä tutkii myös joukko muita ihmistieteitä, kuten psykologia, kasvatustieteet, teologia, oikeustiede sekä yhteiskunta- ja valtiotieteet, lääketiede ja liikuntatieteet. Rajanveto humanistisen ja näiden alojen tutkimuksen välillä on usein hankalaa.

Humanistisen koulutuksen anti

- Suomen 14 yliopistosta kymmenessä opetetaan ja tutkitaan humanistisia aloja: Helsingissä, Turussa, Tampereella, Itä-Suomen yliopistossa, Jyväskylässä, Oulussa, Vaasassa, Åbo Akademiassa ja Lapissa. Tutkimusta tehdään myös yliopistojen ulkopuolella, eikä sen vaikutus rajoitu vain muitten tutkijoiden piiriin.
- Humanistiset alat ovat yliopistoilla kaikkein suosituimpien joukossa. Siksi niitä on hyvin vaikea päästä opiskelemaan ja niiden opiskelijat kuuluvat maamme lahjakkaimpiin.
- Humanistinen koulutus valmentaa kriittisyyteen, ongelmanratkaisuun, punnittujen valintojen tekemiseen, asioiden syvempään ymmärrykseen ja laajaan yleissivistykseen. Humanistinen koulutus antaa yleispätevät valmiudet juuri sellaiseen työelämään, joka meillä on edessämme: jatkuvaan oppimiseen, yllättäviin muutoksiin, uudenlaisiin työpaikkoihin ja nopeaan sopeutumiseen.
- Tutkimukset osoittavat humanistisen opetuksen ja tutkimuksen koulivan empatiaa, tasa-arvoa ja demokratiataitoja. Jo siksi alat ovat yhteiskunnan kehityksen kannalta keskeisiä.
- Ehdoton valtaosa suomalaisista vaikuttajista näkee omasta taustastaan riippumatta humanistisella tutkimuksella merkitystä heidän omassa työssään arkisessa aherruksessa. Etenkin asioiden ja yhteyksien laaja ymmärrys korostuu.

- Humanistinen tutkimus on läpikotaisin kansainvälistä – väheksymättä sen tärkeää kansallista tehtävää suomen kielen, historian ja kulttuuriperinnön tutkimisessa. Suomalainen humanistinen tutkimus on laajasti katsottuna eri tieteenhaaroista lähimpänä maailman huippua.
- Humanistinen tutkimus on halvempaa kuin useimpien muiden alojen. Silti juuri humanistit ovat sijoittuneet kansainvälisissä vertailuissa kokonaisuena tieteenhaarana kaikkein lähimmäs kansainvälistä kärkeä.

Monenlaiset arvot

Humanistisella tutkimuksella on monenlaisia arvoja:

- Itseisarvo: tieteellinen tieto meistä itsestämme
- Sosiaalinen arvo: pohja suvaitsevaisuudelle, ihmisten ja yhteiskuntien väliselle ymmärrykselle sekä sosiaaliselle koheesiolle, apu päätöksenteossa
- Kulttuuri, perintö, muisti: oman kulttuuritaustan ymmärtäminen, säilyttäminen ja kehittäminen – muiden kulttuurien ymmärrys
- Taloudellinen arvo: tutkimus työllistää ja tuottaa suoraa rahallista hyötyä
- Monitieteisyys: humanistinen tutkimus tukee muita tieteenaloja
- Innovaatiot: uudet sisällöt, uudenlaiset näkökulmat vanhaan
- Kriittisyys: ytimenä on kriittinen ajattelu, jonka soveltaminen yhteiskunnassa on demokratian peruskivi
- Henkilökohtainen kehitys: väylä kohti parempaa, suvaitsevaisempaa ja ymmärtävämpää minää
- Eettiset ja esteettiset sisällöt: arvoja hyvään ihmiselämään, avaa ja tulkitsee ihmiskunnan suuria kertomuksia, auttaa näkemään yhteyksiä ja eroja.

Tulosten mittaaminen

- Humanistisen tutkimuksen tieteellisten tulosten merkitysten arvioiminen on haastavaa, eivätkä käytössä olevat skientometriset mittarit humanististen alojen julkaisurakenteesta johtuen sovi siihen kovin hyvin.
- Kansainvälisissä vertailuissa kuitenkin juuri suomalainen humanistinen tutkimus pärjää erittäin hyvin – kokonaisuutena jopa kaikista tieteenhaaroista parhaiten.

- Humanistisen tutkimuksen tuloksilla on merkittävää yhteiskunnallista vaikutusta: ne muokkaavat ihmisen ja kansakunnan identiteettiä, itseymmärrystä ja ovat omiaan kehittämään empatiaa, tasa-arvoa ja demokratiaa.
- Vaikka raha ei olekaan humanistien työskentelyn motiivi, heidän tuottamansa henkinen pääoma on keskeisen infrastruktuuri myös yhteiskunnan taloudelliselle toiminnalle.
- Humanistit ja muut ihmistieteilijät voivat edistää kulttuuriteollisuutta ja tuottaa sosiaalisia innovaatioita.

Humanistitutkijat työelämässä

- Vaikka humanistien palkkapussi ei ole Suomessa paksuimpia, humanistisen tutkinnon turvin työllistyy hyvin ja päätyy kiinnostaviin töihin. Erytisen mukavasti tuloja kasvattaa tutkijankoulutus.
- Humanistisen tutkijakoulutuksen saanut on yleensä töissä koulutuksen ja tutkimuksen alalla, erilaisissa asiantuntija-, opetus- ja johtotehtävissä. Lukumääräisesti tyypillisimmät ammatit ovat yliopistolla: lehtoreina, yliassistentteina ja professoreina. Kaikkiaan humanistinen tutkijakoulutus säteilee laajalti yhteiskunnan hyväksi.

Suomalaisten mielipiteet humanistisesta tutkimuksesta

Humanistialojen tuntemus

- Humanistisen tutkimuksen sisältö tunnetaan varsin hyvin. Yli puolet suomalaisista osasi arvioida kyselyssä aivan oikein, mitkä tieteenalat lukeutuvat humanioraan.¹¹⁸ Kehitys on myös suotuisaa: suomalaisten asiantuntemus näyttää tältä osin kasvaneen viime vuosina tuntuvasti.
- Suomalaiset vaikuttajat tuntevat humanistisen tutkimuksen sisällön vielä kansan syviä rivejä selvästi paremmin. Huolestuttavaa on kuitenkin se, että eri päättäjryhmistä kaikkein heikoin asiantuntemus on talouselämän vaikuttajilla ja kansanedustajilla.

Tutkimuksen hyödyllisyys ja päämäärät

- Niin kansa kuin päättäjät näkevät humanistisella tutkimuksella sekä laajan yhteiskunnallisen että yksittäisen ihmisen kehittymistä koskevan tehtävän. Tärkeimpänä pidetään inhimillisen ymmärryksen syventämistä ja sivistyksen laajentamista.
- Humanistisella tutkimuksella ei nähdä juuri lainkaan välineellisiä, taloudellisiin arvoihin liittyviä päämääriä. Suomalaiset eivät katso, että humanioran tulisi taipua talouden käsikassaraksi tai sivistyksen päätyä alelaariin.
- Suomalaiset pitävät humanistista tutkimusta hyödyllisenä suomalaiselle yhteiskunnalle: kantansa muodostaneista kansalaisista jopa 84 % oli tätä mieltä.
- Eri alojen vaikuttajat ovat vielä kansaa vakuuttuneempia humanistisen tutkimuksen hyödyllisyydestä: peräti 98 % arvioi humanistisen tutkimuksen yhteiskuntamme kannalta hyödylliseksi. Tulos on sitäkin vakuuttavampi, kun ehdoton leijonanosa vastaajista pitää humanistista tutkimusta jopa erittäin hyödyllisenä.

Vertailu muihin tieteenaloihin

- Kansa arvostaa eniten käytännöllisiä tieteenaloja; kuitenkin humanistiset tieteet ovat keskivertosuomalaisen arvokartalla korkeammalla kuin vaikkapa paljon julkisuudessa oleva taloustiede.
- Suomalaiset vaikuttajat puolestaan arvostavat humanistisia tieteitä todella korkealle: kaikista aloista toiseksi eniten, heti lääketieteen jälkeen. Peräti 96 % haastatelluista päättäjistä ja vaikuttajista arvostaa humanistisia tieteitä.

Taloudelliset resurssit

- Vaikuttajat pitävät humanistista tutkimusta niin tärkeänä, että Suomella on ja tulee olla siihen varaa – 97 % vaikuttajista on tätä mieltä.
- Sekä kansa että vaikuttajat katsovat, että humanistisen tutkimuksen perusrahoituksen tulee jatkossakin tulla valtiolta.
- Päättäjien mukaan humanistisen tutkimuksen menestyksen tärkeimmät mittarit ovat tutkimuksen tuottama aineeton hyöty Suomelle ja

tulosten vaikutus kansalliseen identiteettiin. Akateemisen maailman vierastamat talouselämän kriteerit eivät juuri saa kannatusta.

- Vaikuttajien pohtiessa humanistiselle tutkimukselle löydettäviä lisäresursseja katseet kääntyvät ulkomaille: yhteistyötä niin itse tutkimuksen kuin sen rahoituksen alalla tulisi lisätä entisestään.

Humanistisen tutkimuksen paikka huomenna

Uusia mahdollisuuksia

- Tutkimusten mukaan digitalisaatio ja teknologian kehitys vähentävät jatkossa mekaanisia ja rutiininomaisia työtehtäviä. Sen sijaan luovaa ja kriittistä ajattelua sekä laajaa yleissivistystä vaativat työpaikat lisääntyvät. Kehitys avaa uusia mahdollisuuksia erityisesti humanisteille.
- Työelämä tulee kaikesta päättäen vaatimaan jatkossa nopeaa sopeutumiskykyä. Humanistiseen tutkimukseen nojaava opetus antaa monipuolisen sivistyksensä kautta tähän mainiot mahdollisuudet.
- Tutkimuksen piirissä etenkin digitaaliset ihmistieteet avaavat humanisteille uusia tutkimus- ja vaikutusaloja. Tutkijan käytettävissä on enemmän lähdemateriaalia kuin koskaan, mutta sen analysoimiseen ja tiedon levittämiseen tarvitaan myös uusia työkaluja. Yhteistyö muiden alojen kanssa on paras vastaus näihin kysymyksiin.
- Ihmiskunnan suuret haasteet ja yhteiskunnan nopeat muutokset edellyttävät laajaa arvoja ja etiikkaa koskevaa keskustelua. Humanistien on otettava siinä tärkeä rooli.

VÄRDET AV HUMANISTISK FORSKNING I FINLAND

FÖRUTSÄTTNINGARNA FÖR ATT bedriva högklassig vetenskap har under de senaste åren befunnit sig i en brytningstid och synts i rubrikerna såväl i Finland som ute i världen. I Finland har man å ena sidan fäst uppmärksamhet på universitetsnedskärningar och å andra sidan på statsmaktens entusiasm för att ge ett lyft för Finland särskilt med hjälp av ekonomiskt nyttiga innovationer och kommersiella värden. I den offentliga diskussionen har särskilt forskare inom humanistiska områden upplevt att de är i underläge.

Den aktuella utredningen har upprättats av Finlands Rominstitut, som är det äldsta finländska humanistiska forskningsinstitutet i utlandet. Vårt mål är att utreda vilket värde den humanistiska forskningen verkligen har i det moderna Finland där värdena blir allt hårdare. Utredningen är ett positivt inlägg i den viktiga men onödigt polariserade diskussionen.

Texten indelas i sex myter som gäller forskningen inom området och humanister, samt i fyra nycklar som öppnar nya möjligheter till humanistisk forskning.

- **MYT 1: Finländarna uppskattar inte humanistisk forskning.** Fel! I ljuset av de omfattande medborgarenkäter och intervjuer med påverkare som vi låtit göra finns det en stor efterfrågan på humanistisk forskning i samhället. Nästan 84 procent av dem som svarade på medborgarenkäten och 98 procent av de finska beslutsfattarna ansåg att humanistisk forskning är viktig med tanke på det finländska samhället. Finländarna anser att den humanistiska forskningens viktigaste mål är att ge en djupare förståelse för människan och samhället, utvidga allmänbildningen samt hjälpa till att förstå det förflutna.

- **MYT 2: En humanist är lätt att känna igen.** Inte alls! Forskare och studerande inom det humanistiska området utgör en mycket omfattande grupp i Finland. Forskning bedrivs också utanför enskilda forskarkammare och forskningens inverkan begränsas inte endast till en krets av andra forskare. Människor inom området har dock ingen intresseorganisation, gemensam röst eller agenda. Därför utgör de humanistiska forskningsområdena en tyst och osynlig grupp i Finland i förhållande till deras samhällliga och akademiska betydelse.
- **MYT 3: En humanist får inte arbete.** Pyttisan! De flesta humanistiska områdena är inte direkt knutna till ett visst yrke och studerandena inom dessa områden styrs snarare av ett intresse för det egna området än av en dröm om ett visst yrke. Det är mycket svårt att komma in på många humanistiska utbildningar. Humaniststuderande är mycket smarta och motiverade. För en individ är utbildning en utmärkt investering både när det gäller kunskaper och ekonomi, och trots akademisk arbetslöshet sysselsätter sig doktorer inom alla områden bättre än människor med en annan utbildning. Ute i världen har man märkt att humanistisk utbildning, och särskilt forskarutbildning, ger en stor palett av färdigheter som kan tillämpas på ett mångsidigt sätt. På grund av sin flexibilitet har en humanist en stark ställning också på framtidens arbetsmarknad.
- **MYT 4: Humanistisk forskning är värdelös.** Ett vettlöst påståande! Det har visats att humanistisk forskning har ett mångsidigt, till och med ekonomiskt mätbart värde. Den världsomfattande rapporten *Humanities World Report 2015* innehåller en lång lista över olika värden från vetenskapligt egenvärde och stödjande av andra vetenskapsgrenar till sociala och kulturella värden, från personlig utveckling till upplevelser och innovationer, från innehållsproduktion till turism samt från verktyg för samhälleligt beslutsfattande till moraliska fingervisningar. Även med tanke på innovationer, som idag ses som en allmän måttstock, har humaniora ett stort värde. Innovationer uppstår inte endast genom att mekaniskt öka finansieringen, utan i bakgrunden måste det ligga en intellektuell nyfikenhet som får en att fundera på saker ur nya perspektiv. Ett stabilt och demokratiskt

samhälle skapar däremot ett gynnsamt underlag för tillväxt och det har visats att just humanistisk forskning och undervisning skapar tolerans och lär ut demokratikunskaper.

- **MYT 5: Humanistisk forskning är slöseri med pengar.** Strunt! Humanistisk forskning har ett utmärkt pris-kvalitetsförhållande. Forskarutbildning och forskning inom området är billig, men producerar viktig ny information med tanke på samhället. Finländarna har också med en relativt liten ekonomisk insats satt sig på världskartan. Enligt de nyaste universitetsrankningarna ligger just humanistisk forskning närmast världstoppen av alla områden i Finland. Även de 200 beslutsfattare som vi intervjuade var eniga: humanistisk forskning är så viktig att den ska finansieras av samhället – och ska säkerställas i alla lägen.
- **MYT 6: En humanist kan inte rädda världen.** Tvärtemot! Humanistforskare är experter på humanitet och kulturella möten och det finns ett allt större behov av sådana i den moderna, komplexa världen. De stora utmaningarna på vår planet, i vår mänsklighet och vårt samhälle kan inte lösas utan dem. Även de finländska beslutsfattare som vi intervjuade tror att humanistisk forskning kan hjälpa till att göra Finland och världen till en bättre plats. Humanister har dock varit slöa för att ta den roll som tillfallit dem när det gäller att lösa de stora utmaningarna.

Utgångspunkterna för humanisternas nya, viktigare roll i Finland och ute i världen är utmärkta. Stegmärkena för den humanistiska forskningens nya ställning är färdiga och den välvilliga publiken väntar. Det är dags för humanistforskare att ta det sista steget mot blickpunkten och ansvaret, samhällets tjänst. Vi erbjuder fyra nycklar till en allt vackrare blomstring av humanistisk forskning i Finland.

- **NYCKEL 1: Mångsidig, modig finansiering för forskningen!** Även om humanistforskare är mer internationella än de flesta av sina kolleger, kommer deras finansiering nästan enbart från hemlandet. Humanister ska vara betydligt mer aktiva i att ansöka internationell finansiering.

- **NYCKEL 2: Humanister från skuggan till blickpunkten!** Forskarna har en dålig vana att debattera detaljer i sin egen lilla krets, när det finns ett behov av stora riktlinjer baserade på forskningsresultat som byggstenar i mer omfattande sammanhang. Resultaten av humanistforskarnas arbete kan påverka enskilda medborgares upplevelser och demokratikunskaper.
- **NYCKEL 3: Den digitala teknologin öppnar nya världar!** Digitala humanvetenskaper betonar två punkter som i framtiden är allt viktigare inom den humanistiska forskningen: tvärvetenskaplighet och inter-
nationalism. Forskarna kan göra bättre på båda punkterna.
- **NYCKEL 4: Humanist anmäler sig till samhällets tjänst!** Finland och världen behöver sina bästa resurser för att lösa såväl lokala som globala utmaningar. Det är dags för humanister att anmäla sig till tjänst och ta en konstruktiv roll i stället för att skälla. Efter nedskärningar och gnäll är det dags att lyfta på hakan och se framåt.

Situationen med humanistisk forskning som helhet är bra i Finland. Folket och beslutsfattarna uppskattar den och ger den centrala uppgifter såväl med tanke på individen som samhället. Den nya generationens mest begåvade ungdomar rusar in genom högskolornas dörrar och vill ägna sig åt just det humanistiska området. Forskningen finansieras av både samhället och den privata sektorn. Humanistiska områden klarar sig utmärkt i internationella utvärderingar. Dessa hörnstenar inom forskningen verkar inte vackla inom den närmsta framtiden. På dem är det bra att bygga allt bättre och viktigare forskning för vetenskapens och samhällets fördel, för människans bästa.

THE VALUE OF HUMANITIES RESEARCH IN FINLAND

IN RECENT YEARS, the requirements of high-level research activities have been at a turning point and in the headlines in Finland, as well as elsewhere in the world. On one hand, attention in Finland has focused on university budget cuts and on the other hand, it has focused on the government's enthusiasm to increase Finland's visibility, particularly with the help of financially utilisable innovations and commercial values. In public debate, humanities researchers in particular have felt to be at a disadvantage.

The following report has been prepared at the initiative of Finland's oldest foreign humanities research institute, the Finnish Institute in Rome. Our aim is to find out what the true value is for humanities research in the ever-increasing values of modern Finland. The report is a positive statement in an important, but unnecessarily polarised, debate.

The text is divided into six myths, which are to be busted, concerning research in the humanistic disciplines and humanities scholars, as well as four keys, which open new opportunities for humanities research.

- **MYTH TO BE BUSTED 1: Finns do not value humanities research.**
False! In the light of comprehensive citizen surveys and decision-maker interviews that we carried out, there is extremely strong social demand for humanities research. Almost 84 percent of the citizen survey respondents and 98 percent of Finnish decision-makers considered humanities research to be important in terms of the Finnish society. Finns considered the most important objectives of humanities research to be the deeper understanding of humans and the society, the expansion of general knowledge and the understanding of the past.

- **MYTH TO BE BUSTED 2: A humanist is easy to identify.** Definitely not! Researchers in the field of humanities and those that have studied in the various humanistic disciplines form a very large group in Finland. Research is also carried out outside the chambers of individual scholars, and its impact is not just limited to the group of other researchers. People in the field of study do not, however, have an interest organisation, common voice or agenda. Therefore, humanistic research fields in Finland form a quiet and invisible group in terms of their social and academic importance.
- **MYTH TO BE BUSTED 3: A humanist will not be employed.** What next! Most humanistic disciplines do not educate or train for a specific profession, and their students are mainly guided by interest for their own field of study rather than interest in a certain profession. It is extremely difficult to be accepted in the degree programs of many humanistic disciplines. That said, humanities students are both extremely intelligent and very motivated. For an individual, education is an excellent investment at both a skills and financial level, and despite academic unemployment, those holding a doctorate in any field of study are better employed than those who have acquired a different qualification. It has been observed around the world that humanities education, and researcher training in particular, provide a comprehensive palette of skills that can be applied in a diverse manner. Due to this flexibility, humanists have a strong hold in the future labour market as well.
- **MYTH TO BE BUSTED 4: Humanities research is worthless.** What a ridiculous statement! Humanities research has been proven to have versatile, even financially significant, value. The global *Humanities World Report 2015* lists a long list of various values from scientific absolute value and social and cultural values to the support of other disciplines, from personal development to experiences and innovations, from content production to tourism, as well as from social decision-making tools to moral guides. In terms of innovations that are nowadays a commonly used standard, humanities are also of great value. Innovations are not mechanically created by merely increas-

ing funding, but instead there must be an intellectual curiosity in the background, which encourages new perspectives on thinking. On the other hand, the ideal breeding ground is provided by a stable and democratic society, and humanities research and education has been shown to fuel tolerance and teach democratic skills.

- **MYTH TO BE BUSTED 5: Humanities research is a waste of money.** Nonsense! Humanities research has an excellent price/quality ratio. The discipline's researcher training, and research itself, is affordable, while producing essential new information for the society. Finns have gained global recognition for a relatively small financial effort. According to the most recent university rankings, out of all fields of study in Finland, humanities research is closest to the best in the world. The 200 decision-makers we interviewed agreed: humanities research is of such importance that its funding is the responsibility of the society - and it must be secured in all situations.
- **MYTH TO BE BUSTED 6: A humanist cannot save the world.** On the contrary! Humanities researchers are the subject-matter experts of humanity and cultural encounters, for which there is greater need than ever in our modern complex world. The greatest challenges of our planet, humanity and our society will not be solved without them. The Finnish decision-makers we interviewed also believe that with the help of humanities research, Finland and the world can become a better place. Humanists themselves have, however, been lazy to take on the role set upon them for solving significant challenges.

The starting points for a new and more important role in Finland and around the world are excellent. The waypoints for the new position of humanities research are in place, and the favourable public awaits. It is time for humanities researchers to take their last step into the spotlight and take on the responsibility by stepping in to the service of the society. We offer four keys for the even more beautiful heyday of humanities research in Finland.

- **KEY 1: Versatile, courageous funding for research!** Although humanities researchers are often more international than their colleagues, their funding is almost exclusively of domestic origin. Therefore, humanists should be significantly more active in applying for international funding.
- **KEY 2: Humanists emerge from the shadows to the spotlight!** Researchers have a bad habit of curling up to debate on details within their own small inner circle, when the main lines of research results are needed as framework in broader contexts. The results of humanities researchers' work may affect the experiences and democratic skills of individual citizens.
- **KEY 3: Digitality opens up new worlds!** Digital humanities emphasise two sides, which are increasingly important in humanities research: multidisciplinary and internationalism. There is room for researchers to improve in both aspects.
- **KEY 4: A humanist signs up for community service!** Finland and the world need their best assets to solve both local and global challenges. It is time for humanists to sign up for service and take a constructive role rather than whine. After cuts and complaints, it is time for them to hold their heads up high and look ahead.

The overall situation of humanities research in Finland is good. People and decision-makers appreciate it and give it fundamental tasks in terms of both individuals and the society. The most gifted young people of the rising generation flow through the doors of universities, and wish to commit to the humanities' field of study. Research obtains funding from both the society and private individuals. In international values, humanities have an excellent stand. These cornerstones of research do not appear to be shaken any time soon. Even better and more important research is good to be built on them for the benefit of science and the society, in the interest of humanity.

KIITOKSET

Selvityksemme on toteutettu osana Suomen Rooman-instituutin, Villa Lanten, 60-vuosijuhlahanketta *Humanistisen tutkimuksen arvo ja asema*. Hankkeen rahoitti Jenny ja Antti Wihurin rahasto, jota kiitämme lämpimästi.

Lukuisat henkilöt ja tahot ovat auttaneet selvityksen valmistumista monin tavoin. Erityisesti haluamme kiittää tutkimusavustajaamme FM Noora Laitista sekä dos., toimitusjohtaja Liisa Suvikumpua (Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta). Arvokasta apua hankkeeseemme liittyvisissä erityiskysymyksissä antoivat johtaja Matti Apunen (Elinkeinoelämän valtuuskunta), yliasiamies Antti Arjava (Suomen Kulttuurirahasto), tutkimusjohtaja Rita Asplund (Elinkeinoelämän tutkimuslaitos), professori Anne Brunila (Svenska Handelshögskolan), ylitarkastaja Jukka Haapamäki (opetus- ja kulttuuriministeriö), professori Sixten Korkman (Aalto-yliopisto), pääjohtaja Heikki Mannila (Suomen Akatemia), Liisa Mayow ja Ninni Lehtniemi (Kaskas Media), dekaani Arto Mustajoki (Helsingin yliopisto), tulevaisuudentutkija Alekski Neuvonen (Demos Helsinki), hallituksen puheenjohtaja Hanna Nurminen (Koneen säätiö), johtaja Sakari Nurminen (TNS Gallup), FM Thomas Thesleff, dos. Allan Tiitta, professori Roope Uusitalo (Jyväskylän yliopisto), hallituksen puheenjohtaja Björn Wahlroos (Sampo oy) sekä anonymi asiantuntija Suomen Akatemiasta. Sydämellinen kiitos!

Kirjoittajat

TUOMAS HEIKKILÄ on keskiajantutkija, yleisen historian ja kirkkohistorian (HY) sekä Suomen historian dosentti (TY). Hän johtaa Suomen Rooman-tiedeinstituuttia vuodesta 2013 lähtien.

ILKKA NIINILUOTO on filosofi ja matemaatikko. Monin tavoin palkittu Niiniluoto on Helsingin yliopiston emerituskansleri.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

TNS Gallupilla teettämämme kolmen tutkimuksen (kansalaiskysely 2014 ja 2016, vaikuttaja-haastattelu 2016) aineistot ovat saatavissa verkko-osoitteesta irfrome.org/humanistisen-tutkimuksen-arvo.

A *LERU Flagship Initiative 2.0*. LERU 2013. https://www.kowi.de/Portaldata/2/Resources/fp7/FP7-SSH-2013-The_future_of_the_ssh_in_europe.pdf.

A *Nordic Contribution to the Grand Challenges Debate*. Nordforsk 2009. www.nordforsk.org/files/a-nordic-contribution-to-the-grand-challenges-debate.

Agenda for Ethics Research in "Horizon 2020". LERU 2013.

Akavan Humanistitutkimus 2013. http://www.akavaneritysalat.fi/ajankohtaista/uutisarkisto/jasentutkimus_humanistit_tyollistyvat_monipuolisesti_koulutukseen_kaivataan_tyoelamalahtoisyytta.3961.news.

Anders, George, "That 'Useless' Liberal Arts Degree Has Become Tech's Hottest Ticket". *Forbes* 29.7.2015 <http://www.forbes.com/sites/georgeanders/2015/07/29/liberal-arts-degree-tech/#5f8fdao35a75>.

Arum, Richard – Roksa, Josipa, *Academically Adrift: Limited Learning on College Campuses*. Chicago: University of Chicago Press 2011.

Asplund, Rita – Vanhala, Pekka, *Korkeasti koulutettujen urapolut. Työllisyys, työttömyys ja syrjäytymisriski*. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, Työ ja yrittäjyys 22/2016. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö 2016.

Auranen, Otto Auranen – Nuutinen, Anu, "Bibliometriikka on hyvä renki mutta huono isäntä", *Tieteessä tapahtuu* 34:3 (2016), 49- 53.

Avoimen tieteen ja tutkimuksen tiekartta. www.avointiede.fi/avoimen-tieteen-ja-tutkimuksen-tiekartta.

Brynjolfsson, Erik – McAfee, Andrew, *The Second Machine Age. Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies*. New York & London: W. W. Norton & Company 2014.

Carnevale, Anthony P. – Cheah, Ban, *Hard Times: College Majors, Unemployment and Earnings*. Georgetown Public Policy Institute 2013.

Creative Economy Report 2013. Special Edition. Widening Local Development Pathways. Paris: UNESCO 2013. <http://www.unesco.org/culture/pdf/creative-economy-report-2013.pdf>.

Drèze, Jean – Sen, Amartya, *India: Development and Participation*. Oxford: Oxford University Press 2002.

Economic Contribution of the LERU Universities. A Report to LERU. BiGGAR Economics. www.leru.org/files/publications/LERU_Economic_Contribution_-_Report.pdf.

Ekström, Anders – Sörlin, Sverker, *Alltings mått. Humanistisk kunskap i framtidens samhälle*. Stockholm: Norstedts 2012.

- ERC Funded Projects. European Research Council 2016. [https://erc.europa.eu/projects-and-results/erc-funded-projects?ff\[o\]=sm_field_cordis_project_hi_count%3AFinland&page=0](https://erc.europa.eu/projects-and-results/erc-funded-projects?ff[o]=sm_field_cordis_project_hi_count%3AFinland&page=0).
- Fuchs, Helen (huvudred.) – Enbom, Jesper – Ingvarsson, Jonas, *Humanioras kris och värde: resurser och utbildningskvalitet*. Humtank. Rapport #1. http://humtank.se/wp-content/uploads/2016/07/rapport_1_humanioras-pris.pdf.
- Fölster, Stefan – Krecibergs, Johan – Sahlén, Malin, *Konsten att strula till ett liv. Om ungdomars irrvägar mellan skola och arbete*. Stockholm: Svenskt näringsliv 2011. http://www.svensktnaringsliv.se/migration_catalog/konsten-att-strula-till-ett-liv_531898.html/BI-NARY/Konsten%20att%20strula%20till%20ett%20liv.
- Global Challenges for Humanity*. <http://www.millennium-project.org/millennium/challenges.html>.
- Haaparanta, Leila – Niiniluoto, Ilkka Niiniluoto, *Johdatus tieteiliseen ajatteluun*. Helsinki: Gaudeamus 2016.
- Habermas, Jürgen, *Erkenntnis und Interesse*. Frankfurt am Main: Suhrkamp 1968.
- Hautamäki, Antti – Stähle, Pirjo, *Ristiriitainen tiedepolitiikkamme*. Helsinki: Gaudeamus 2012.
- Himanen, Pekka, *Kukoistuksen käsikirjoitus*. Helsinki: WSOY 2010.
- Holm, Poul – Jarrick, Arne – Scott, Dominic, *Humanities World Report 2015*. London and New York: Palgrave Macmillan 2015. www.lmt.lt/download/4557/humanities%20report%202015.pdf
- Humanistit työelämässä. Seurantakysely vuosina 2006-2010 humanistisesta tiedekunnasta valmistuneille*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto 2011, 15. https://www.jyu.fi/hum/tiedostot/humanistit_tyoelamassa2011.
- Humanities in the Societal Challenges: 12 Compelling Cases for Policy Makers*. Humanities Scientific Committee. Science Europe 2013. http://www.scienceeurope.org/uploads/PublicDocumentsAndSpeeches/SCsPublicDocs/SE_broch_HUM_fin_web_LR.pdf.
- Hämäläinen, Ulla – Uusitalo, Roope, “Koulutus kannattaa – laski sitä miten päin vain”. *Talous & Yhteiskunta* 4 (2003), 2–6.
- It's the Humanities, Stupid!* Bern: Schweizerische Akademie der Geistes- und Sozialwissenschaften 2016. abouthumanities.sagw.ch.
- Juntunen, Laura, *Leikkaa-liimaa-journalismia. Tutkimus uutismedian lähdekäytännöistä. Viestinnän tutkimusraportteja 4/2011*. Viestinnän tutkimuskeskus CRC. Helsinki: Uni-grafia 2011.
- Järnefelt, Noora, *Education and Longer Working Lives. A longitudinal study on education differences in the late exit from working life of older employees in Finland*. Finnish Centre for Pensions, Studies 2010:1. Helsinki: Eläketurvakeskus 2010. <http://www.etk.fi/wp-content/uploads/2015/10/study%2010.pdf>.
- Kiiski Kataja, Elina, *Megatrendit 2016. Tulevaisuus tapahtuu nyt*. Helsinki: Sitra 2016. https://www.sitra.fi/julkaisut/Muut/Megatrendit_2016.pdf.
- Koulutus ja tutkimus vuosina 2011-2016: kehittämissuunnitelma*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö 2011. http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/asiakirjat/Kesu_2011_2016_fi.pdf.
- Kreager, Philip, *Humanities Graduates and the British Economy: The Hidden Impact*. Oxford: The University of Oxford 2013.

- Lehtisalo, Liekki (toim.), *Sivistys 2017*. Jyväskylä: PS-kustannus 1994.
- Limnell, Jarno, "Teknologia edellyttää nyt ihmiskeskeisyyttä". *Helsingin Sanomat* vieraskynä 4.4.2016.
- Linkomies, Edwin, *Keisari Augustus ja Rooman perintö*. Helsinki: Otava 1946.
- Mayer, Katja – König, Thomas – Nowotny, Helga (eds.), *Horizons for Social Sciences and Humanities: Conference Report 2013*. http://horizons.mruni.eu/wp-content/uploads/2014/02/ssh_mru_conference_report_final.pdf.
- Miten tohtorit työllistyvät*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:3. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016.
- Montén, Seppo, *Koulutuksesta työmarkkinoille. Osa 1. Humanistinen ja kasvatusala*. Tutkimuskatsauksia 4/2015. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus 2015.
- Niiniluoto, Ilkka, "The Human Sciences are Useful in Many Ways". *Annual Report 2011–2012*. Helsinki: Helsinki Collegium for Advances Studies, 25–27. www.helsinki.fi/collegium/english/about_the_collegium/Annual_Report_2011-2012.pdf.
- Niiniluoto, Ilkka, "Yliopistot ja ammattikorkeakoulut yhteiskunnallisina vaikuttajina: yhteenvedo", *Vastuullinen ja vaikuttava: Tulokulmia korkeakoulujen yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015, 11–30.
- Niiniluoto, Ilkka, "Humanistit etsivät ja löytävät vastauksia", *Kanava* 42:2 (2014), 19–23.
- Niiniluoto, Ilkka, *Totuuden rakastaminen*. Helsinki: Otava 2003.
- Nowotny, Helga, *Don't just complain, take the lead! Social Sciences and Humanities must look to integrate into Horizon 2020 targets*. London School of Economics, Impact Blog. blogs.lse.ac.uk/impactofsocialsciences/2013/10/10.
- Nuorteva, Jussi, *Humanistisen alan koulutuksen ja tutkimuksen rakenteellinen kehittäminen ja profilointi (Strategia- ja vaikuttavuushanke 2014-2015)*. Helsinki: Unifi 2015. http://www.unifi.fi/wp-content/uploads/2014/10/UNIFI_RAKE_Humanistit_2015_Nuorteva_final.pdf.
- Nussbaum, Martha, *Taloukasvua tärkeämpää – Miksi demokratia tarvitsee humanistista sivistystä?* Helsinki: Gaudeamus 2011.
- OECD Skills Outlook 2013: First Results from the Survey of Adult Skills*. OECD 2013. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264204256-en>.
- Payscale College Salary Report 2014*. www.payscale.com/college-salary-report.
- Phelps, Edmund, *Mass Flourishing: How Grassroots Innovation Created Jobs, Challenge, and Change*. Princeton, NJ: Princeton University Press 2013.
- Preparing Europe for a New Renaissance: A Strategic View of the European Research Area*. Brussels: European Research Area Board 2009. https://ec.europa.eu/research/erab/pdf/erab-first-annual-report-06102009_en.pdf.
- Pursiainen, Heikki, "Seitsemän sitkeää myyttiä maksuttomasta yliopistosta". *Libera-blogi*. <http://www.libera.fi/blogi/seitsemän-sitkeää-myyttiä-maksuttomasta-yliopistosta/>.
- QS University Ranking 2016. <http://www.topuniversities.com/>.
- Rider, Sharon, *Den lönsamma humanioran. Humanister på arbetsmarknaden i Sverige och USA*. Timbro Briefing Paper #4, 24 september 2015. <http://timbro.se/kultur/briefing-papers/den-lonsamma-humanioran-humanister-pa-arbetsmarknaden-i-sverige-och-usa>.
- Sailas, Raimo, "Nyt parantamaan tuottavuutta", *Helsingin Sanomat* 21.6.2016.

- Sainio, Juha – Carver, Eric, *Tavoitteidensa mukaisella työuralla. Aarresaari-verkoston tohtoriuraseuranta 2015, vuosina 2012-2013 valmistuneet*. https://www.aarresaari.net/download/61/tavoitteidensa_mukaisella_ty%C3%B6uralla_tohtoriuraseuranta2015/pdf.
- Snellman, J. V., "Akateemisesta opiskelusta." Kootut teokset 2. Helsinki: Opetusministeriö, 452–476.
- Social Sciences and Humanities: Essential Fields for European Research and In Horizon 2020*. LERU 2012. http://www.leru.org/files/publications/LERU_AP_11_SSH_Essential_fields.pdf.
- Societal Challenges. Horizon 2020. The EU Framework Programme for Research and Innovation*. <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/h2020-section/societal-challenges>.
- Strategisen tutkimuksen rahoitus*. Suomen Akatemia. www.aka.fi/fi/strategisen-tutkimuksen-rahoitus2/.
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Sijoittuminen koulutuksen jälkeen. Helsinki: Tilastokeskus. <http://www.stat.fi/til/sijk/meta.html>.
- Taipale, Ilkka, *100 sosiaalista innovaatiota Suomesta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2013.
- Talvitie, Sointu, "Akateeminen työttömyys tulee kalliiksi yhteiskunnalle." *Helsingin Sanomat*, Mielipide 21.8.2015. <http://www.hs.fi/ilta/21082015/a1440122353223>.
- Teittinen, Paavo, "Asiantuntijat kertovat: Miten Suomeen luodaan uutta työtä ja mitä nuoren kannattaa tehdä" *Helsingin Sanomat* 13.7.2016.
- The Future of Productivity*. Paris: OECD 2015.
- The World University Rankings 2017*. <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings>.
- Tiedebarometri 2016. Tutkimus suomalaisten suhtautumisesta tieteeseen ja tieteellis-tekniseen kehitykseen*. http://www.tieteentiedotus.fi/files/Tiedebarometri_2016.pdf.
- Tiedettä yhteiskunnan ja ihmiskunnan parhaaksi: Suomen Akatemia ja suuret haasteet*. http://www.aka.fi/globalassets/wanhattiedotteet/strategiat/akatemia_suuret_haasteet_2011-.pdf.
- Tilastokeskuksen PX-Web -tietokanta: Yliopisto-opiskelijat ja -tutkinnot 2001–2015. http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_kou_yop/010_yop_tau_101.px/table/tableViewLayout1/?rxid=b54fc036-cc48-4ef4-b599-39275ae2dfob.
- Tutkimus- ja innovaatiopoliittinen linjaus 2011–2015*. http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Tiede/tutkimus-_ja_innovaationeuvosto/julkaisut/liitteet/linjaus2011-2015.pdf.
- Uudistuva Suomi: tutkimus- ja innovaatiopoliittikan suunta 2015–2020*. Helsinki: Tutkimus- ja innovaationeuvosto 2015.
- Uusitalo, Roope, "Lukukausimaksut korkeakouluihin?" *Akateeminen talousblogi* 23.8.2012. <http://blog.hse-econ.fi/?p=4813>.
- Wahlfors, Leena, "Miten korkeakoulutettujen vaikuttavuutta voisi mitata?" *Helsingin Sanomat*, Mielipide, 17.3.2016.
- Vaismaa, A. (toim.), *Kansanhumanismin ABC: Suomalaisen humanistiliikkeen sanomaa ja historiaa kolmelta vuosikymmeneltä*. Helsinki: Suomen Humanistiliitto 1998.
- Vauva-lehden keskustelupalsta. http://www.vauva.fi/keskustelu/3878407/ketju/tytar_meinaa_hakea_opiskelemaan_humanistista_ainetta_mita_teen.

- Ved et vendepunkt: Fra ressursøkonomi till kunnskapsøkonomi. Produktivitetskommissjonens andre rapport.* Norges offentlige utredninger 2016:3. Oslo: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon Informasjonsforvaltning 2016. <https://www.regjeringen.no/contentassets/64bcb23719654abe6bf47c56d89bad5/no/pdfs/nou201620160003000dddpdfs.pdf>.
- What are tertiary students choosing to study?* Education Indicators in Focus 19. OECD 2014. <https://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/EDIF%202014--No19.pdf>.
- Vipunen-tietokanta: Hakijatilastot 2016. www.vipunen.fi.
- Vipunen-tietokanta: Haku- ja valintatiedot 2015. https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Haku-%20ja%20valintatiedot%20-%20korkeakoulu%20-%20yo%20-%20yliopisto.xlsb.
- Vipunen-tietokanta: Työlliset toimialan, ammattiryhmän ja koulutuksen mukaan 2013. https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Ty%C3%B6lliset%20toimialan,%20ammattiryhm%C3%A4n%20ja%20koulutuksen%20mukaan.xlsb.
- Vipunen-tietokanta: Yliopistojen julkaisut. [https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Yliopistojen%20julkaisut%20\(julkaisutyypit%20A-E\)%20-%20julkaisufoorumitaso.xlsb](https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Yliopistojen%20julkaisut%20(julkaisutyypit%20A-E)%20-%20julkaisufoorumitaso.xlsb).
- Vipunen-tietokanta: Yliopistojen opintopisteet 2014. https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Yliopistojen%20opintopisteet%20-%20n%C3%A4k%C3%B6kulma%20koulutusala.xlsb.
- Vipunen-tietokanta: Yliopistojen perustutkinto-opiskelijoiden liikkuvuus. https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Yliopistojen%20perustutkinto-opiskelijoiden%20liikkuvuus-n%C3%A4k%C3%B6kulma%20koulutusala.xlsb.
- Vipunen-tietokanta: Yliopistojen tutkimusrahoitus. https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Yliopistojen%20tutkimusrahoitus%20-%20tieteenala.xlsb.
- Vipunen-tietokanta: Yliopistojen ulkopuolinen tutkimusrahoitus. https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Yliopistojen%20ulkopuolinen%20tutkimusrahoitus%20-%20koulutusala.xlsb.
- Virén, Matti, ”Kuka maksaa ’ilmaisen’ yliopisto-opetuksen?” *Yhteiskuntapolitiikka* 76:3 (2011), 332–338.
- Wright, Georg Henrik von, *Humanismi elämänasenteena*. Helsinki: Otava 1981.
- Väliverronen, Esa, *Julkinen tiede*. Tampere: Vastapaino 2016.
- Yle Uutiset 11.5.2009: ”Hintaerot huimia yliopisto-opetuksessa”. http://yle.fi/uutiset/hintaerot_huimia_yliopisto-opetuksessa/5249817; http://www.yle.fi/tvuutiset/uutiset/upics/liitetiedostot/Yliopistokoulutuksen_menot_uusiz.pdf.
- Yliopistolaki*. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2009/20090558>.
- Öquist, G. – Brenner, M., *Fostering breakthrough research: a comparative study*. Akademirapport. Stockholm: Kungliga vetenskapsakademien 2012.
- Östling Johan – Bernhardtsson Katarina – Björkman, Jenny – Olsson, Jesper, *Kunskapens nya rörelser. Framtidens humanistiska och samhällsvetenskapliga samverkan*. Stockholm: Kungl. Vitterhetsakademien 2016.

VIITTEET

- 1 Ks. Ekström – Sörlin 2012; *Ved et vendepunkt 2016*; Fuchs et al. 2016 (luettu 3.8.2016); *It's the Humanities, Stupid!* (luettu 11.8.2016).
- 2 Maailmanlaajuisesta kehityksestä ks. erityisesti Nussbaum 2011.
- 3 Linkomies 1946, 217.
- 4 Sailas 2016.
- 5 *Tutkimus- ja innovaatiopoliittinen linjaus 2011-2015* (luettu 15.8.2016).
- 6 Globaaleista uhkista ks. esim. <http://www.millennium-project.org/millennium/challenges.html> (luettu 23.6.2016); http://www.aka.fi/globalassets/wanhattiedotteet/strategiat/akatemia-suuret_haasteet_2011-.pdf (luettu 23.6.2016).
- 7 Nussbaum 2011, 15–16.
- 8 Ks. esim. Sitran arvovaltainen luettelo megatrendeistä: Kiiski Kataja 2016 (luettu 23.6.2016). Se nostaa esiin teknologian kehityksen, globaalin keskinäisriippuvuuden ja taloudellisen kestävyyskriisin tuomat haasteet.
- 9 Kyselyn toteutti TNS Gallup Oy. Aineisto kerättiin sen Gallup Kanavalla 18.–22.4.2014 ja 22.–27.4.2016. Kyseessä on TNS Gallupin vastaajapaneeli, jonka jäsenet on erikseen rekrytoitu osallistumaan mielipidekyselyihin. Vastaamisesta ei palkita. Aineisto edustaa Suomen (pl. Ahvenanmaan maakunta) 15–74-vuotiasta väestöä; tilastollinen virhemarginaali on noin 3 %. Vuoden 2014 kyselyyn vastasi 1087 vastaajaa, vuonna 2016 otos oli 1052 henkilöä. TNS Gallupin mukaan paneelin jäsenistä vaihtuu vuosittain hieman yli kolmannes. Näin kahden vuoden välein toteutetuissa kyselyissämme oli vähemmän kuin puolet samoja vastaajia. Haastattelulomake on saatavissa osoitteesta irfrome.org/humanistisen-tutkimuksen-arvo.
- 10 Tutkimusaineisto kerättiin tietokoneavusteisin puhelinhaastatteluin TNS Gallupin Gallup Forumissa 6.–29.6.2016. Kohderyhmän muodostivat suomalaiset korkean tason vaikuttajat, ja tutkimusaineisto koostuu 200 haastattelusta. Vastaajat edustivat seuraavia ryhmiä: kansanedustajat (25 haastattelua), virkamiehet (30), tiedemaailma (45), taide (15), median edustajat (14), koululaitos (21), ammattijärjestöt (24) ja talouselämä (26). Haastattelulomake on saatavissa osoitteesta irfrome.org/humanistisen-tutkimuksen-arvo.
- 11 Vuonna 2011 linjattiin, että 30–34-vuotiaista suomalaisista 42 %:lla tulee vuonna 2020 olla korkeakoulututkinto. Edelleen Kataisen hallitusohjelman mukaan vuoteen 2020 mennessä 20–24-vuotiaista 90 %:lla tulisi olla jokin perusasteen jälkeinen tutkinto. Ks. Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma vuosille 2011–2016, 6.
- 12 Ks. teemasta Ekström – Sörlin 2012, 43–44.
- 13 Vertailun vuoksi: vuonna 2016 ilmestyneen *Tiedebarometrin* mukaan humanistista ja yhteiskuntatieteellistä tutkimusta piti yhteiskunnan kehittämisen kannalta hyödyllisenä 63 % vastaajista; hyödyttömänä näitä tieteenaloja piti alle kymmenesosa. Vaikka myönteisesti suhtautuvien määrä on *Tiedebarometrissa* meidän vuoden 2016 tuloksiamme jonkin

- verran vähäisempi, tulos on humanistis-yhteiskunnallisen tutkimuksen kannalta mairittava, sillä *Tiedebarometrin* mukaan tiedettä ylipäänsä, tieteenaloja yksilöimättä, pitää yhteiskunnan ja talouden kannalta hyödyllisenä vain 51 % suomalaisista. Sekä meidän tuore selvityksemme että tuore *Tiedebarometri* osoittavat siis, että humanistisella tutkimuksella nähdään suurta yhteiskunnallista merkitystä. Ks. *Tiedebarometri* 2016, 49, 69.
- 14 *Tiedebarometri* 2016, 57.
 - 15 *Tiedebarometri* 2016, 69.
 - 16 Seuraavat arviot on annettu sen perusteella, kuinka hyvin eri alojen vaikuttajat tunnustivat humanistisen tutkimuksen kenttään kuuluviksi seuraavat, yleisesti humanistisiksi mielletyt tutkimussarat: arkeologia, filosofia, historiantutkimus, kielet, kulttuurintutkimus, naistutkimus ja taiteen tutkimus.
 - 17 Kymmenen humanistikansanedustajaa jakautuvat lähes koko puoluekartalle. Eniten (3) heitä on Perussuomalaisten, Keskustan (2) ja Sosialidemokraattien (2) riveissä.
 - 18 Ks. von Wright 1981.
 - 19 Ks. Vaismaa 1998.
 - 20 Ks. Haaparanta – Niiniluoto 2016.
 - 21 Humanistisen alan tutkimusresursseista ks. Nuorteva 2015 (luettu 24.6.2016).
 - 22 http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__kou__yop/o1o_yop_tau_101.px/table/tableViewLayout/?rxid=b54fc036-cc48-4ef4-b599-39275ae2dfob; https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Yliopistojen%20opetus-%20ja%20tutkimushenkil%C3%B6kunta%20-%20koulutusala.xlsb (luettu 22.6.2016).
 - 23 https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Yliopistokoulutuksen%20opiskelijat-n%C3%A4k%C3%B6kulma-koulutusaste.xlsb (luettu 3.11.2016).
 - 24 www.vipunen.fi (luettu 20.6.2016). Luvut on saatu perehtymällä vuoden 2016 hakijatilastoihin; tilastoissa on saatavilla myös hakijan kansalaisuus (karkealla jaotellulla Suomen / EU- ja ETA-alueen / muut / tuntematon).
 - 25 https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Yliopistojen%20opin- topisteet%20-%20n%C3%A4k%C3%B6kulma%20koulutusala.xlsb (luettu 20.6.2016). Tiedot ovat vuodelta 2014, sillä tuorempia tietoja ulkomailla suoritetuista opintopisteistä ei ole tätä kirjoitettaessa saatavilla.
 - 26 https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Yliopistojen%20per- rustutkinto-opiskelijoiden%20liikkuvuus-n%C3%A4k%C3%B6kulma%20koulutusala. xlsb (luettu 20.6.2016). Kiinnostavaa kyllä, ruumiin- ja sielunhoidon ammattilaisten, siis lääketieteilijöitten ja teologien opiskeluaikainen liikkuvuus on selvästi heikointa.
 - 27 [https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Yliopistojen%20jul- kaisut%20\(julkaisutyypit%20A-E\)%20-%20julkaisufoorumitaso.xlsb](https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Yliopistojen%20jul- kaisut%20(julkaisutyypit%20A-E)%20-%20julkaisufoorumitaso.xlsb) (luettu 20.6.2016). Vipunen-tietokannassa ei ole aineistoa kauppatieteen osalta.
 - 28 Tiedot perustuvat Helsingin yliopiston vuoden 2015 pääsykokeisiin, sillä vuoden 2016 luvut eivät tätä kirjoitettaessa ole vielä tiedossa. Niiden mukaan sisään pääsyprosentit ovat (ensisijaiset hakijat / kaikki hakijat): historia 15 % / 6 %; taidehistoria 12 % / 4 %; teoreettinen filosofia 13 % / 5 %; yleinen kirjallisuustiede 12 % / 5 %; lääketiede 10 % / 8 %; oikeus- tiede 11 % / 9 %. Ks. https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Haku-%20ja%20valintatiedot%20-%20korkeakoulu%20-%20yo%20-%20yliopisto.xlsb

- (luettu 23.6.2016).
- 29 http://www.vauva.fi/keskustelu/3878407/ketju/tytar_meinaa_hakea_opiskelemaan_humanistista_ainetta_mita_teen (luettu 23.6.2016).
- 30 *Humanistit työelämässä* 2011, 15 (luettu 23.6.2016).
- 31 Fölster et al. 2011 (luettu 23.6.2016).
- 32 Fölster et al. 2011, 3–4, 31.
- 33 Ks. Ekström – Sörlin 2012, 88.
- 34 <http://www.libera.fi/blogi/seitseman-sitkeaa-myyttia-maksuttomasta-yliopistosta/> (luettu 21.6.2016).
- 35 Ks. Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma vuosille 2011–2016, 6.
- 36 *Ved et vendepunkt* 2016 (luettu 24.6.2016).
- 37 Virén 2011, 332.
- 38 Hämäläinen – Uusitalo 2003, 2–6.
- 39 Uusitalo 2012.
- 40 Ks. esim. Hämäläinen – Uusitalo 2003, 6.
- 41 Rider 2015 (luettu 8.7.2016).
- 42 Ks. teemasta esim. Arum – Roksa 2011; Rider 2015, 4.
- 43 Rider 2015, 2; Carnevale – Cheah 2013; *Payscale College Salary Report 2014*.
- 44 *Miten tohtorit työlistyivät* 2016, 3, 23.
- 45 Suomen virallinen tilasto (SVT): Sijoittuminen koulutuksen jälkeen [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-9442. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 22.6.2016]. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/sijk/meta.html>. Vrt. Kuitenkin vanhempaan aineistoon tukeutuvien Asplundin ja Vanhalan (2016, 24) löydökset.
- 46 Järnefelt 2010 (luettu 22.6.2016).
- 47 Uusimmat tiedot ovat vuodelta 2013. https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Ty%C3%B6lliset%20toimialan,%20oammattiryhm%C3%A4n%20ja%20koulutuksen%20mukaan.xlsx (luettu 22.6.2016). Ks. myös Akavan Humanistitutkimus 2013: http://www.akavanerityisalat.fi/ajankohtaista/uutisarkisto/jasentutkimus_humanistit_tyollistyvat_monipuolisesti_koulutukseen_kaivataan_tyolamalahtoisyytta.3961.news (luettu 22.6.2016).
- 48 Asplund – Vanhala 2016, 303. Tyypillisesti esimerkiksi historian alan yliopistollisen perustutkinnon suorittanut sijoittuu lopulta peruskoulun tai lukion lehtoriksi, valtionhallinnon erityisasiantuntijaksi, historioitsijaksi ym. Eri ammattien kirjo on selvästi laveampi kuin yliopistotutkinnoilla keskimäärin. Ks. Montén 2015, 29.
- 49 Kaikkein heterogeenisin ammattikirjo oli tekniikan ja liikenteen alan koulutuksen saaneilla. Ks. Montén 2015, 13–14.
- 50 Sainio – Carver 2015 (luettu 22.6.2016).
- 51 Ks. Akavan Humanistitutkimus 2013 (luettu 22.6.2016).
- 52 Kreager 2013, 38–39, 42.
- 53 Kreager 2013. Tutkimus analysoi varsin vanhaa, vuosien 1960–1989 aineistoa, ja osoittaa sen pohjalta, että humanistien työsraka on muuttunut onnistuneesti yhteiskunnan kulloistenkin vaatimusten mukaan.
- 54 Nussbaum 2011, 21, 40–41, 97.

- 55 Brynjolfsson – McAfee 2014.
- 56 Phelps 2013.
- 57 Anders 2015 (luettu 13.6.2016).
- 58 *Creative Economy Report 2013* (luettu 11.8.2016).
- 59 Asplund – Vanhala 2016, 19.
- 60 *What are tertiary students choosing to study?* (luettu 24.6.2016).
- 61 Linné 2016.
- 62 ”Asiantuntijat kertovat: Miten Suomeen luodaan uutta työtä ja mitä nuoren kannattaa tehdä” *Helsingin Sanomat* 13.7.2016.
- 63 Ks. Holm et al. 2015, 12–41. Olemme lisänneet luetteloon omat kommenttimme.
- 64 Ks. Auranen – Nuutinen 2016, 49–53. Artikkelin kokoaa yhteen Suomessa viime aikoina käytyä keskustelua.
- 65 Nuorteva 2015, 15.
- 66 Ks. Wahlfors 2016.
- 67 Ks. Niiniluoto 2012, 25–27.
- 68 Ks. voimassaoleva yliopistolaki: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2009/20090558> (luettu 10.8.2016).
- 69 Ks. Niiniluoto 2015, 11–30 (luettu 23.6.2016.)
- 70 Ks. Habermas 1968.
- 71 Ks. Niiniluoto 2003.
- 72 Ks. Taipale 2013.
- 73 Pohjana ovat perustutkintokoulutuksen kokonaiskustannukset (keskiarvo 2014–2015), jotka on jaettu ylempien korkeakoulututkintojen määrällä (keskiarvo 2013–2015).
- 74 Näin tehtiin vuonna 2009, kun Yle pyysi eri alojen tutkintojen hintatiedot OKM:stä. Ks. http://yle.fi/uutiset/hintaerot_huimaa_yliopisto-opetuksessa/5249817; http://www.yle.fi/tvuutiset/uutiset/upics/liitetiedostot/Yliopistokoulutuksen_menot_uusi2.pdf (luettu 11.8.2016).
- 75 Fuchs et al. 2016, 3 (luettu 3.8.2016). Ruotsalaistutkijoiden luvut liittyvät valtion eri alojen opiskelijoista yliopistoille maksamaan tukeen eivätkä ole siten täysin vertailukelpoisia suomalaislukujen kanssa. Samat alat ovat kuitenkin halpoja ja kalliita Pohjanlahden molemmin puolin. Sama kuvio toistuu esimerkiksi Sveitsissä: *It’s the Humanities, Stupid!*, 23.
- 76 Vuonna 2015 julkisuudessa esitetyt luvut, joiden mukaan humanistisen alan tohtorinkoulutus oli halvimpia, mutta senkin kulut peräti 197 000 euroa, eivät näytä olevan edes oikeaa suuruusluokkaa. Ne onkin ilmiselvästi laskettu väärin perustein. Ks. Talvitie 2015 (luettu 11.8.2016). Tekstissä kerrotaan lukujen nojautuvan valtiovarainministeriön laskelmiin.
- 77 QS University Ranking 2016. <http://www.topuniversities.com/> (luettu 9.8.2016). Aloittain Helsingin yliopisto menestyi seuraavasti: Arts & Humanities 67., Engineering & Technology 190., Medicine & Life Sciences 78., Natural Sciences & Management 152. Koko yliopiston paras tieteenalakohtainen sijoitus oli filosofialla: 30.
- The World University Rankings 2017. <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/university-of-helsinki?ranking-dataset=589595#ranking-dataset/595528> (luettu 28.10.2016). Aloittainen ranking: Arts & Humanities 55., Clinical, Pre-Clinical &

- Health 90., Life Sciences 58., Physical Sciences 75., Social Sciences 100., Computer Science 69. Humanioran menestystä selittävät etenkin menestyksenkäs tutkimus ja siihen liittyvät tutkimussitaatit.
- 78 Ulkopuolisesta rahoituksesta ks. https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Yliopistojen%20ulkopuolinen%20tutkimusrahoitus%20-%20koulutusala.xlsb (luettu 11.8.2016). Huomattakoon, että kotimaisten säätiöiden luvut ovat todellista alhaisemmat.
- 79 Ks. esim. https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Yliopistojen%20tutkimusrahoitus%20-%20tieteena.xlsb (luettu 11.8.2016).
- 80 Esimerkiksi vuonna 2010 humanistinen tutkimus sai virallisten tilastojen mukaan säätiörahoitusta 3 374 312 €. Todellisuudessa määrä oli moninkertainen. Yksin dos. Allan Tiitan johtaman tutkimusprojektin kattamat 41 säätiötä jakoivat humanistisille tieteille tuona vuonna 13 780 098 €, eivätkä luvussa ole siis mukana lähimainkaan kaikki humanistista tutkimusta rahoittavat säätiöt. Vuonna 2010 säätiörahoitus kattoi siis ainakin 35 % kaikesta yliopistojen ulkopuolisesta rahoituksesta humanistisen tutkimuksen alalla. Todennäköisesti luku on todellisuudessa korkeampi. Tuoreimmat vertailukelpoiset luvut ovat valitettavasti vasta vuodelta 2010. Sitten säätiöiden painoarvo on kuitenkin pikemmin kasvanut. Kiitämme ylitarkastaja Jukka Haapamäkeä (OKM) opetushallinnon virallisista luvuista. Säätiörahoituksen tiedot perustuvat vielä osin keskeneräiseen aineistoon, jonka Allan Tiitan, Maaria Grästenin ja Eero Kuisman työryhmä on koonnut tutkimustaan ”Säätiöiden vaikutus Suomen tieteen ja korkeimman opetuksen kehitykseen 1917–2017” varten. Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta julkaisee tutkimuksen vuoden 2018 alussa.
- 81 Jo opetushallinnon virallisten (säätiöiden osalta vajavaisten) tietojen mukaan kotimainen säätiörahoitus kattoi vuonna 2015 16 % humanistisen tutkimuksen yliopistojen ulkopuolisesta rahoituksesta. Verrokeista seuraavaksi korkeimmat luvut ovat lääketieteellä (13 %) ja luonnontieteillä (11 %). Ks. https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Yliopistojen%20ulkopuolinen%20tutkimusrahoitus%20-%20koulutusala.xlsb (luettu 11.8.2016). Humanistisen tutkimuksen osalta luvut ovat harhaanjohtavan pieniä: jo pelkästään Koneen säätiö ja Suomen kulttuurirahasto myönsivät 2015 yli 11 miljoonaa euroa humanistiseen tutkimukseen, kun Vipunen-tietokanta antaa kaikkien säätiöitten tueksi vain hieman yli 4 miljoonaa...
- 82 Öquist – Brenner 2012; *Ved et vendepunkt 2016*, 94.
- 83 Ks. Nussbaum 2011, 29–30; Drèze – Sen 2002.
- 84 Ks. Snellman 2000, 452–476.
- 85 Nussbaum 2011.
- 86 Holm et al. 2015, 37.
- 87 Ks. Nuorteva 2015, 7.
- 88 Ks. *Economic Contribution of the LERU Universities*.
- 89 *Economic Contribution of the LERU Universities*, 50–51.
- 90 *The Future of Productivity*. Paris: OECD 2015; *Ved et vendepunkt 2016*, 82.
- 91 Himanen 2010, 59, 110–113, 224.
- 92 Ks. Niiniluoto 2014, 19–23.

- 93 Ks. *Preparing Europe for a New Renaissance* (luettu 11.8.2016).
- 94 Ks. *A Nordic Contribution to the Grand Challenges Debate* (luettu 11.8.2016).
- 95 Ilkeistä ongelmista ks. Hautamäki – Stähle 2012.
- 96 Ks. www.avointiede.fi/avoimen-tieteen-ja-tutkimuksen-tiekartta (luettu 11.8.2016).
- 97 Tiedebarometri 2016, 57.
- 98 <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/h2020-section/societal-challenges> (luettu 11.8.2016).
- 99 Ks Mayer et al. 2013 (luettu 11.8.2016).
- 100 Ks. Nowotny 2013 (luettu 11.8.2016).
- 101 Ks. *Social Sciences and Humanities: Essential Fields for European Research and In Horizon 2020* (luettu 11.8.2016).
- 102 Ks. *Agenda for Ethics Research in "Horizon 2020"*, LERU, 2013.
- 103 Ks. *Humanities in the Societal Challenges* (luettu 11.8.2016).
- 104 Ks. *A LERU Flagship Initiative 2.0.* (luettu 11.8.2016).
- 105 Ks. www.aka.fi/fi/strategisen-tutkimuksen-rahoitus2/ (luettu 11.8.2016).
- 106 Linkit kaikkien Suomen yliopistojen verkkosivuihin löytyvät osoitteesta www.unifi.fi/unifi/jasenet (luettu 11.8.2016).
- 107 *Uudistuva Suomi* 2015.
- 108 [https://erc.europa.eu/projects-and-results/erc-funded-projects?f\[o\]=sm_field_cordis_project_hi_count%3AFinland&page=0](https://erc.europa.eu/projects-and-results/erc-funded-projects?f[o]=sm_field_cordis_project_hi_count%3AFinland&page=0) (luettu 15.8.2016).
- 109 Östling et al. 2016.
- 110 Ks. ilmiöstä esim. *Väliverronen* 2016, 25–44.
- 111 Ks. Juntunen 2011, 60.
- 112 Ks. *Väliverronen* 2016, 23–24.
- 113 *Uudistuva Suomi* 2015.
- 114 Ks. <http://www.helsinki.fi/varieng/CoRD/corpora/HelsinkiCorpus/> (luettu 15.8.2016).
- 115 Ks. <http://fragmenta.kansalliskirjasto.fi/> (luettu 15.8.2016).
- 116 Nuorteva 2015, 13.
- 117 *Ved et vendepunkt* 2016, 6-7.
- 118 Ainoana poikkeuksena on arkeologia, jonka tunnisti humanistiseksi alaksi 38 % vastaajista.

SUOMALAINEN HUMANISTINEN TUTKIMUS ON

MAAILMAN HUIPPUA. Sitä tehdään maan parhain voimin ja erittäin edullisin kustannuksin. Sen avulla voidaan löytää aivan uudenlaisia ratkaisuja tulevaisuudelle. Mutta tästä kaikesta ei puhuta.

Näin ei voi jatkua.

Tuomas Heikkilä ja **Ilkka Niiniluoto** murskaavat humanistista tutkimusta koskevia (vääriä) myyttejä ja osoittavat, että humanistitutkijoilla on käyttämättömiä avaimia aikamme kiperimpien kysymysten ratkaisemiseksi.